

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ PROGRAMI

**2014 SONRASI DÖNEMDE TÜRKİYE-KATAR SAVUNMA İŞ BİRLİĞİ
SÜRECİNDE KARAR ALICILARIN SÖYLEM ANALİZLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HACER ZEYBEK

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ GÖKHAN MURAT ÜSTÜNDAĞ

BİLECİK, 2025

10579728

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ PROGRAMI

**2014 SONRASI DÖNEMDE TÜRKİYE-KATAR SAVUNMA İŞ BİRLİĞİ
SÜRECİNDE KARAR ALICILARIN SÖYLEM ANALİZLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HACER ZEYBEK

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ GÖKHAN MURAT ÜSTÜNDAĞ

BİLECİK, 2025

10579728

BEYAN

“2014 Sonrası Dönemde Türkiye-Katar Savunma İş Birliği Sürecinde Karar Alıcıların Söylem Analizleri” adlı yüksek lisans tezi hazırlık ve yazımı sırasında bilimsel araştırma ve etik kurallarına uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlandığım bölümlerde bilimsel kurallara uygun olarak atıfta bulunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin herhangi bir kısmının Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını, aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Bu çalışmanın, Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP), TÜBİTAK veya benzeri kuruluşlarca desteklenmesi durumunda; projenin ve destekleyen kurumun adı proje numarası ile birlikte, ETİK KURUL onayı alınması durumunda ise ETİK KURUL tarih karar ve sayı bilgilerinin beyan edilmesi gerekmektedir.	
DESTEK ALINMIŞTIR	DESTEK ALINMAMIŞTIR ×
Destek alındı ise;	
Destekleyen kurum;	
Desteğin Türü	Proje Numarası
1- BAP (Bilimsel Araştırma Projesi)	
2- TÜBİTAK	
Diğer;.....	
ETİK KURUL onayı var ise;	
ETİK KURUL karar tarih/sayı:	/.....

Hacer Zeybek

.....

Tarih

.....

İmza

.....

ÖN SÖZ

Bu çalışmada, 2014-2023 yılları arasında Türkiye-Katar Savunma İş birliği'nin artışının nedenleri eleştirel söylem analizi yöntemi ile incelenmiştir. Çalışmada, literatür taraması ile birlikte üst düzey yetkililerin söylemleri analiz edilerek savunma iş birliğindeki artışın nedenlerinin ortaya konması amaçlanmıştır. Ayrıca bu analizler aracılığıyla literatüre katkı sunulması hedeflenmektedir.

Bu tezi yazarken, birçok değerli desteğe ve yardıma başvurdum. Araştırmanın temelini atarken ve her aşamada beni yönlendirerek bana büyük katkı sağlayan, danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Gökhan Murat ÜSTÜNDAĞ'a teşekkür etmek istiyorum. Söylem analizi konusundaki derinlemesine bilgisi ve geri bildirimleri, düşüncelerimi netleştirmem ve çalışmamı daha sağlam bir zemine oturtmam açısından çok önemli bir rol oynadı. Süreç boyunca gösterdiği sabır, rehberlik ve desteği için kendisine sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca okumam ve kendimi geliştirmem konusunda maddi ve manevi olarak her zaman yanımda olan değerli annem Rahmiye ZEYBEK ve babam Hüsnü ZEYBEK'e de teşekkürü borç bilirim.

Bu süreçte hem akademik hem de kişisel hayatta olmanın ne kadar zorlayıcı ve zihinsel olarak yıpratıcı olabileceğini çok iyi anladım. Bu nedenle son olarak, kendime alçakgönüllülükle teşekkür etmek istiyorum. Bu tez, sadece akademik bir başarı değil, aynı zamanda kişisel bir dayanıklılık ve öz farkındalık yolculuğuydu.

Hacer ZEYBEK

2025

ÖZET

2014 SONRASI DÖNEMDE TÜRKİYE-KATAR SAVUNMA İŞ BİRLİĞİ SÜRECİNDE KARAR ALICILARIN SÖYLEM ANALİZLERİ

2014 yılında Türkiye ve Katar arasında imzalanan Savunma İş birliği Anlaşması, iki ülke ilişkileri açısından önemli bir kilometre taşı olmuş ve ilişkiler birçok alanda artarak devam etmiştir. Bu çalışmanın amacı, 2014-2023 yılları arasında Türkiye ve Katar arasındaki savunma iş birliğinin artışının temel nedenlerini ortaya koymaktır. Çalışmanın bulgularına ulaşmak için öncelikle iki ülke arasındaki söz konusu iş birliğinin gelişimini etkileyen dinamikler tarihsel süreç içerisinde literatür taraması yöntemi ile analiz edilmiştir. Daha sonra, ilişkilerin ulaştığı gerçek boyutu ortaya koyabilmek amacıyla söz konusu dönemde ilgili üst düzey devlet görevlilerinin söylemleri, eleştirel söylem analizi metodu kullanılarak derinlemesine incelenmiştir. Kriz dönemlerinin ilişkilerin test edilmesinde önemli yeri olduğu düşüncesiyle; 2017 Katar Krizi örnek olay olarak ele alınmış ve bu dönemin söylemleri ayrıca analiz edilmiştir. Bu kapsamda söz konusu söylemlerin içerdiği anlamlar, yaklaşımlar ve imalar analiz edilerek Türkiye ve Katar arasındaki savunma iş birliğinin artışının arka planındaki dinamiklerin daha iyi anlaşılması hedeflenmiştir. Analizler sonucunda, iki ülke arasındaki savunma iş birliğinin, kriz dönemlerinde ve bölgesel sorunlarda güven duygusu ile tarihi ve kültürel bağların sağlamış olduğu dayanışma içinde hareket edilerek paralel bir şekilde gelişim gösterdiği belirlenmiştir. Türkiye'nin bölgedeki nüfuzunu artırma amacı, Katar'ın uluslararası alanda destek arayışlarıyla örtüşmüş ve savunma iş birliğinin gelişmesine ve ilişkilerin birçok alan ile birlikte özellikle ekonomik alana da sirayet ettiği ve kapsamının genişlediği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Savunma İş Birliği, Literatür Taraması, Eleştirel Söylem Analizi, Katar Krizi

ABSTRACT

DISCOURSE ANALYSES OF THE DECISION-MAKERS IN THE POST-2014 TÜRKİYE-QATAR DEFENSE COOPERATION PROCESS

The 2014 Defense Cooperation Agreement signed between Türkiye and Qatar was an important milestone in the relations between the two countries and relations have continued to increase in many areas. The aim of this study is to reveal the main reasons for the increase in defense cooperation between Türkiye and Qatar between 2014 and 2023. In order to reach the findings of the study, firstly, the dynamics affecting the development of this cooperation between the two countries were analyzed through a literature review method in the historical process. Then, in order to reveal the real extent of the relations, the discourses of the relevant high-level state officials during the period in question were analyzed in depth using critical discourse analysis method. Considering that crisis periods have an important place in testing relations, the 2017 Qatar Crisis was taken as a case study and the discourses of this period were also analyzed. In this context, the meanings, approaches and implications of these discourses were analyzed to better understand the dynamics behind the increase in defense cooperation between Türkiye and Qatar. As a result of the analysis, it has been determined that the defense cooperation between the two countries has developed in parallel by acting in solidarity with the sense of trust and historical and cultural ties in times of crisis and regional problems. Türkiye's aim to increase its influence in the region coincided with Qatar's search for support in the international arena, which led to the development of defense cooperation and the expansion of relations in many areas, especially in the economic field.

Keywords: Defense Cooperation, Literature Review, Critical Discourse Analysis, Qatar Crisis

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
1.GİRİŞ.....	1
2.LİTERATÜR TARAMASI.....	4
2.1.Osmanlı Devleti Dönemi’nde Türkiye-Katar İlişkileri.....	4
2.2. 1923- 2002 Yılları Arasında Türkiye-Katar İlişkileri.....	6
2.3. AK Parti Dönemi Türkiye-Katar İlişkileri.....	7
2.3.1. 2014-2017 Yılları Arasında Türkiye-Katar İlişkileri.....	12
2.3.2. 2017 Katar Krizi ve Sonrası Dönem Türkiye-Katar İlişkileri.....	17
2.4. Sonuç.....	22
3.METODOLOJİ.....	24
3.1.Amaç ve Önem.....	24
3.2.Araştırma Sorusu ve Hipotez.....	24
3.3.Eleştirel Söylem Analizi.....	25
3.3.1. Yöntem Seçimi ve Gerekçesi.....	27
3.3.2. Veri Analizi Süreci.....	28
3.4.Örneklem Tespiti.....	29
4.ANALİZ VE TARTIŞMA.....	30
4.1. Katar Karşıtı Bloğun Söylemleri ve Analizleri (Suudi Arabistan, BAE, Mısır, Bahreyn, Yemen ve Libya).....	31
4.2. Amerika Birleşik Devletleri- Kuveyt Bloğu Söylemleri ve Analizleri.....	34
4.3. Türkiye- Katar Bloğu Söylemleri ve Analizleri.....	37

4.3.1. 2014 – 2017 Dönemi Söylemleri ve Analizleri.....	37
4.3.2. 2017 Katar Krizi ve Sonrası Dönem Söylemleri ve Analizleri.....	40
5.SONUÇ.....	56
KAYNAKÇA.....	59

1.GİRİŞ

Savunma iş birliği anlaşmaları, Türkiye'nin Orta Doğu başta olmak üzere uluslararası alanda etkinliğini artırmada ve dış politikada bağımsızlığını güçlendirmede önemlidir. Türkiye ve Katar savunma iş birliğinin artışının nedenlerinin incelenmesi ise yeni dış politika kararlarının şekillenmesi açısından önemlidir. 2014 yılında Türkiye ile Katar arasında imzalanan Savunma İş Birliği Anlaşması, iki ülke arasındaki savunma iş birliğinin gelecekte artmasının ve derinleşmesinin temel taşlarından biri olmuştur. Türkiye ile Katar arasında 2014 yılında kurulan Yüksek Stratejik Komite sonrası dönemde özellikle savunma iş birliği konusunda gözle görülür bir artış gözlemlenmektedir. Bu çalışmada, söz konusu artışın kökenleri ve 2014-2023 arası dönemde artışın nedenleri ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu kapsamda, üst düzey devlet yetkilileri ve kurumların söylemleri eleştirel söylem analizi yöntemi ile incelenecektir. 2014 yılından sonra Türkiye ve Katar arasındaki savunma iş birliğinde artışın temel nedenleri nelerdir sorusuna cevap aranacaktır.

Literatürde konu ile ilgili olarak birçok araştırma olmasına rağmen, iş birliğinin temel nedenlerini ve kökenlerini eleştirel söylem analizi yöntemi ile ortaya koyan bir çalışma bulunmamaktadır. Bugüne kadar yapılan çalışmalarda, daha çok ikili ilişkilerin çeşitli boyutlarının ele alındığı, ancak genelde ikili ilişkilerin özelde ise savunma iş birliğine götüren temel nedenlerin, esas faktörlerin ortaya konulmasının ya göz ardı edildiği ya da eksik bırakıldığı görülmektedir. Bu bakımdan tezin; Türkiye ve Katar ilişkilerinin artışındaki temel nedenleri ortaya koyarak literatürde önemli bir boşluğu dolduracağı değerlendirilmektedir. Bu tez, 2014-2023 yılları arasındaki gelişmeler ve söylemlerle sınırlıdır. Bunun dışında, farklı zaman dilimlerinde ortaya çıkan gelişmeler veya daha geniş coğrafi analizler çalışma kapsamında ele alınmamıştır. Tezin “2014 yılından sonra Türkiye ve Katar arasında savunma iş birliğinde artış yaşanmıştır” şeklindeki hipotezinin doğruluğu test edilecektir.

Tez, giriş, literatür taraması, metodoloji, analiz ve tartışma, sonuç olmak üzere beş ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde tezin yapısı ve incelenecek konu hakkında bir başlangıç yapılmıştır. Metodoloji bölümünde; araştırmanın amacı, kapsamı, önemi ve yöntemi ele alınmış olup çalışmanın temel sorusu ve hipotezi hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca bu bölümde, kullanılan yöntemin gerekçesi ve veri analizinin nasıl yapılacağından bahsedilmiştir.

Literatür taramasında, Türkiye ve Katar arasındaki ilişkiler tarihsel bir perspektiften ele alınmış ve bu ilişkiler üç ana döneme ayrılarak incelenmiştir: Osmanlı Devleti Dönemi'nde Türkiye-Katar İlişkileri, 1923- 2002 Yılları Arasında Türkiye-Katar İlişkileri, AK Parti Dönemi

Türkiye-Katar İlişkileri. AK Parti döneminde ilişkilerin evrimini daha iyi anlayabilmek amacıyla, “AK Parti Dönemi Türkiye-Katar İlişkileri” bölümünün girişinde, AK Parti’nin iktidara gelişiyle birlikte Türkiye’nin dış politikasında Orta Doğu’ya yönelik artan ilgi, Osmanlı mirasına yapılan vurgu, ideolojik yakınlık ve Arap Baharı sürecinde iki ülkenin Sünni İslamcı gruplara yakınlığı ile rejim güvenliği ele alınmıştır. Daha sonra bu bölüm iki dönem olarak ayrı şekilde ele alınarak devam etmiştir: 2014-2017 Yılları Arasında Türkiye- Katar İlişkileri, 2017 Katar Krizi ve Sonrası Dönem Türkiye-Katar İlişkileri. 2014-2017 Yılları Arasında Türkiye-Katar İlişkileri, Aralık 2014’te atılan adımların , özellikle imzalanan savunma anlaşmaları ve Yüksek Stratejik Komite kurulması kararına ilişkin anlaşmalar ve gelişmeler, ilişkilerin devamlılığında önemli olduğundan bu bölümde ayrıca incelenmiştir. 2017 Katar Krizi ve Sonrası Dönem Türkiye-Katar İlişkileri bölümünde ise 2017 Katar Krizi ve kriz sonrasında itibaren gelişen ilişkiler ele alınmıştır. Ayrıca literatür taramasının son kısmında, literatür üzerine değerlendirme içeren sonuç bölümü bulunmaktadır. Dönemsel ayırım ile iki ülkenin ilişkilerinde geçirdiği dönüşümün ve gelişimin daha ayrıntılı bir şekilde anlaşılması sağlanmıştır. Türkiye ve Katar arasındaki savunma iş birliğini etkileyen önemli söylemler, anlaşmalar ve gelişmeler üzerine literatürden elde edilen bulgular sunulmuştur.

Analiz ve tartışma bölümünde, Türkiye ile Katar arasındaki savunma iş birliğinin artışına yol açan faktörlerle ilgili üst düzey yetkililerin ve kurumların yaptığı söylemler literatürle karşılaştırılarak detaylı bir analiz yapılmıştır. Girişte, Katar’ı savunma harcamalarını artırmaya yönelten faktörler ve Türkiye’nin savunma iş birliğine yönelmesinde etkili olan sebepler kısaca ele alınmıştır. Buna bağlı olarak 2017 Katar Krizi esnasında ablukaya dahil olan ülkelerin söylemleri üç bloğa ayrılarak incelenmiştir. İlk blokta, Katar’a abluka uygulayan ülkeler, ikinci blokta Amerika Birleşik Devletleri ve Kuveyt, üçüncü blokta ise Türkiye ve Katar yer almaktadır. Türkiye ve Katar bloğunda daha detaylı bir analiz yürütülmüş ve söylemler; 2014-2017 Dönemi ve 2017 Katar Krizi ve Sonrası Dönem olmak üzere iki ana döneme ayrılarak analiz edilmiştir. Üç blok halinde incelenen ülkelerin söylemleri Türkiye ve Katar arasındaki savunma iş birliğinin artışındaki önemli unsurları ortaya koymuştur. Sonuç bölümünde ise, elde edilen bulgulara dayanarak araştırma sorusu olan Türkiye ve Katar arasındaki savunma iş birliğinin artışının nedenleri ortaya konulmuş ve değerlendirme yapılmıştır.

2014 yılında Türkiye ile Katar arasında imzalanan savunma iş birliği anlaşmasının, savunma iş birliğindeki artışın temel taşlarından biri olduğu anlaşılmıştır. Bu anlaşmaya giden süreçte AK Parti’nin iktidara gelmesiyle kurulan siyasi ve ideolojik yakınlık, güvenlik

arayışları ve ortak dış politika hedeflerinin etkili olduğu literatür taramasından elde edilen bilgilerle saptanmıştır. Bu ortak yönelimlerin ve yakınlığın Arap Baharı sürecinde belirginleştiği görülmüştür. Söylem analizlerinde, Türkiye ve Katar'ın 2014 yılında yapılan bu anlaşma ile 2017 Katar Krizi gibi kriz süreçlerinde ve bölgesel sorunlarda birbirlerini desteklediği gözlemlenmiştir. Ayrıca söylemsel düzeyde savunma iş birliğinin oluşumunu destekleyen, iki ülke arasındaki geçmişten gelen tarihsel bağlar ve ekonomik iş birliklerinin bu süreçte destekleyici bir unsur olduğu görülmüştür.

2.LİTERATÜR TARAMASI

2.1.Osmanlı Devleti Dönemi'nde Türkiye-Katar İlişkileri

Katar, Basra Körfezi'nde bulunan bir yarımadadır. Bu bölgedeki Osmanlı ile ilk teması, Osmanlı-Portekiz çekişmeleriyle başlamıştır. 16. yüzyılda, Osmanlı Devleti, günümüzde Katar'ın bulunduğu Körfez Bölgesi'nde Portekizlilerle rekabet ederek faaliyet göstermiştir. Uzun yıllar süren bu mücadelede, Portekizliler zayıflamış ve etkilerini kaybetmişlerdir. Portekizlilerin çekilmesiyle Körfez Bölgesi, 19. yüzyıla kadar Osmanlı Devleti ve İran'ın himayesinde kalmıştır (Kızılkaya, 2013: 304).

Katar, 1517 yılında Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi sonrasında Osmanlı sınırlarına dahil olmuştur. Osmanlı'nın bu bölgeye olan ilgisi, 1600'lü yıllardan sonra çekişmede olunan Portekiz ile bu bölge üzerindeki tehdidin ortadan kalkması ile birlikte azalmıştır (Yıldırım, 2021: 6). Bu sebeple Osmanlı, bölgenin idaresini büyük ölçüde yerel kabilelere bırakmıştır. Ancak 1840'larda İngilizlerin bölgedeki Arap şeyhleriyle anlaşmalar yaparak nüfuz kazanmaya başlaması Osmanlı'yı rahatsız etmiş ve bölgeyle yeniden ilgilenmesine neden olmuştur (Bingöl, 2019: 79). Bu süreç, Osmanlı'nın bölgedeki politikalarının yeniden gözden geçirilmesine ve yerel kabilelerle ilişkilerinin güçlendirilmesine yol açmıştır. İngilizler, özellikle Bahreyn ve Suud aileleri üzerinde etkili olmuştur. Osmanlı Hariciye Nezareti Hukuk Müşavirliği tarafından 1916-1919 yılları arasında hazırlanan raporlara göre, İngiltere'nin öncelikle bir ada ülkesi olan Bahreyn'i kontrol altına aldığı ve kara yoluyla müdahale edemediği Katar'a daha az müdahalede bulunduğu belirtilmiştir (Akyıldız ve Kurşun, 2015). Bu sebeple Katar, İngiltere'nin baskısıyla Bahreyn ve Umman'a mali yükümlülüklerde bulunmak zorunda bırakılmıştır. Ayrıca Katar Emiri Muhammed Al Tani, Vahhabiliği yaymaya çalışan Suudlar için vergi toplamıştır. İngilizler, çıkarlarına daha yakın gördükleri için güçlü bir Osmanlı yerine Suud Vahhabiliğini desteklemeye yönelmiştir (Kaya Kılıç, 2014: 331). Casim Al Tani ise babasından farklı olarak Osmanlı hakimiyetini tercih edip vergi ödemeyi reddetmiştir. Hatta İngilizlere, "Burası Osmanlı topraklarıdır; bundan sonra kimseye vergi vermeyeceğim" şeklinde tepki gösterdiği bilinmektedir (Bingöl, 2019: 87). Casim Al Tani, İngilizlerin amaçlarını anlayarak Osmanlı Devleti'ni sürekli bilgilendirmiştir. İngilizlerin bölgedeki çalışmalarını ve çıkardığı karışıklıkları takip eden Osmanlı, bölgedeki ailelerin sorunlarını çözmek için bir sefer düzenlemiştir. Dönemin Bağdat Valisi Mithat Paşa, merkezi ikna ederek Nafiz Paşa önderliğindeki ordunun Lahsa (Ahsa) seferine gönderilmesini sağlamıştır (Korkmaz, 2012: 122-123). Ordu, 1871 yılının Temmuz ayı ortalarında Lahsa'yı kontrol altına almıştır (Korkmaz, 2012: 124). Mithat Paşa, Lahsa'ya düzenlediği askerî harekât ile İngilizlere

Osmanlı'nın Körfez'deki varlığını göstermiştir (Korkmaz, 2012: 127). Böylelikle Katar Emiri Muhammed Al Tani'nin oğlu Casim, Osmanlı'ya bağlılığını ilan edip vergi ödemeyi reddetmiştir. Mithat Paşa'nın düzenlediği seferin ardından Katar, Basra Vilayeti'nin Lahsa Sancağı'na bağlı bir kaymakamlık olarak yapılandırılmıştır (Bingöl, 2019: 87-88). Casim Al Tani, bu süreçten sonra Katar Devleti'nin kurucusu olarak kabul edilmiştir. Katar Emirliği'nin 2007 yılında aldığı bir kararla, Katar devletinin kuruluş fikrinin ortaya çıktığı 18 Aralık 1878 tarihi, her yıl ülke genelinde düzenlenen çeşitli etkinliklerle “Katar Milli Günü” olarak kutlanmaktadır (TRT Haber, 2017). Casim Al Tani'nin zaman zaman Osmanlı Devleti'ne karşı hataları olmuştur. Ancak, İngilizlere karşı Katar'da Osmanlı adına ciddi bir mücadele vermiştir. 1888 yılında Osmanlı Devleti'ne gösterdiği sadakat nedeniyle kendisine “Kapıcıbaşı” unvanı bahşedilmiştir (T.C Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 2010: 12). Osmanlı Devleti, bu hareketiyle Casim Al Tani'nin sadakatine güvendiklerini göstermiştir.

1890'lardan sonra Casim Al Tani ile diğer bir Müslüman kabile olan Abu Dabi Şeyhi Zayed arasında, İngilizlerin ortamı germesi sebebiyle çekişmeler. Casim Al Tani, II. Abdülhamid'den yardım istemiş ama olumsuz sonuçlanmıştır (Bingöl, 2019: 91). II. Abdülhamid, iki müslüman kabilenin karşı karşıya gelmesine izin vermek istememiştir. Abu Dabi Şeyhi'ni tek başına yenemeyeceğini anlayan Casim Al Tani, istemese de İngilizlerin desteğini kabul etmiş ve çekişmeyi kazanmıştır (Yıldırım, 2021: 8). Bu durum Osmanlı Devleti'ni endişelendirmiştir. 1893 yılında Mehmet Hafız Paşa, donanmasıyla birlikte bölgeye gönderilmiş ve Casim Al Tani'yi müzakereye çağırmıştır. Ancak Casim Al Tani, kendisi gitmeyip müzakerecileri göndermiştir. Mehmet Hafız Paşa, müzakerecileri esir almış ve donanmadaki askerleri karaya çıkarmıştır. Bu sırada çıkan çatışmalarda 115 asker şehit olmuş, 55 asker yaralanmıştır (Kurşun, 2004: 98). 25 Mart 1893 tarihinde gerçekleşen bu olay “Vecbe Hadisesi” olarak anılmıştır (Bingöl, 2019: 92). Bu olayın ardından Katar, Osmanlı'dan uzaklaşmaya başlamıştır. Casim Al Tani, olayın sorumlusunun Hafız Mehmet Paşa olduğunu belirterek II. Abdülhamid'e bir mektup yazmış ve olayın araştırılmasını talep etmiştir. Mehmet Hafız Paşa'nın sorumluluğu ortaya çıkınca, Casim Al Tani Osmanlı'ya olan mesafesini aradan kaldırmıştır (Bingöl, 2019: 93).

1900'lü yıllardan I. Dünya Savaşı'na kadar geçen sürede, Körfez Bölgesi İngilizler ve Osmanlılar arasında müzakere konusu olmuştur. Osmanlı Devleti, İngilizlerin hakimiyetini engellemek için bölgenin özerk bir yapıda kalması için mücadele etmiştir (Bingöl, 2019: 97). 1913 yılında mütabakata varılan fakat yürürlüğe alınmayan Londra Anlaşması'na göre Osmanlı Devleti, Katar üzerindeki haklarından feragat etmiştir ve yönetimi Casim Al Tani ve ailesine

bırakmıştır. Katar halkı bu durumu büyük bir üzüntü ile karşılamıştır (TDV İslam Ansiklopedisi, 2002). Osmanlı askerleri Katar'dan son olarak 1915 yılında çekilmiştir. İngilizler, Casim'in oğlu Abdullah Al Tani ile anlaşma imzalayarak bölgenin hakimiyetini ele geçirmiştir. 1916 yılında Osmanlı Devleti Kut'ül Amare zaferini kazanmış ancak 1917 yılında ikinci Kut Muharebesi sonucunda bölgeyi fiilen kaybetmiştir (Yıldırım, 2021: 9). Osmanlı Devleti'nin batıda Balkan Savaşları ile uğraşması,

Katar'ın İngilizlerin himayesine girmesinde etkili olmuştur. Aynı zamanda Katar, İngilizlerin himayesine giren son Körfez Bölgesi'dir. I. Dünya Savaşı sonunda Mondros Ateşkes Anlaşması ile resmi olarak İngilizlere bırakılmıştır. Buna rağmen Katar'da 1960 yılına kadar II. Abdülhamid namına yönelik hutbe okutulduğu bilinmektedir (Bingöl, 2019: 98). Bu durum, Osmanlı Dönemi'ne olan özel bir bağlılığı ve hatırayı yaşatma çabasını yansıtmaktadır.

2.2. 1923- 2002 Yılları Arasında Türkiye-Katar İlişkileri

30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması ile Osmanlı Devleti'nin fiili varlığı sonlandırılmıştır. 1919'dan sonra gerçekleşen Millî Mücadele Dönemi'nin sonunda ise Mustafa Kemal önderliğinde 1923'te Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur (Atatürk Araştırma Merkezi, 2023). Türkiye ve Katar ilişkileri Cumhuriyet'in ilanından sonra Katar'ın bağımsızlığını ilan ettiği 3 Eylül 1971 yılına kadar durgun seyretmiştir. Alt düzey yetkililerin ziyaretleri dışında herhangi bir gelişme olmamıştır (Pala ve Cabir, 2023: 10).

1945 sonrasında Türkiye'nin dış politikası genellikle Amerika Birleşik Devletleri etrafında şekillenmiştir (Şahin ve Sarı, 2017: 22). Ancak, Küba Füze Krizi ve Kıbrıs meselesinden sonra Türkiye, Araplara yakın politikalar izlemeye başlamıştır. Küba Füze Krizi sırasında Türkiye, ABD'nin kendi çıkarları söz konusu olduğunda kendisini yalnız bırakabileceği endişesi taşımıştır. Benzer şekilde, Kıbrıs meselesinde Arap ülkelerinin desteğini kazanmak istemiştir (Şahin ve Sarı, 2017: 30). Bu nedenle Türkiye, 1960'lı yıllara kadar Katar ile bir ilişki geliştirmemiştir. Katar'ın İngilizlerden bağımsızlığını ilan ettiği 1971 yılından sonra ise ilişkiler başlamıştır (Yıldırım, 2021: 13). 1980 sonrası dönemde Türkiye, Katar'ın başkenti Doha'da büyükelçilik açarak diplomatik temsilini resmileştirmiştir. (TCDB, 2024). İngiltere, Körfez Bölgesi'nden çekildikten sonra da askeri varlığını sürdürmek amacıyla çeşitli yardım programları düzenlemiştir. Bu programlar arasında askeri danışmanlık, eğitim ve silah satışları yer almaktadır (Bölme ve Çavuşoğlu, 2019: 55) Bu bağlamda, İngilizlerin askeri varlığı Körfez Bölgesi'nde bulunan Katar'da çeşitli alanlarda etkisini sürdürmeye devam etmiştir.

Katar'ın bağımsızlığından sonra 2000'li yıllara kadar Türkiye ile doğrudan ilişki kurulmamıştır. Türkiye, bu dönemde İsrail ile geliştirdiği iyi ilişkiler nedeniyle, Körfez İş birliği Konseyi (KİK) ülkeleri arasında, Katar'da dahil olmak üzere tepkiyle karşılaşmıştır. İlk dolaylı ilişki, 2 Ağustos 1990'da başlayan I. Körfez Savaşı sırasında kurulmuştur. Türkiye, savaş sürecinde İncirlik Hava Üssü'nü ABD uçaklarına açarak, Katar'ın da dahil olduğu ABD liderliğindeki koalisyonu desteklemiştir (Muriç, 2020: 1-2). Bu gelişmeler, Türkiye ve Katar ilişkilerini şekillendirmede önemli bir rol oynamıştır.

2.3. AK Parti Dönemi Türkiye-Katar İlişkileri

2002 yılında Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AK Parti) iktidara gelmesiyle birlikte Türkiye'nin dış politikasının belirgin bir değişim sürecine girmesi, Katar ile ilişkilerin her geçen gün artmasına sebep olmuştur (Kaya ve Kaya, 2019: 508). Bu süreçte Türkiye, Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) üyesi ülkelerle diplomatik ilişkilerini, ticaret hacmini ve yatırım alanlarını genişletmiştir. 2008 yılında Türkiye, ABD'nin Afganistan ve Irak'ta gerçekleştirdiği askeri müdahalelerin yol açtığı güvenlik, siyasi ve ekonomik sorunları ele almak amacıyla başlatılan Türkiye-Körfez Stratejik Diyalogu'na dahil olmuştur (Seyam, 2019: 1). Bu gelişmeler neticesinde Türkiye ile Körfez ülkeleri arasındaki ekonomik, kültürel ve siyasi ilişkilerde dikkate değer bir ilerleme sağlanmıştır.

AK Parti iktidarı Orta Doğu'yu, Türkiye'nin dış politikasında öncelikli bölgelerden biri haline getirmiştir. Ahmet Davutoğlu, Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu (2001) adlı kitabında, Türkiye'nin dış politikasında tarihsel ve kültürel mirası önemli bir referans haline getirmiştir. Bu dönemde Osmanlı geçmişine yapılan vurgu ve muhafazakar kimlik üzerinden yeni bir dış politika dili inşa edilmiştir. Ahmet Davutoğlu, Türkiye'nin tarihsel ve coğrafi birikimini dış politikada nasıl kullanması gerektiğini vurgulamıştır. Bu yaklaşım, Türkiye'nin Osmanlı mirasını referans alarak bölgesel bir güç olma hedefini desteklemektedir. Kitapta, Türkiye'nin jeopolitik konumu ve tarihsel derinliği, dış politika stratejilerinin temel unsurları olarak ele alınır (Davutoğlu, 2001: 75-85). Bu dönemde Türkiye, Orta Doğu başta olmak üzere Osmanlı İmparatorluğu'nun hüküm sürdüğü coğrafyalarda daha fazla görünürlük kazanmaya başlamıştır (2001: 110-115). Türkiye bu bölgedeki imajını güçlendirmek amacıyla İslam birliği temasını ve halklar arası uzlaşma çağrılarını ön plana çıkarmıştır. Bu strateji, iktidardaki partinin siyasi duruşu ile uyumlu olarak, Türkiye'nin Arap ülkelere sunduğu ekonomik ve yatırım avantajlarının vurgulanmasıyla desteklenmiştir (Seyam, 2019: 31). Özellikle Recep Tayyip Erdoğan'ın, 2008-2009 Gazze saldırıları sonrasında İsrail'e yönelik eleştirileri ve 2010 yılında Mavi Marmara gemisine düzenlenen saldırıya

verdiği tepkiler, Türkiye'nin Müslüman kamuoyundaki etkisini ve Arap dünyasındaki görünürlüğünü önemli ölçüde artırmıştır (2019: 31).

Filistin meselesinde, Katar ve Türkiye birçok konuda benzer görüşlere sahiptir. Her iki ülke de bu çatışmalara iki devletli çözüm temelinde bir son verilmesini savunmaktadır. Bu çözüm, 4 Haziran 1967 sınırları çerçevesinde, Doğu Kudüs'ün Filistin'in başkenti olduğu bir devlet kurulmasını öngörmektedir (2019: 34). Katar ve Türkiye, İsrail'in Filistin halkına yönelik uyguladığı insan hakları ihlallerini ve özellikle Gazze'ye karşı yürütülen savaşta uygulanan toplu cezalandırma politikasını sert bir dille eleştirmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan, 2008-2009 Gazze saldırılarının ardından İsrail'i "terör devleti" olarak tanımlamış ve İsrail Cumhurbaşkanı ile görüşmeyi reddetmiştir. Benzer şekilde, dönemin Katar Emiri Şeyh Hamad bin Halife, aynı savaş sırasında Gazze'ye yönelik saldırıları kınamak amacıyla bir Arap zirvesi düzenlemiştir (2019: 35). Gazze savaşı sırasında Türkiye Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu Gazze'yi ziyaret etmiş, Katar Emiri ise savaş sonrasında bölgeye giderek yeniden imar için yardım paketi açıklamıştır (2019: 35). Her iki ülke de Gazze'ye yönelik kuşatmanın kaldırılması gerektiğini savunmuştur. Ayrıca Türkiye ve Katar, 2006'daki Filistin seçimlerini Hamas'ın kazanmasının ardından Batı ülkelerinin tepkisine rağmen, halkın iradesine saygı duyulması gerektiğini savunmuşlardır. Hamas'ın siyasal bir aktör olarak kabul edilmesi gerektiği ve demokratik reformlar ile ekonomik kalkınmanın Filistin için önemli olduğu yönünde ortak bir yaklaşım sergilemişlerdir (2019: 35). Bu bağlamda Arap Baharı sürecinden önce Türkiye ile Katar'ın Filistin sorununa yaklaşımları büyük ölçüde örtüşmüştür.

AK Parti iktidarının Osmanlı mirasına ve muhafazakar kimliğe dayalı olan yaklaşımı, Türkiye'nin Sünni İslamcı hareketlerle ideolojik yakınlık kurmasına sebep olmuş ve Katar ile olan yakın ilişkilerin temellerini oluşturmuştur (Erboğa, 2020: 113). Bu dönemde Türkiye ve Katar, dış politikalarında Sünni İslamcı gruplara yönelmişlerdir. 2010 yılında başlayan, Arap Baharı sürecini buna örnek olarak gösterebiliriz. Bu süreçte bu yönelim belirgin bir hale gelmiştir. Arap Baharı ile birlikte Suriye, Bahreyn, Libya, Mısır ve Yemen'de başlayan iç çatışmalar, Orta Doğu'da büyük bir istikrarsızlığa neden olmuştur (Pala ve Aras, 2015: 1). Katar içerisinde bulunduğu Körfez İş birliği Konseyi'nden ve üye ülkelerden farklı bir yaklaşım sergileyerek, Arap Baharı sürecinde Türkiye ile birlikte Mısır'da Müslüman Kardeşleri, Libya'da muhalifleri desteklemişlerdir (Akkaya ve Elrantisi, 2015: 14). Bu destek, Türkiye ile Katar arasındaki yakınlaşmaya zemin hazırlamıştır. Özellikle Mısır'da Mursi'nin iktidara gelmesi ve ardından devrilmesi sonrası Türkiye ve Katar, Müslüman Kardeşler'i destekleyen başlıca iki aktör olarak birlikte anılmıştır (Ulrichsen, 2014: 102). Ayrıca Katar, Suudi Arabistan

ve BAE gibi Körfez ülkeleriyle yaşadığı anlaşmazlıklar nedeniyle alternatif diplomatik destek arayışına girmiştir (2014: 119). Suriye Krizi'nde ise Türkiye ve Katar, Suriye'de halkın reform taleplerine kulak tıkayan Esad rejimine karşı çıkmıştır (Seyam, 2019: 39). Türkiye ve Katar, Suriye'de bulunan direnişçilere (özellikle Özgür Suriye Ordusu'na) destek vermiştir. Türkiye askeri yardım sağlarken, Katar maddi destek sunmuştur (2019: 40).

Türkiye'nin Arap Baharı sürecindeki yaklaşımı, yalnızca Orta Doğu'da bölgesel bir güç olma amacını taşımakla kalmamış, İslamcı hareketlerle daha güçlü bağlar kurma isteğini yansıtmakta olduğu görülmüştür. 2010'lu yıllardan sonra Türkiye'nin çok boyutlu dış politika ilkesi ile çevresinde oluşan krizlerde arabuluculuk rolü oynaması da uluslararası bir güç olma amacını göstermektedir. (Tarcan, Akgüller ve Işık, 2018: 255-256). Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, 2013'te New York'ta yapılan 74. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'ndaki konuşmasında "Dünya beşten büyüktür" ve "Tüm dünyanın sesi beş üyenin söylediklerine göre belirlenmemeli" ifadeleriyle, uluslararası karar mekanizmalarının yalnızca beş daimi üyeye bağlı kalmaması gerektiğini vurgulamış; 195 ülkenin tamamının, ayrım gözetmeksizin potansiyel Güvenlik Konseyi üyeliği hakkına sahip olması gerektiğini söyleyerek, küresel yönetişimde daha adil ve kapsayıcı bir yapıya dahil olunmasının önemini dile getirmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın bu sözleri Türkiye'nin uluslararası bir aktör olma yolunda olduğunu desteklemektedir (CİB, 2023a).

Katar ve Türkiye'nin bu dönemde geliştirdiği yakın ilişkileri yalnızca siyasi ve ideolojik yakınlık ile sınırlamak yeterli olmayabilir. Orta Doğu siyaseti ve uluslararası ilişkiler alanında önemli çalışmalarıyla bilinen iki akademisyen Yom ve Gause (2012), Körfez ülkelerinin rejimlerinin ayakta kalabilmesi ile ilgili Katar örneğinde, ABD gibi güçlü dış aktörler ile kurduğu ilişkilerin rejimin güvenliğini pekiştirdiğini öne sürmüştür (Yom ve Gause, 2012: 86). Yom ve Gause burada doğrudan Türkiye'yi ele almasa da, Katar gibi küçük ama zengin ülkelerin rejimlerini korumak için güçlü dış aktörlerle ittifak kurduklarını ve bu ittifakların da rejimleri için güvenlik hissiyatı sağladığını net bir şekilde ifade etmektedirler. Bu bağlamda 2010'larda İslam dünyasında etkili ve güçlü bir dış aktör olarak ön plana çıkan Türkiye, ABD dışında rejime güvenlik sağlayan bir başka güçlü müttefik olarak konumlandırılabilir. Böylelikle Türkiye ile geliştirilen yakın ilişkiler, aynı zamanda Katar'ın rejim güvenliğini sağlama stratejisinin bir parçası olarak da okunabilir. Özellikle Arap Baharı sonrası dönemde kurulan ilişkiler Katar'a, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi alışılmış Körfez müttefiklerinden bağımsız bir duruş sergileme fırsatı sunmuştur (2012: 86-87). Böylelikle

Katar, tek başına ya da sadece Körfez ülkelerine bağlı kalmak yerine, Türkiye gibi aktörlerle de dayanışma kurarak dış politikada bağımsızlık alanı kazanmıştır.

Türkiye ile Katar arasındaki yakınlığa yine farklı bir pencereden baktığımızda, 2003 yılında Irak'ın ABD tarafından fiili olarak işgal edilmesi ile Şii İran'ın yükselmesi (Wright, 2010: 161), Katar gibi Körfez ülkelerinin ABD yerine farklı bir ortak arayışına girmesine neden olmuştur (Kaya ve Kaya, 2019: 509). Körfez ülkeleri bu dönemde askeri kapasitelerini ve savunma sistemlerini geliştirmek üzere girişimlerde bulunmuşlardır. İran, Katar'ın da içerisinde bulunduğu Körfez Bölgesi'nde baskın bir ülke olarak algılansa da, geleneksel askeri gücü ve modernizasyonu eksiktir (Wright, 2010: 66). Ekipmanları eski teknolojiye dayanmaktadır. Ancak düzensiz savaş yöntemlerinde oldukça etkili bir yapısı vardır (Wright, 2010: 66). Devrim Muhafızları Donanması (IRGC) ve düzenli donanması ile Körfez Bölgesi'nde petrol taşımacılığını etkileyebilecek operasyonlar yapma potansiyeli taşımaktadır (Wright, 2010: 68). Bunlara mayın döşeme, hızlı saldırı botları ve anti gemi füzeleri örnek olarak verilebilir. Ayrıca İran'ın stratejik bir tehdit olarak görülen ve gelişmiş mayın döşeme özellikleri bulunan denizaltıları bulunmaktadır (Wright, 2010: 68). Bu kuvvetlerin sınırlı olması tamamen bir tehdit olmasa da Körfez Bölgesi'nde kısa süreli olarak ciddi aksamalar yaratabilecek durumdadır. Aynı zamanda İran geliştirdiği balistik füze sistemleri ve nükleer programı ile bölge ülkeleri arasında önemli bir caydırıcılık unsuru taşımaktadır (Wright, 2010: 72-73). Bu sebeple İran'ın doğrudan bir savaş başlatmaktan ziyade, caydırıcı olma amacına hizmet ettiği görülmektedir. Bu unsurlar göz önüne alındığında İran, Körfez ülkeleri için bir güvenlik tehdidi oluşturmaktadır.

Katar gibi ülkeler tehditlerden korunmak amacıyla savunma harcamalarını artırmaya yönelmiştir. Katar'da bu kapsamda tehditlerin artması sebebiyle askeri kapasitelerini ve savunma sistemlerini geliştirmek için Türkiye ile 2007 (RG, 2008-26870) ve 2012 (RG, 2012-28460) yıllarında çeşitli anlaşmalar yapmıştır. Katar ile yapılan 23 Mayıs 2007'de askeri alanda eğitimi içeren teknik ve bilimsel iş birliği anlaşmasını bu kapsamda değerlendirebiliriz (RG, 2008-26870). Anlaşmada iki ülke, savunma sanayisi ile ilgili olarak şu alanlarda anlaşma sağlayacaklardır: Ortak savunma projeleri için uygun koşulların sağlanması ve askeri sistemlerin bakım, onarım, yenileme ve modernizasyonunun yapılması, üçüncü tarafların savunma sanayisine ilişkin ortak üretim, geliştirme ve modernizasyon programları için mümkün olan şartların sağlanması, ortak projelerle elde edilen nihai ürünlerin üçüncü taraflara pazarlanması, iki ülkede de gerçekleştirilen savunma sanayisini ilgilendiren fuarlara ve sempozyumlara katılımın gerçekleştirilmesi. İki ülke silahlı kuvvetleri bünyesinde mevcutta

bulunan ve ihtiyaçtan fazlası olan savunma sanayisi ürün ve hizmetlerinin karşılıklı olarak satın alınıp verilmesi veya değiş-tokuş edilmesi ve savunma sanayisi firmaları arasında iş birliği (RG, 2008-26870). Anlaşmanın önemli maddeleri incelendiğinde iki ülke arasındaki savunma sanayisi iş birliğini derinleştiren bir yaklaşım görülmektedir. Aynı zamanda teknoloji transferi, ortak üretim ve modernizasyon çalışmaları gibi unsurlarla bu iş birliğinin sürekliliğinin sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir. Savunma sanayisi alanında üçüncü taraflarla yapılacak anlaşmalar ve alınacak kararlarda, her iki ülkenin ortak bir şekilde hareket etmesini öngören maddeler dikkate alındığında, bu ülkelerin dışarıya karşı birlik içinde hareket ettikleri sonucuna varılabilir. Bu yaklaşım, iki ülkenin stratejik iş birliğini pekiştirmekte ve uluslararası alanda ortak bir duruş sergilemelerine zemin hazırlamaktadır. Böylelikle bu iş birliği, iki ülkenin de çıkarlarını koruma noktasında güçlü bir irade ortaya koyduklarını göstermektedir. Savunma sanayisi ürünlerinin üçüncü ülkelere ihraç edilmesi maddesi ile ekonomik ve stratejik çıkarlarını artırmayı hedeflemeleri buna örnek olarak verilebilir. Buna takiben Katar ile 2012’de “Askeri Eğitim İş birliği Anlaşması” ve “Savunma Sanayii İş birliği Mutabakat Muhtırası” imzalanmıştır (RG, 2012-28460).

Bu dönemde Türkiye ve Katar ilişkilerinde enerji alanında da gelişmeler yaşanmıştır. Doğalgaz açısından zengin bir ülke olan Katar, Türkiye için önemli bir tedarikçi olarak ön plana çıkmaktadır. Türkiye enerji alanındaki bağımsızlığını güçlendirmek amacıyla birçok girişimde bulunmuştur. Bu bağlamda ilgili ülkeler arasında, Katar-Suriye-Türkiye doğalgaz hattı projesi gündeme gelmiştir. Ancak, bu proje 2009 yılında dönemin Suriye Cumhurbaşkanı Esad’ın anlaşmayı reddetmesiyle gerçekleştirilememiştir. Esad hükümeti, buna karşılık olarak alternatif bir proje olan İran-Irak-Suriye projesini teşvik etmiştir (Şafak, 2024). Daha sonra Suriye’de başlayan iç savaş neticesiyle Katar-Türkiye boru hattı projesi, hayata geçirilemez bir hale gelmiştir.

AK Parti’nin iktidara gelmesi ile birlikte Türkiye ve Katar ilişkilerine genel olarak baktığımızda, iki ülke arasında siyasi ve ideolojik bir yakınlık olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle Arap Baharı sonrası bu yakınlık daha da belirgin bir hale gelmiştir. İlişkiler sadece siyasi ve ideolojik yakınlıkla sınırlı kalmamıştır. Türkiye, Katar için artan İran etkisi (Irak işgali sonrası) ile ABD dışında güvenlik sağlayıcı bir alternatif olarak görülmüştür. 2007 ve 2012’de yapılan savunma iş birliği anlaşmaları, bu kapsamda değerlendirilebilir. Bu sayede, iki ülkenin kişisel hedefleri ve dış politikadaki uyumları çerçevesinde bu anlaşmalar yapılmış ve AK Parti döneminde ilişkilerde yakın seyreden bir sürece girilmiştir.

2.3.1. 2014-2017 Yılları Arasında Türkiye-Katar İlişkileri

Katar'ın bağımsızlığından sonra Türkiye ile en önemli yakınlaşması Aralık 2014 yılında olmuştur. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın, Cumhurbaşkanı seçildikten sonra ilk ziyaret ettiği Arap ülkesi Katar olmuştur (AA, 2021). Daha sonra Katar Emiri Şeyh Temim bin Hamad Al Tani, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın davetlisi olarak Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Bu ziyaret iki ülke için iş birliği açısından bir dönüm noktası niteliğindedir. Görüşmeye bölgesel ve uluslararası meseleler konu olmuştur. Ayrıca iki ülke arasında ortak tarih ve kardeşlik vurgusu yapılmıştır. İş birliğinin önemli olduğu ve güçlendirilmesi yönünde adımlar atılmıştır. Bu kapsamda, “Türkiye Cumhuriyeti ile Katar Devleti arasında Yüksek Stratejik Komite kurulmasına ilişkin ortak mutabakat ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Katar Devleti Hükümeti arasında askeri iş birliği anlaşması” imzalanmıştır (TCCB, 2014b). Yapılan “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Katar Devleti Hükümeti Arasında Askeri Eğitim, Savunma Sanayii ile Katar Topraklarında Türk Silahlı Kuvvetlerinin Konuşlandırılması Konusunda İş Birliği Anlaşması” ile Türkiye ve Katar'ın birlikteliği güçlü dostluk ve iş birliği ile güçlendirilmiştir (RG, 2013-29309). Aynı zamanda bu anlaşma ile iki ülke arasında savunma alanında güçlü bir mekanizma kurulmuştur. Anlaşmadaki iş birliği alanları şunlardır: Türk kuvvetlerinin Katar topraklarında konuşlandırılması, havasahası gibi ilgili yerlerin kullanılması, insani yardım ve askeri lojistik alanında iş birlikteliği, savunma sanayii ve terörizmle mücadele alanında iş birliği yapılması gibi maddeler yer almaktadır (RG, 2013- 29309). Anlaşma maddelerinde görüldüğü üzere Katar kendi topraklarında, Türkiye'nin askeri faaliyetlerini desteklemek için gereken altyapıyı sağlamaktadır. Ortak tatbikatlar, eğitimler ve karşılıklı ziyaretler ile bilgi paylaşımında bulunulması, iş birliğinin güçlendirileceğini göstermektedir. Bunların yanı sıra terörizmle mücadelede iş birliği yapılmasından Katar ve Türkiye'nin ortak bir duruş sergileyeceği anlaşılmaktadır. Dış tehditlere karşı birlikte hareket etmeye hazır olmalarıyla uluslararası topluma da güçlü bir mesaj göndermektedirler.

2014 yılında Başbakan Ahmet Davutoğlu Türkiye-Katar İş Konseyi zirvesinde, Türk firmalarının Katar'daki başarısı, ticaret hacminin artışı, Türkiye-Katar ekonomik ilişkilerinin güçlendirilmesi ve ekonomilerinin karşılıklı avantajları ile ilgili bir konuşma yapmıştır (Milliyet, 2016). Konuşmasında savunma sanayi alanında ortak projelere dikkat çekerek Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Katar'daki varlığından dolayı Türkiye ve Katar arasındaki güven ilişkilerinin üst seviyede olduğunu belirtmiştir. Ahmet Davutoğlu yaptığı bu konuşmada, Katar ve Türkiye'nin savunma alanında dünya çapında bir etki yaratma hedefi olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda iki ülkenin stratejik bir ortaklık kurduğunu ima etmektedir. Aynı zamanda iş

birliğinin geliŖeceđinin sinyallerini vermektedir. AK Parti'nin iktidara geliŖiyle birlikte geliŖen iliŖkiler, zamanla Ahmet Davutoğlu'nun sytleminde vurgulanan ekonomik iŖ birliklerine dnŖmŖtr. Bu süreçte Katar'ın, Türkiye'ye yatırımları artmıŖtır. Bu yatırımlardan biri 2016 yılında, Katar merkezli Qatar National Bank'ın (QNB), Türkiye'nin özel bankalarından biri olan Finansbank'ın %99.81'lik hissesini 2.75 milyar avro karŖılıđında satın almasıdır (QNB Group, 2016). Böylelikle Türkiye ve Katar ekonomik iliŖkilerinin derinleŖtiđi görülmektedir. Bir diğer yatırım ise savunma sanayi alanında gerekleŖmiŖtir. 2014 yılında Katar Silahlı Kuvvetleri Endüstri Komitesi, Türk savunma sanayi Ŗirketi BMC'ye ortak olmuŖtur (Independent Türkçe, 2019). Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde gündeme gelen bu geliŖme muhalefet kanadından yoğun bir tepki almıŖ ve tartıŖmalara konu olmuŖtur. (Independent Türkçe, 2019). BMC'nin Katar ortaklığı, Türkiye ve Katar iliŖkilerinin savunma sanayi alanındaki derinleŖmesini göstermektedir. Türkiye ile Katar arasındaki ekonomik iliŖkiler, rekabete göre değil, karŖılıklı kazanca dayanmaktadır (Seyam, 2019: 45). İki lke benzer ürünlerde rakip olmadığı için iŖ birliği daha kolay geliŖmektedir. Bu durum, iliŖkilerin hem ekonomik hem de stratejik olarak güçlenmesini teŖvik etmektedir. Artan ticaret hacmi, zamanla savunma iŖ birliğini de beraberinde getirmiŖtir. Siyasi ve ekonomik bağlar derinleŖtike, iki ülke arasında savunma anlaŖmaları da imzalanmıŖ ve bu, iliŖkilerin ne kadar yakınlaŖtıđını gstermiŖtir (Seyam, 2019: 45).

Türkiye ve Katar arasındaki iŖ birliği ve st düzey diyaloglar, 2014 yılında kurulması kararlaŖtırılan Yüksek Stratejik Komite (YSK) ile yıllık düzenli olarak gerekleŖtirilmektedir. Bu komitelerin ilki Doha'da 2 Aralık 2015 tarihinde gerekleŖtirilmiŖtir. Türkiye ve Katar iŖ birliğine katkıda bulunacak anlaŖma mutabakat zabıtları imzalanmıŖtır (TCCB, 2015). Toplantıda 15 anlaŖma imzalanmıŖ ve iki ülkenin dayanıŖma içerisinde olduğu bir gelecek inŖa edilmiŖtir. İki lke iiŖleri bakanlıkları arasında imzalanan anlaŖmalar “Güvenlik Personelinin Eğitimi” hususuna iliŖkin anlaŖmalardır. Bu anlaŖmaları, İiŖleri Bakanı Efkana Ala ile Katar BaŖbakanı ve İiŖleri Bakanı imzalamıŖtır (TCCB, 2015). Toplantının ardından gerekleŖtirilen basın toplantısında Doha Yunus Emre Enstitüsü merkezinin aılıŖını yapan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, orayı “Türkiye'nin ikinci evi” olarak nitelendirmiŖ ve teröre karŖı ortak mücadelede Türkiye ile Katar iliŖkilerinin farklı bir boyutta olduğunu belirtmiŖtir (TCCB, 2015). Bu söylem, Türkiye'nin Katar'la olan yakın iliŖkilerinin yalnızca savunma ile kalmadığını, aynı zamanda kültürel etkileŖim üzerinden toplumsal bir zemin inŖa etmeye alıŖtıđını ortaya koymaktadır. Nitekim bu dönemde Yunus Emre Enstitüsü ve Türkçe dil kursları aracılığıyla Katar toplumunda Türkiye'ye yönelik pozitif bir algı oluŖturulmaya

alışılmıştır (AA, 2023). Türkiye ve Katar arasında yapılan kültür alanındaki bu çalışmalar, yani ortak kültürel etkinlikler, halkın bu iki ülke arasındaki iş birliğini daha çok kabul etmesini sağlamada önemli olmuştur.

Yüksek Stratejik Komite İkinci Toplantısı, 18 Aralık 2016 tarihinde Trabzon'da gerçekleştirilmiştir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2016). Komite ncesi 7 Kasım 2016 tarihinde Cumhurbaşkanı Erdoğan, Katar'ın savunma alanındaki işlerinden yetkili olan devlet bakanı Halit Al-Attiyah'ı kllyesinde ağırlamıştır (AA, 2016a). 12 Aralık 2014 tarihinde imzalanan, Türkiye Cumhuriyeti ile Katar Devleti arasında Yüksek Stratejik Komite kurulmasına ilişkin ortak mutabakat ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Katar Devleti Hükümeti arasında savunma iş birliği anlaşması öncesinde de Cumhurbaşkanı Erdoğan, 20 Ekim 2014 tarihinde Katar Savunma Bakanı Ali Al- Attiyah'ı ağırladığı bilinmektedir (TCCB, 2014a). Bu bağlamda komitelere yakın tarihlerde Katar Savunma Bakanı ile ziyaretlerin gerçekleştirilmesi dikkat çekmektedir. Komitenin ikinci toplantısına Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Katar Emiri şeyh Temim Bin Hamad başkanlık yapmışlardır. Dışışleri Bakanı Mevlüt avuoğlu ve Katar Dışışleri Bakanı'da toplantıda bir görüşme gerçekleştirmişlerdir. Toplantının ardından çeşitli alanlarda anlaşmalar imzalanmıştır (AA, 2016b). Anlaşmalar arasında Savunma Sanayi İş birliği Mutabakat Zaptı'da bulunmaktadır. Savunma alanını ilgilendiren bu anlaşma, Gümrük ve Ticaret Bakanı Bülent Tfenkci ile Katar Savunma Bakanı Khalid bin Mohammed Al- Attiyah tarafından imzalanmıştır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2016). Bu anlaşmanın hedefi gümrük idareleri arasında güvenli, hızlı bilgi paylaşımı ve koordinasyonu sağlamaktır. Bu sayede askeri ekipman ve teknoloji transferlerinde gecikmeler yaşanmasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Savunma sanayisi için ihracat ve ithalat yapan firmaların işlemlerini sorunsuz yürütülmesi açısından önemlidir. Anlaşma ile iki ülkenin gümrük idareleri arasındaki koordinasyonun güçlendirilmesi, bürokrasinin azaltılmasına sebep olacaktır.

Katar'ın 2014 yılı sonrasında Türkiye ile savunma alanında art arda anlaşmalar imzalaması, 2002 yılında AK Parti'nin iktidara gelmesiyle gelişen ideolojik yakınlık, ortak hedefler ya da rejim güvenliğini sağlama kaygısıyla ilgilidir. Ancak bu savunma iş birliğinin artmasında Katar'ın sınırlı askeri kapasitesi de belirleyici olmuştur. Katar gibi Körfez lkelerinin ekonomilerinin büyük bir kısmı petrol gelirlerine dayanmaktadır. Dolayısıyla savunma harcamaları petrol ihracatından elde edilen gelirlerle finanse edilir (Hasbani, 2006: 73). Körfez İş birliği Konseyi'ni oluşturan petrol lkeleri Orta Doğu'daki savunma pazarının temelini oluşturarak yüksek düzeyde harcama yapmaktadırlar. Bölge, etnik ve toplumsal ayrışmalar, enerji kaynaklarının zengin olması gibi nedenlerle dış müdahalelerle karışmaktadır.

Bu durum savunma sanayileri için birincil pazar konumundadır. (Hasbani, 2006: 73-74). Katar gibi Körfez ülkeleri bu sebeple yüksek teknolojik ekipmanlara ilgi duymaktadır. Ancak insan kaynakları oldukça sınırlıdır. Ülkedeki savunma ekipmanlarını çalıştıracak veya bakımını yapacak yeterli sayıda insan kaynağı mevcut değildir. Bu sebeple yüksek teknolojiye sahip savunma sistemlerini kullanacak veya bakımını yapacak insan kaynağına ihtiyaç duymaktadırlar. Bu ülkelerin ordularının büyük bir kısmı yabancılardan oluşmaktadır (Hasbani, 2006: 74-75). Katar nüfusu az bir ülke olduğu için insan kaynağı eksikliği yaşamaktadır. Bu kapsamda Türkiye, Katar'a askeri alanda teknik destek ve eğitim sağlayan önemli bir müttefiklerdir (Hasbani, 2006: 77). Katar açısından Türkiye ile müttefiklik, Körfez bölgesinde artan İran nüfuzu, ABD ile ilişkilerin yeniden şekillenmesi ve Çin'in Orta Doğu'daki yükselen etkisi gibi faktörler nedeniyle stratejik bir öneme sahiptir. Katar, güçlü bir askeri altyapıya sahip olmamasından dolayı, Türkiye ile kurduğu ittifak sayesinde savunma kapasitesini artırmayı ve bölgedeki caydırıcılık eksikliğini gidermeyi hedeflemektedir. Bu iş birliği, Katar'a yalnızca askeri eğitim ve kabiliyetlerini geliştirme imkanı sunmakla kalmayıp, aynı zamanda İran'a karşı savunma ortaklarını çeşitlendirme yoluyla ABD'ye olan bağımlılığını azaltma fırsatı da vermektedir. Ayrıca, Türkiye üzerinden NATO ile daha derin bağlar kurması da mümkün hale gelmektedir. Türkiye açısından ise bu anlaşma, Körfez'in küresel siyasette ve ekonomideki rolünü dikkate alarak bölgede etkin bir aktör olma arzusunun bir yansımasıdır (Seyam, 2019: 21).

2014 itibarıyla yaklaşık 12.000 personel sayısı olan Katar ordusunun, savunma teknolojilerine erişimi sınırlı ve yetersiz olmuştur (IISS, 2015: 348). Türkiye ise savunma sanayinde 2000'li yıllardan itibaren önemli bir gelişme kaydetmiştir. 2019'da yayımlanan bir rapora göre, Türkiye'nin beş şirketi dünya çapında ilk yüz savunma şirketi arasında yer almıştır (ASELSAN, TUSAŞ, STM, BMC, ROKETSAN). 2020'de ASELSAN'ın 52. sıraya yükselmesiyle birlikte, bu şirket sayısı yediye çıkmıştır. 2021'de ASELSAN'ın sırası 48'e yükselmiş ve TUSAŞ da listeye girmiştir (Kurt ve Yiğit, 2024: 104). Ayrıca Türkiye'nin İHA (İnsansız Hava Aracı) ve SİHA (Silahlı İnsansız Hava Aracı) teknolojileri, Zeytinalı Operasyonu, Irak ve Libya'daki başarılarıyla, Türkiye'nin savunma sanayindeki güçlü ve etkili konumunu ortaya koymuştur (Kurt ve Yiğit, 2024: 110). Bu çerçevede 2014 yılından itibaren art arda imzalanan anlaşmalar yalnızca iki ülke arasındaki ideolojik yakınlığı değil, aynı zamanda Katar'ın bu konudaki eksikliğini ve Türkiye'nin bu boşluğu doldurabilecek kapasitesini de yansıtmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Dış Ticaret İstatistikleri Veri Tabanı verileri ile bu dönemdeki ekonomik ilişkilere baktığımızda, Türkiye ile Katar arasındaki ekonomik ilişkilerin zaman içinde önemli bir ilerleme kaydettiği görülmektedir. Dış ticaret verilerine bakıldığında, iki ülke arasındaki 2002 yılında yaklaşık 15 milyon dolarlık ihracat ve 10 milyon dolarlık ithalat düzeyinden başlayan ticari ilişkiler, 2022 yılında 1,4 milyar doları aşan ihracat hacmine ulaşmıştır (TÜİK, 2025). 2002 ve 2013 yılları arasında Türkiye, Katar karşısında çoğunlukla dış ticaret açığı vermiştir. Örneğin, 2013 yılında Türkiye'nin Katar'a ihracatı 244 milyon dolar iken, ithalatı 374 milyon dolar düzeyindedir (TÜİK, 2025). 2014 yılında dış ticaret açığı devam etmiş olsa da, 2015 yılı itibarıyla Türkiye ilk kez Katar'a karşı dış ticaret fazlası vermeye başlamıştır (TÜİK, 2025). Bu gelişme ile Türkiye, Katar pazarında giderek daha etkin bir konuma gelirken, ekonomik ilişkilerde de değişimlerin yaşandığı görülmektedir. 2016 yılından itibaren Türkiye'nin Katar'a ihracatı düzenli ve istikrarlı bir artış sergilemiş, 2019 yılında 1,16 milyar dolara ulaşmıştır (TÜİK, 2025).

2014 yılı öncesinde Türkiye'nin savunma ve havacılık sanayi ihracatı, yıllık ortalama 600 milyon dolar seviyelerinde gerçekleşmiştir. Ancak 2014 yılında bu rakam 1,65 milyar dolara çıkarak önemli bir şekilde artmıştır (Bekdil, 2015). 2019 ve 2020 yıllarında ise Türkiye'den Katar'a yapılan savunma ve havacılık sanayi ihracatının 220 milyon doları aştığı belirtilmiştir (TRT Haber, 2024).

Genel olarak değerlendirildiğinde, Türkiye ile Katar arasındaki dış ticaret ilişkileri, 2015 yılı itibarıyla Türkiye lehine bir gelişim göstermiş ve ihracat performansı önemli ölçüde güçlenmiştir. Bu durum, iki ülke arasındaki artan siyasi yakınlık ve 2014 yılında imzalanan anlaşma ile kurulan stratejik ortaklık sürecinin, ekonomik alanda da güçlü bir şekilde kendini gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak 2014 yılında imzalanan anlaşmalar, Türkiye-Katar ilişkileri açısından son derece önemli bir dönüm noktası olmuştur. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Katar'da konuşlanmasına izin verilmesi ve Yüksek Stratejik Komite'nin kurulması ile birlikte her yıl düzenlenen komitelerde savunma anlaşmalarının imzalanması, Türkiye ve Katar arasında daha sıkı bir iş birliği olmasına zemin sağlamıştır. Bu anlaşmalar, sadece savunma iş birliğiyle sınırlı kalmayarak, ekonomik ilişkilerin de derinleşmesini sağlamıştır. Her iki ülkeninde politikaları üzerinde önemli bir etki yaratmıştır. Türkiye ve Katar ilişkilerini uzun vadede şekillendirecek temelleri oluşturmuş ve 2017 Katar Krizi bunu gözler önüne sermiştir.

2.3.2. 2017 Katar Krizi ve Sonrası Dönem Türkiye-Katar İlişkileri

2014 yılında imzalanan savunma iş birliği anlaşmaları, 2017 Katar Krizi ile birlikte pratikte uygulanmaya başlanmıştır. 5 Haziran 2017 tarihinde Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn ve Mısır'ın Katar ile diplomatik ilişkilerini sona erdirdiklerini açıklamalarıyla Katar Krizi başlamıştır (Abdulmevla vd., 2022: 69). Katar'ı abluka altına alan ülkeler gerekçe olarak Katar'ı terör örgütlerini desteklemekle suçlamışlardır (Orton, 2017: 5). Bu ülkeler söylemlerinde terör örgütlerinin İran destekli olduğuna vurgu yapmış ve suçlamaları paralellik göstermiştir. Abluka uygulayan ülkelerin söylemlerine (Çetin, 2017) bakıldığında, suçlamaların altında Arap Baharı döneminde karışan Ortadoğu'da Katar'ın diğer Arap ülkelerinden farklı politikalar izlemesi sorun teşkil etmiştir (BBC Türkçe, 2020). Arap Baharı olarak adlandırılan bu süreç, 2010'ların başında Arap dünyasında başlayan ve daha sonra Arap coğrafyasına yayılan bir dizi halk ayaklanmasıdır. Tunus'ta bir gencin kendini yakması bu sürecin başlangıcını tetiklemiş ve resmi olarak 18 Aralık 2010 tarihinde süreç başlamıştır (Pala ve Aras, 2015: 1).

Katar, Arap Baharı sürecinde değişim hareketlerine yakın bir duruş göstermiş ve kendisine abluka uygulayan ülkeler ile arasında dış politikalarından kaynaklanan farklılıklar ortaya çıkmıştır. Katar'ın bu dönemdeki Orta Doğu politikası, Türkiye'ye yakın bir konumda olmuştur (Akkaya ve Elrantisi, 2015). Katar kendisine yapılan suçlamaları kabul etmeyerek dış politikalarını savunmuş ve terörle mücadelede aktif olduğunu belirtmiştir (BBC Türkçe, 2017a). Katar, Müslüman Kardeşler gibi Birleşmiş Milletler'in "terörist" olarak ilan etmedikleri örgütleri terör örgütü olarak kabul etmeyeceklerini belirtmiştir (Sputnik Türkiye, 2017a). Al Jazeera kanalının kapatılmasının talep edilmesini ifade özgürlüğünü engelleyici bir yaklaşım olarak değerlendirmiştir (BBC Türkçe, 2017a).

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) krizin başında Donald Trump'ın X (Twitter) hesabından yaptığı paylaşımlarla ablukayı desteklediğini göstermiştir (BBC Türkçe, 2017b). ABD Dışişleri Bakanı Rex Tillerson'ın abluka uygulayan ülkelere ablukanın azaltılması için çağrıda bulunması sebebiyle Trump ile çeliştiği görülmüştür (CNN Türk, 2018). Türkiye ilk açıklamalarında ablukadan dolayı üzüntü duyduğunu belirterek bölgesel dayanışma için çağrı yapmıştır (TCDB, 2017a). Türkiye, Katar'a yapılan suçlamaları kabul etmemiş (Fanack, 2021) ve ambargo sonucu gıda krizi yaşayan Katar'a gıda yardımı sağlamıştır (Sputnik Türkiye, 2017b). 2016 yılında Katar ile imzalanan "Katar Topraklarında Türk Kuvvetlerinin Konuşlandırılmasına İlişkin" anlaşmayı meclis gündeminde öne alarak uygulamaya koymuştur (Ulrichsen, 2020: 4). Bu kapsamda, personel ve zırhlı araç sayısının artırılmasına yönelik karar

alınmıştır (Kınık, 2022: 37). 22 Haziran 2017 tarihinde Katar'daki Türk askeri üssüne 23 asker ve 5 zırhlı araç; 11 Temmuz tarihinde 45 komando; 18 Temmuz tarihinde 171 asker; 19 Temmuz tarihinde ise 28 topçu askeri gönderilmiştir (Altı, 2023). Türkiye'nin Ortadoğu'daki ilk askeri üssü olan bu üsse "Katar-Türk Birleşik Müşterek Kuvvet Komutanlığı" adı verilmiştir. 2019 yılında "Halid Bin Velid Kışlası" adı verilen ikinci bir askeri üs kurulmuştur (Kınık, 2022: 37). Türkiye'nin bu hamlesi, abluka uygulayan ülkelerin Katar'a askeri müdahalede bulunması durumunda bölgesel bir sorun oluşturacağını düşündürmüştür (Ulrichsen, 2020: 4).

Arap ülkeleri Katar'a uyguladıkları ablukanın kaldırılması için Kuveyt arabuluculuğu ile 13 maddeden oluşan bir talep listesi yayınlamışlardır (DW, 2017a). Listede Katar'daki Türk askeri üssünün kapatılması talebide bulunmaktadır (DW, 2017b). Katar bu taleplere olumsuz yanıt vererek, Türk üssünün kapatılması talebine ilişkin iki bağımsız devletin arasındaki bir savunma anlaşmasının sonucu olduğunu belirtmiştir (DW, 2017b). Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Katar'ın açıklamalarını destekleyerek Türk üssünün kapatılması talebini saygısızlık olarak karşılamıştır (NTV, 2017). Katar'ı destekleyen açıklamalarından sonra "Temennim odur ki Körfez'deki bu gelişmeleri Suudi Arabistan kendi büyüklüğüne yakışır şekilde çözsün" diyerek Suudi Arabistan'a çağrıda bulunmuştur (NTV, 2017).

2017 yılının Haziran ayında Katar Savunma Bakanı Halid Bin Muhammed Al- Attiyah ile Milli Savunma Bakanı Fikri Işık görüşme gerçekleştirmiştir. Katar'ın Körfez ülkeleri ile yaşadığı kriz görüşülmüştür (T24, 2016). Türkiye bu çerçevede 2014 yılında gerçekleştirilen anlaşma ile Katar'da kurulan askeri üssündeki askerlerinin sayısını 150'den 3.000 gibi seviyelerine çıkartılacağını da duyurmuştur. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) Katar'a daha fazla sayıda asker gönderilmesi konusunu en öne çekmiştir (Kıbaroğlu, 2017). Türk Ordusu'nun Katar'a asker yollaması ve askeri tatbikat yapması onaylanmış ve 5 adet zırhlı araç gönderilmiştir (Euronews, 2018). Türkiye önemli sayılarda ihracat yaptığı Körfez ülkelere karşı Katar'ın yanında bulunarak kararlı bir duruş sergilemiştir. Özellikle Türk üssünün kapatılmasını isteyen maddeye karşılık, Türkiye'nin Katar'daki asker sayısını artırması, Katar'a abluka uygulayan ülkelere karşı bir cevap olarak değerlendirilmektedir. Bu hamle, Türkiye'nin Katar ile savunma iş birliğini artırma kararlılığını da ortaya koymaktadır.

Yaklaşık üç buçuk yıl süren Katar Krizi sürecinde, Katar krize karşı direncini korumuştur. Türkiye ve İran gibi ülkelerle geliştirdiği ilişkiler ile birlikte krizin etkilerini sınırlandırabilmiştir. Türkiye, Katar'a askeri üs varlığı, gıda ve lojistik destekleriyle yakın bir müttefik olarak konumlanmıştır. Dolayısıyla Türkiye ve Katar arasında 2017'deki siyasi ve

ekonomik iş birliği Katar Krizi sürecinde hızlı bir şekilde yükselmiştir (Erboğa, 2020: 70). 2017’de başlayan bu gelişmeler daha sonra ilişkilerin siyasi ve ekonomik temellerden çıkarak askeri ve stratejik bir boyut kazanmasına zemin hazırlayan etkili bir dönüm noktası olmuştur. Katar Krizi, 5 Ocak 2021 tarihinde Suudi Arabistan’ın El-Ula şehrinde gerçekleştirilen 41. Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) ile birlikte son bulmuştur (Kınık, 2022: 37). İmzalanan bu bildiri ile taraf olanlar arasında ilişkilerin yeniden kurulması öngörülmüştür.

15 Kasım 2017 tarihinde de Komite’nin 3.Toplantısı gerçekleştirilmiştir. Toplantının ardından düzenlenen törende “İnsani Yardım Alanında Mutabakat Zaptı ve Ortak Bildiri”, “TÜBİTAK ile Katar Üniversitesi Arasında Araştırma Mutabakat Zaptı” ve “Kardeş Limanlar İş birliği Anlaşması” gibi çeşitli anlaşmalar imzalanmıştır (AA, 2017a). Anlaşmalar ile iki ülke arasındaki iş birliği alanları genişlemiştir. Birçok farklı sektörü kapsayan bu anlaşmalar, Türkiye ve Katar arasındaki ilişkilerin çok yönlülüğe doğru ilerlediğini ve derinleştiğini göstermektedir. Katar Krizi’nin gerçekleştiği dönemde, Türkiye ve Katar’ın askeri ve savunma sanayisi alanındaki ilişkileri giderek artmıştır. Savunma sanayisi alanında üretim yapan Nurol Makine, Ejder Yalçın 4x4 zırhlı muharebe aracı ve NMS 4x4 araçlarının satışını gerçekleştirmiştir; BMC firması tekerlekli zırhlı araç satışı yapmıştır; Baykar firması ise Katar’a altı adet silahlı insansız hava aracı (SİHA) satışı yapmıştır (Başkan ve Pala, 2020: 9-10).

Yüksek Stratejik Komite’nin Katar Krizi sonrasında gerçekleşen 4. Toplantısında “Milli Savunma Bakanı Hulusi Akar ile Katar Savunma İşlerinden Sorumlu Devlet Bakanı Halis Bin Mohammed Al-Attiyah arasında “Elektronik Harp Alanında Eğitim ve İş birliği Protokolü” ile “Silahlı Kuvvetler Personeli Mübadelesine İlişkin Protokol” imzalanmıştır (MSB, 2018). Bu protokoller ile iki ülkede savunma kapasitelerini güçlü bir hale getirmeye yönelik adımlar atmıştır. Komite sonrası konuşan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan abluka ile ilgili Türkiye’nin yoğun çabalar sarf ettiğini belirtmiş ve Katarlılara kardeşlerim diye hitap ederek hoş geldiniz söylemlerinde bulunmuştur (TRT Haber, 2018). Diplomatik ilişkilerin 45. Yıl dönümünde artan ilişkilerde geline seviyeden memnuniyet duyduklarını dile getirmiştir. Katar, Türkiye’ye 15 Temmuz 2016’da gerçekleştirilen darbe girişimi sonrasında da ilk siyasi desteği veren ülkelerden birisi olmuştur (MOFA, 2016c). Bu destek, Türkiye ile Katar arasındaki güçlü ilişkilerin ve savunma iş birliğinin derinleşmesine neden olmuştur. Bu sebeple Cumhurbaşkanı Erdoğan, 15 Temmuz Darbe girişiminde Katar’ın Türkiye’nin yanında olmasına karşılık teşekkürlerini sunmuştur (TRT Haber, 2018). Anlaşmalar ile Türkiye’nin Katar’a yönelik yaptığı savunma sanayisi ihracatında stratejik ortaklığın sağlandığı

görülmektedir. Bu bağlamda Türkiye Katar Krizi'nde, Katar'ın askeri ve savunma sanayisi kapasitesini destekleyerek Körfez Bölgesi'nde stratejik nüfuzunu artırmıştır. Aynı zamanda 2018'in Mart ayında Katar'da Doha Uluslararası Deniz Savunma Fuarı ve Konferansı'nda Türkiye ve Katar arasında TAIS (Turkish Associated International Shipyards), BMC (British Motor Company) ve Baykar şirketleri ile Katar Silahlı Kuvvetleri arasında anlaşmalar gerçekleştirilmiştir (Kınık, 2022: 31).

Komite'nin 5. Toplantısını gerçekleştirmek üzere Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan 25 Kasım 2019 tarihinde Katar'a gitmiştir (TCCB, 2019). Katar'da, Tarık bin Ziyad Kışlası'ndaki Müşterek Kuvvet Karargâhı'nı gezen ve inceleyen Cumhurbaşkanı "Katar'ın güvenliğini ülkemizin güvenliğinden asla ayrı tutmuyoruz" ifadesinde bulunmuştur (MSB, 2019a). Bölgesel ve küresel barışa destek olmak amacıyla, Katar'ın askeri yapısının modernize edilmesi ve savunma yeteneklerinin artırılması hedefi doğrultusunda, Katar'da Türk askerlerinin konuşlandırıldığını belirtmiştir. Komite sonunda iki ülke arasında 7 anlaşma imzalanmıştır (İHA, 2019). Bu anlaşmalar sağlık, teknoloji, sanayi, ticaret, ekonomi, stratejik planlama, bilimsel ortaklık ve fikri haklar kapsamında gerçekleşmiştir (AA, 2020a).

Türkiye'de 2019 yılında Mart ayında en çok ihracat yapılan sektör savunma ve havacılık sektörü olmuştur. 2018 yılının Mart ayında savunma ve havacılık sektöründe Katar'a yapılan 475 bin dolarlık ihracat, 2019 yılında 225 katına çıkarak 106 milyon 733 bin dolara ulaşmış ve en çok ihracat Katar'a yapılmıştır. Katar'ı ABD ve Almanya takip etmiştir (AA, 2019a). Türkiye'nin savunma sanayisi ihracatında Katar, son yıllarda önemli bir pazar haline gelmiş ve sektörün ihracat başarılarında kilit bir konuma ulaşmıştır.

Türkiye-Katar Yüksek Stratejik Komite 6. Toplantısı ise 26 Kasım 2020 tarihinde Türkiye'de gerçekleştirilmiştir (TCCB, 2020a). Komite toplantısından sonra Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Katar Emiri arasında ikili görüşme yapılmış ve iki ülke arasında anlaşmalar imzalanmıştır. Bu anlaşmalar şunları içerir: Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı ile Katar Devleti Ticaret ve Sanayi Bakanlığı arasında "Ortak Ekonomik ve Ticaret Komisyonu Kurulması Deklarasyonu", Türkiye Cumhuriyeti Hazine ve Maliye Bakanlığı ile Katar Devleti Maliye Bakanlığı arasında "Geliştirilmiş Ekonomik ve Mali İş Birliği Mutabakat Muhtırası", Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Diplomasi Akademisi ile Katar Devleti Dışişleri Bakanlığı Diplomasi Enstitüsü arasında "Diplomat Değişimine Yönelik Niyet Mektubu" (TCCB, 2020a). Ekonomi alanında yapılan anlaşma ile savunma iş birliğinde yapılacak yatırımlar ve projeler için uygun altyapının hazırlandığı görülmektedir. Diplomat değişikliği ile ilgili anlaşmada savunma iş birliğinde yapılan görüşmelere katkı sağlayabilir. İki ülke arasında

yapılan bu anlaşmalar doğrudan olmasa da dolaylı olarak savunma ilişkilerini etkilemektedir. Görüşme ve anlaşmaların imzalanması sonrasında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Katar Emiri Tamim Bin Hamad'dan değerli kardeşim diye bahsederek resmi X (Twitter) hesabından paylaşımında bulunmuştur. Cumhurbaşkanı paylaşımında: “Güçlü gönül bağlarıyla ayrılmaz bir bütün olduğumuz kardeş Katar halkıyla dayanışmamızı her alanda güçlendirerek sürdüreceğiz” demiştir (RTErdogan, 2020).

7 Aralık 2020 tarihinde Katar'da, Komite'nin 7. Toplantısı gerçekleştirilmiştir (TCCB, 2021b). Görüşme sonrasında anlaşmalar imzalanmış ve Cumhurbaşkanı Erdoğan Katar-Türk Birleşik Müşterek Kuvvet Komutanlığı'nı ziyaret etmiştir (MSB, 2021). 2 Mart 2021 tarihinde imzalanan “Türkiye ile Katar Devleti arasında Katar askeri hava aracı ve destek personellerinin Türkiye topraklarında geçici olarak konuşlanması hususunda teknik düzenleme” 2022 yılında onaylanmıştır (RG, 2022-31796). Anlaşma ile Katar askeri pilotlarının eğitime ve birikimlerine katkı sağlamak amacıyla Katar Devleti'nin askeri hava araçları ile personelinin, donanımlarıyla birlikte geçici süreyle Türk hava sahası ve havaalanlarından faydalanabilmesine izin verilmesi amaçlanmaktadır. Emekli Hava Pilot Korgeneral Erdoğan Karakuş, yapılan anlaşmayı değerlendirirken, Yunanistan'ın Doğu Akdeniz ve Ege bölgelerinde güvenliğini sağlama amacıyla İsrail ile gerçekleştirdiği askeri ve eğitim iş birliğine dikkat çekmiştir. Bu kapsamda Türkiye'nin de dost ülkeler ile bu tarz anlaşmalar yapabileceğini belirtmiştir (Sputnik Türkiye, 2021). Bu anlaşmanın önemi Fransız Dassault firması tarafından üretilen Rafale uçaklarının Yunanistan'ın envanterinde yer almasıdır. Katar'ın elinde de bulunan bu uçakların Türkiye'de konuşlandırılması, Yunanistan karşısında Türkiye için önemli bir kazanım olarak görülmüştür (TRT Haber, 2022).

14 Ekim 2022 tarihinde Türkiye-Katar Yüksek Stratejik Komite 8.Toplantısı ise İstanbul'da düzenlenmiştir. Dönemin Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Katar ile ticari anlaşmaların ve yatırımların artarak devam etmesi için gerekli çalışmalar yapılacağını belirtmiştir. Çavuşoğlu, bölgesel ve küresel meselelerde Katar ile aynı çizgide olduklarını ve bu çizgiyi yakın iş birliğinin nedeni olarak gördüklerini söylemiştir. Ukrayna, küresel enerji krizi, Libya ve Filistin davası gibi önemli meselelerde iki ülkenin ortak çabaları olduğunu beyan etmiştir (TCDB, 2022). İki ülke arasında komite toplantısında 11 iş birliği anlaşması ve ortak bildiri imzalanmıştır (TCCB, 2022).

Komite'nin 9.Toplantısı 4 Aralık 2023 yılında Katar'da gerçekleştirilmiştir. Toplantının ardından 12 anlaşma imzalanmıştır (AA, 2023). Bu anlaşmalar arasında savunma iş birliğini doğrudan ilgilendiren, “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Katar Devleti Hükümeti Arasında

Askeri Çerçeve Anlaşması” yapılmıştır (MSB, 2023). Bu çerçevede, Türkiye ile Katar arasında savunma alanındaki iş birliğine yönelik anlaşmaların sürdüğü anlaşılmaktadır. Dostane ilişkiler kapsamında ise Katar Emiri Şeyh Temim 9.Komite sonrasında resmi X (Twitter) sosyal medya hesabında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’dan kardeşim diyerek bahsetmiştir (Şarkul Avşat, 2023).

Türkiye ve Katar ilişkileri geçmiş dönemlerdeki gibi bu dönemde de devamlı olarak olumlu seyir etmiştir. Bu ilerleme bazı zamanlar kesintiye uğramış olsa da ikili ilişkiler yeniden tesis edilmiştir. Katar Krizi döneminde Türkiye, krizde taraf olmayarak, Katar’ın bağımsızlığını önemli ölçüde savunmuştur. Bu kapsamda Türkiye, Katar’da bulunan askeri üssüne asker konuşlandırarak Katar’ın güvenliğine doğrudan katkıda bulunmuştur. Bu süreç, Türkiye ile Katar arasındaki askeri ilişkileri güçlendirmiştir. Aynı dönemde gerçekleştirilen Yüksek Stratejik Komite toplantılarında ise savunma başta olmak üzere pek çok alanda yeni iş birliği anlaşmaları imzalanmıştır. 2014 yılında kurulan bu mekanizma ilişkilerin kurumsallaşması açısından ve ortak dış politika hedeflerinin gerçekleştirilmesi açısından önemli olmuştur. Katar ve Türkiye arasındaki bu ilişkiler son zamanlarda ivme göstererek, güçlenmiştir.

2018 yılında ABD, FETÖ (Fethullahçı Terör Örgütü) bağlantısı iddiasıyla Türkiye’de tutuklanan Amerikalı Rahip Andrew Craig Brunson’un serbest bırakılmaması durumunda, Türkiye’ye ekonomik yaptırımlarda bulunacaklarını açıklamıştır (BBC Türkçe, 2018). 2018 yılında Türkiye ve ABD arasındaki ilişkilerin sarsılması sebebiyle Türkiye’nin yaşadığı ekonomik kriz sırasında Katar, Türkiye’ye 15 milyar dolarlık destekte bulunmuştur (Dudley, 2018). Bu kapsamda Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ile Katar Merkez Bankası arasında, 3 milyar dolarlık bir swap anlaşması yapılmıştır. Bu anlaşma, Türk Lirası ve Katar riyali cinsinden para takası üzerinden düzenlenmiştir (Kınık, 2022: 33). Bu tutar son olarak 2021 yılında önce 20 milyar dolara, daha sonra ise 25 milyar dolara yükseltilmesini öngören teknik çalışmaların başlatılması yönünde mutabakata varılmıştır (2022: 33). Ayrıca 2022 yılında FİFA Dünya Kupası’na ev sahipliği yapan Katar’ın, inşaat sektöründe başlatılan bir çok projesini Türk inşaat firmalarına verdiği bilinmektedir (The Peninsula, 2017)

2.4. Sonuç

Yapılan literatür taramasında, Türkiye-Katar ilişkilerinin özellikle 2000’li yıllardan sonra hız kazandığı görülmektedir. Savunma iş birliklerinden ekonomik iş birliklerine, kültürel ilişkilerden siyasi ve ideolojik yakınlığa kadar uzanan bu ilişkiler, 2014 yılına gelindiğinde

imzalanan savunma anlaşmaları ile kurumsal bir çerçeveye kavuşmuştur. 2014 öncesi ilişkilerin altyapısının AK Parti dönemi dış politika anlayışının bir sonucu olarak geliştirildiği belirtilmektedir. Ayrıca literatür, iki ülke arasındaki ideolojik yakınlık, karşılıklı rejim güvenliği arayışı ve savunma alanındaki tamamlayıcılığı vurgulamaktadır. Katar'ın askeri kapasite açısından yetersiz oluşu nedeniyle Türkiye'ye duyduğu ihtiyaç, Türkiye'nin ise savunma sanayisindeki gelişmişliği, iki ülkeyi savunma alanında daha da yakınlaştırmıştır.

Mevcut literatürde, doğrudan karar alıcıların söylemlerine dayalı Türkiye-Katar arasındaki savunma iş birliği sürecini ele alan akademik çalışmaların sınırlı olduğu dikkat çekmektedir. Bu nedenle bu çalışmada, 2014 sonrası dönemde gelişen Türkiye-Katar savunma iş birliği, karar alıcıların söylemleri ekseninde incelenecektir. Literatürde yer alan genel bilgiler bir adım öteye taşınarak; liderlerin açıklamaları, anlaşma törenlerinde yapılan konuşmalar ve resmi beyanatlar gibi söylemler üzerinden derinlemesine bir analiz gerçekleştirilecektir. Bu doğrultuda, bir sonraki bölümde çalışmanın yöntemi ayrıntılı biçimde ele alınacak ve analiz süreci açıklanacaktır.

3.METODOLOJİ

3.1.Amaç ve Önem

Türkiye ve Katar'ın son yıllarda artan dostane ilişkilerinin geçmişi Osmanlı Dönemi'ne kadar dayanmaktadır. Bu sebeple çalışmada, Osmanlı Dönemi'nden 2023 yılına kadar Türkiye ve Katar ilişkilerine literatür taraması yöntemi uygulanmıştır. Geçmişten günümüze yoğun olan dolaylı veya doğrudan gerçekleşen ilişkilerde savunma iş birliğini ilgilendiren bulgulara önem verilmiştir. Araştırmanın amacı, Türkiye ile Katar arasındaki artan ilişkilerin savunma iş birliği boyutundaki artışının nedenlerini ortaya koyarak literatüre katkı sağlamaktır. Konu ile ilgili olarak literatürde birçok araştırma olmasına rağmen, iş birliğinin temel nedenlerini ve kökenlerini ortaya koyan bir çalışma bulunmamaktadır. Bu bakımdan tezin; Türkiye ve Katar arasındaki savunma iş birliğinin artışındaki temel nedenleri ortaya koyarak literatürde önemli bir boşluğu dolduracağı değerlendirilmektedir.

3.2.Araştırma Sorusu ve Hipotez

Çalışmada özellikle 2014 sonrası dönemde Türkiye ile Katar arasında savunma iş birliği konusunda artan ilişkilerin temel nedenleri ortaya konulmuştur. 2014 yılından sonra Türkiye ve Katar savunma iş birliğinde artış yaşandığı hipotezi savunulmuş ve bu iş birliğinin temel nedenlerinin neler olduğu sorusuna cevap aranmıştır. Bu bağlamda söz konusu dönemde iki ülkenin imzaladığı anlaşmalar ile resmi beyanatlar incelenerek söylem analizine tabi tutulmuştur. Savunma iş birliğinde artış olduğu varsayıldığı için söylem analizi ile araştırmanın konusu olan savunma iş birliğiyle ilgili gelişmeler, Katar ve Türkiye'nin geçmişten günümüze genel ilişkileri içerisinden süzölmektedir. Bu kapsamda dışişleri bakanlığı, savunma bakanlığı gibi resmî kurumların web siteleri kullanılarak yapılan görüşmeler ve anlaşmalar incelenmiştir. Katar ve Türkiye arasındaki savunma iş birliğindeki artışın nedenlerini anlamak için tarihsel ortak geçmiş ve siyasi bağları, bölgesel ve uluslararası faktörlerle analiz ederek, nitel kaynaklar ile açıklanmıştır. Çalışmada, devletlerarası ilişkilerin yalnızca somut anlaşmalar ve resmi belgeler üzerinden değil, liderlerin ve üst düzey yetkililerin söylemleri aracılığıyla da şekillendiği varsayılmaktadır. Bu nedenle, nitel bir yöntem olarak eleştirel söylem analizi tercih edilmiştir. 2014 yılında savunma alanında yapılan anlaşma gibi ilişkilerdeki artışta önemli olan anlaşmalar ve söylemler nitel yöntemle (eleştirel söylem analizi) detaylı bir şekilde incelenmiştir.

3.3.Eleştirel Söylem Analizi

Söylem, yalnızca dilsel ifadelerle sınırlı kalmaz; jestler ve davranışlar da onun bir parçasıdır. Sözel olmayan işaret sistemleri, toplumsal anlam ve iletişimin güçlü bir yansımasıdır (Gül ve Nizam, 2021: 189). Söylem analizi ise hem yazılı metinlerde hem de sözlü etkileşimlerde dilin kullanımını araştıran kapsamlı bir çalışma alanıdır. Yani, dilin sadece kelimelerden ibaret olmadığını, onun sosyal bağlam içinde nasıl anlam kazandığını ve kullanıldığını araştırır (2021: 189). Söylem analizinde önemli bir isim olan Michel Foucault, dilin ve toplumdaki güç (iktidar) ilişkilerinin nasıl bağlantılı olduğunu anlamamıza yardımcı olur. Foucaultcu söylem analizi, güç ilişkilerini dil ve davranışlar üzerinden inceleyen bir yaklaşımdır (2021: 189). Özetle, dilin kullanımını analiz ederek, kimlerin güçlü, kimlerin güçsüz olduğunu, toplumda kimlerin sözünün geçtiğini ve nasıl geçtiğini anlayabiliriz. Bu bağlamda, birçok akademisyen söylem analizini farklı açılardan ele almıştır. Teun Van Dijk, Norman Fairclough, Ruth Wodak, John Wilson ve Phil Graham söylem analizine önemli katkılar sunmuş düşünürler arasındadır. Bu düşünürleri incelediğimizde, Ruth Wodak'a göre söylemler sadece kelimelerden ya da cümlelerden oluşmaz; bunlar aynı zamanda tarihsel olaylarla, toplumsal durumlarla ve kurumlarla da yakından bağlantılıdır (Wodak ve Meyer, 2016: 30). Bu yüzden, bir söylemi anlamak için sadece ne söylendiğine değil, nerede, ne zaman ve kim tarafından söylendiğine de bakmak gerekir. Wodak, özellikle siyaset, göç, kimlik ve ırkçılık gibi konularda, söylemlerin çok yönlü ve derinlemesine incelenmesi gerektiğini savunur. Bu nedenle farklı kaynaklardan gelen metinler, resmî belgeler ve tarihsel bilgiler birlikte ele alınır (2016: 31). Böylece bir söylemin altında yatan ideolojik ve politik amaçlar daha iyi anlaşılabilir.

John Wilson, "politik söylem" kavramının nasıl çözümlendiğini anlatmaktadır. Politik söylem aslında, insanların konuşmaları ya da yazdıkları metinlerdeki anlamlı sözlerdir ve bazen bu söylem, politikacıların halkı etkilemek için kullandığı dil olabilir. Politik söylem çok geniş bir konudur ve sadece siyasetçilerin konuşmalarında değil, günlük hayatta karşımıza çıkan her türlü konuşma da olabilmektedir (van Dijk vd., 2003: 101). Politik söylem çözümlemesinin temel amacı, dilin politik etkilerini anlamaktır. Günlük hayatta da politik dil kullanılmaktadır yani yalnızca politikacıların söylemleriyle sınırlı değildir. Bu sebeple, politik söylemin kapsamı geniş ve karmaşık olmaktadır (2003: 119).

Norman Fairclough, dil ve ideoloji arasındaki ilişkiyi, söylem çözümlemesi ile nasıl analiz edilebileceğini tartışmaktadır (2003: 121). Fairclough’a göre eleştirel söylem çözümlemesi, dilin toplumsal hayatla nasıl iç içe geçtiğini anlamaya çalışan bir yaklaşımdır. Söylemin, yani dilin kullanımıyla ortaya çıkan anlamların, toplumdaki diğer olaylarla karşılıklı bir ilişki içinde olduğu kabul edilir. Bu ilişki zamanla değişebilir; bazı dönemlerde söylem daha etkili ve belirleyici bir rol oynarken, bazı dönemlerde geri planda kalabilir. Bu nedenle, söylem sadece olduğu gibi kabul edilmez, derinlemesine incelenerek toplumdaki dönüşümlerle nasıl bağlantılı olduğu ortaya konur. Fairclough toplumsal değişimlerin, söylemlerde nasıl yansıma bulduğunu ve diğer toplumsal öğelerle nasıl etkileşim kurduğunu çözümlemeye odaklanır (2003: 137). Fairclough, toplumsal güç ilişkilerinin ve ideolojilerin söylem aracılığıyla nasıl yeniden üretildiğini incelerken, metinlerarasılığı önemli bir araç olarak kullanır. Fairclough’a göre bir metin (örneğin bir konuşma, bir yazı) tek başına, tamamen yeni bir şey değildir. Bu metnin içinde başka konuşmalardan, metinlerden, olaylardan izler taşıyabilir. Söylemler başka söylemlerle kurduğu açık ya da örtük ilişkiler üzerinden anlam kazanır. Bu ilişkilere de “metinlerarasılık (intertextuality)” denir (Fairclough, 2003: 17). Fairclough’a göre metinlerarasılık, farklılıkları ortaya çıkarır. Yani bir söylem yalnızca konuşmacının sesiyle konuşmaz, içinde başka kişilerin, geçmiş söylemlerin sesleri de olabilir (2003: 46).

Phil Graham, eleştirel söylem analizi alanında yaptığı çalışmalarla, toplumda ekonomik ve siyasi yapıların nasıl değiştiğini ve yeniden şekillendiğini anlamaya odaklanmıştır. Özellikle söylemin ekonomi-politik bağlamda analiz edilmesi gerektiğini savunur (Graham ve Luke, 2011: 104). Bu disipline ekonomi-politik bir perspektif getirerek dilin, ekonomik ve politik yapılarla nasıl etkileşimde bulunduğunu ve bu yapıların söylem üzerindeki etkilerini anlamayı amaçlar. Ayrıca, ekonomik yeniden yapılanma süreçlerinin söylemsel analizinde, eleştirel söylem analizini nasıl uyguladığı, kamu hizmetlerinin metalaştırılması ve yurttaşların “müşteri” olarak kodlanması gibi örneklerle somutlaştırmıştır (2011: 120).

Teun A. van Dijk, eleştirel söylem analizinin kurucularından biri olarak görülen önemli bir dilbilimcidir. Dijk’e göre söylem yalnızca dilsel bir yapı değildir. Aynı zamanda bilişsel ve toplumsal boyutları bir araya getiren bir yapıdır. Van Dijk (2008), iktidarın bilgi ve söylem ile sağlanan kontrolle sürdürüldüğünü ifade eder. İnsanların ne düşündüklerini doğrudan yönlendirmek her zaman mümkün olmasa da, hangi bilgilere ulaşacakları ve bu bilgileri nasıl anlamlandıracakları büyük ölçüde söylem ile belirlenebilir. (van Dijk, 2008: 9-10). Bu çerçevede, medya gibi geniş kitlelere hitap eden söylem araçları, toplumsal bilginin oluşumunda ve olayların algılanmasında kritik bir rol oynamaktadır.

Van Dijk'in söylem çözümlemesi, yerel/lokal tutarlılık, semantik yapılar, anlam örgüleri, dolaylı anlatımlar, ideolojik stratejiler gibi birçok araç kullanır. Van Dijk'in çözümleme yönteminde, bir söylemin yüzeysel anlamı ile derin anlamı önemlidir ve söylem analizinde yüzeysel ve derin anlamların nasıl ortaya çıkarılabileceğine dair sağlam bir teorik çerçeve sunmaktadır. Yüzeysel anlam, metnin veya konuşmanın açıkça söylediği şeydir. Yani okuyucunun gördüğü, duyduğu, okuduğu şekliyle olmalıdır. Derin anlam, cümle ya da metnin yüzeyde tarafsız ya da objektif görünse de arka planda taşıdığı bir görüşü veya ideolojiyi barındırabileceğini anlatmak için kullanılır (van Dijk, 1995: 23). Van Dijk, bu anlamların açığa çıkarılması için metnin yapısının, sözcük seçimlerinin ve söylemsel stratejilerin dikkatlice analiz edilmesini önerir. Semantik açıdan kelimelerin taşıdığı anlamlar, kelimeler arasındaki ilişkiler ve cümleler arasındaki anlam bağları da detaylı bir biçimde incelemiştir (Tannen vd. 1995: 104). Böylelikle her bir cümlenin içindeki kelimeler ve ifadeler arasındaki anlam bağlantılarının, o cümlenin genel anlamını nasıl şekillendirdiğini incelemeyi amaçlayan bir yaklaşımı ele almıştır. Ayrıca, bir söylemdeki cümlelerin birbirleriyle nasıl ilişkilendirildiği ve daha karmaşık anlamlar oluşturacak şekilde nasıl bütünleştirildiğini de analiz etmektedir (1995: 107). Buradan lokal ve evrensel tutarlılık kavramları çıkarılmaktadır. Lokal tutarlılık ile kastettiği şey: Cümlelerin kendi içinde ve birbirleriyle anlamca tutarlı olup olmadığıdır. Her cümle bir öncekine bağlanmalı; mantıklı ve devamlılık içinde olmalıdır. Evrensel tutarlılık ile kastettiği şey ise: Sadece cümleler arasında değil, tüm metnin veya konuşmanın genel temasıyla tutarlı olup olmadığına bakar (van Dijk, 2006: 117).

Van Dijk'e göre, eleştirel söylem analizinin asıl amacı, toplumda var olan adaletsizlikleri ve güçlü ile güçsüz arasındaki farkları ortaya çıkarmaktır (van Dijk, 1993: 252). Yani eleştirel söylem analizi sadece "bu metinde ne var" diye anlatmakla yetinmez. Aynı zamanda, bu metnin insanlar arasındaki eşitsizlikleri nasıl desteklediğini veya görünmez hale getirdiğini de gösterir. Bu yüzden eleştirel söylem analizi, sıradan bir açıklama yapmaz; aksine, gizli kalan gerçekleri ortaya çıkarmayı hedefler.

3.3.1. Yöntem Seçimi ve Gereçesi

Tez kapsamında kullanılan eleştirel söylem analizi; bu konuda en gelişmiş çerçeve olmasından ve siyasal / ideolojik çözümlemeye daha uygun olmasından dolayı, Van Dijk'in metoduna dayanmaktadır. Daha tutarlı sonuçlara ulaşabilmek amacıyla, Fairclough'nun metinlerarasılık (intertextuality) kavramından hareketle farklı söylemlerin tutarlılığı bu çalışmada test edilmiştir. Söylem analizinde tarihi ve kültürel bağlar, güvenlik ve bağımsızlık, bölgesel ve uluslararası faktörler gibi temalar üzerine odaklanılmıştır. Bu temalar, liderlerin

konuşmalarında savunma iş birliğiyle ilgili söylemlerin hangi motivasyonlarla gerçekleştirildiğini anlamayı sağlamıştır.

Van Dijk'in vurguladığı gibi, nitel araştırmalarda her şeyi ve herkesi kapsamak, yani herkesin görüşünü birebir yansıtmak mümkün değildir. Amaç, çok sayıda örnek almak değil, seçilen örnekleri derinlemesine incelemektir (Üstündağ, 2018: 59). Bu çalışmada da, herkesin görüşünü temsil etmek mümkün olmasa da, seçilen söylemler dikkatli bir şekilde analiz edilmiştir.

3.3.2. Veri Analizi Süreci

Söylemler Van Dijk'in eleştirel söylem analizi ilkeleri doğrultusunda değerlendirildiğinde, öncelikle yüzeysel anlam ve derin anlam araştırılmıştır. Van Dijk, dilin yüzeydeki yapılarının (yani kelimelerin ve cümlelerin düzeninin) toplumdaki güç ilişkilerini ortaya koyduğunu ve bu ilişkileri meşrulaştırarak kabullenmemize yol açtığını savunur. Van Dijk'e göre, yüzeysel yapılar, derin yapıları kodlayan bir rol oynar; yani, kullanılan dilsel ifadeler, toplumsal güç ilişkilerini ve ideolojik mesajları yansıtır ve pekiştirir. Bu bağlamda, söylemin yüzeysel yapıları, derin anlamları anlamada bir araç olarak kullanılır (Üstündağ, 2018: 60).

Tez kapsamında, yüzeysel anlamda söylem doğrudan ve basit bir şekilde neyi ifade ediyorsa ortaya konulmuştur. Derin anlamda ise söylemin altında yatan ideolojik ve politik bağlamlar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Örneğin, yüzeysel anlamda bir devletin başka bir ülkeye askeri destek sağlaması, bir destek eylemi olarak görülebilir. Derin anlamda ise güvenlik kaygıları, bölgesel stratejik çıkarlar ve uluslararası ilişkiler gibi daha karmaşık nedenlere dayanabilir. Yüzey anlamdan derin anlama ulaşmak için semantik açıdan kelime seçimleri ile dilin anlamı ve kelimelerin taşıdığı anlamlar incelenmiştir. Cümlede ne ima edildiğini, ne saklandığını, hangi anlamların ön plana çıkarıldığını analiz edilmiştir. Söylenmeyen ama ima edilen anlamlar incelenmiştir. Van Dijk'in "kelimelerin bağlama bağlı kullanımı" ile kelimenin hangi ortamda, hangi amaçla kullanıldığı düşünülerek, söylemde bulunan imalar derin anlamı ifade etmede kullanılmıştır. Daha sonra lokal tutarlılık ve evrensel tutarlılık kriterleri kullanılarak cümlelerin kendi içinde ve söylem boyunca tutarlı olup olmadığı değerlendirilmiştir.

Tutarlılık, bir söylemin içeriğinde yer alan fikirlerin ve ifadelerin birbirleriyle anlamlı ve mantıklı bir şekilde bağlantılı olması durumudur (Üstündağ, 2018: 62). Van Dijk'e göre, bir metin veya konuşma, belirli bir düzen içinde birbirine bağlı düşünceleri ifade eden cümlelerin

birleşimidir (2018: 62). Daha sonra gelen cümleler ile önermeler arasındaki bulunan tutarlılık, söylemin dayandığı olaylarla kurulan ilişkilere göre yerel tutarlılık sağlar. Van Dijk, burada söz konusu olan uyumu, neden-sonuç ilişkileri temelinde gelişen bir tutarlılık olarak görmektedir (2018: 62). Küresel tutarlılık, bir söylemin genel anlam bütünlüğünü ifade eder. Bu, söylemin tümünün bir konu etrafında tutarlı bir şekilde şekillendiği anlamına gelir (2018: 62).

Analiz sırasında tezin boyutuna derinlik kazandırmak amacıyla, özellikle politik konuşmalar ya da medya söylemleri için önemli görülen Fairclough'un metinlerarası tutarlılık kavramından da yararlanılmıştır. Lider söylemleri bağlamında Fairclough'un bu yaklaşımının açıklayıcı ve işlevsel olabileceği düşünülmüştür. Çünkü bir lider, bir şey söylerken aslında birilerine cevap veriyor, birilerini destekliyor ya da eleştiriyor olabilir. Bu çok seslilik, söylemin daha iyi analiz edilmesini sağlamıştır. Bu aşamada, farklı söylemler veya farklı kişilerin farklı söylemleri arasındaki bağlantılar veya çelişkiler incelenmiştir. Böylelikle, söylemlerin birbirini nasıl desteklediği anlaşılmış ve çelişkili söylemlerin tespit edilmesi konusunda yararlı olmuştur.

3.4. Örneklem Tespiti

Araştırmanın örnekleme, savunma iş birliğinin artışı etkileyen önemli aktörleri temsil edecek şekilde belirlenmiştir. Türkiye ve Katar devlet yetkililerinin, özellikle liderleri, Dışişleri Bakanları ve Savunma Bakanları gibi kilit aktörler ve üst düzey yetkililer örneklem grubuna dahil edilmiştir. Örneklem seçiminde amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemle, savunma iş birliğindeki artışın nedenlerine en doğru yanıtları verebilecek kişiler ve kurumlar belirlenmiştir. Analiz sonucunda, Türkiye ile Katar arasında artan savunma iş birliğinin esas, temel nedenleri kanıtlarıyla ortaya konulmuştur.

4. ANALİZ VE TARTIŞMA

Bu bölümde; 2017 Katar Krizi'ndeki oluşan üç ana blok arasındaki söylemler ve bu blokların Katar ve Türkiye savunma ilişkilerine yönelik farklı yaklaşımları, metodoloji bölümünde belirtilen şekilde söylem analizine tabi tutulacaktır. Analizin esas amacı; Katar Krizi örneği üzerinden Türkiye-Katar ilişkilerinin ulaştığı seviyeyi ortaya koymak olacaktır. İncelenecek üç bloktan ilki, Katar'a karşıt bir tutum sergileyen ve onu uluslararası alanda izole etmeye çalışan ülkelerden oluşmaktadır. Bu grupta Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Mısır ve Bahreyn gibi ülkeler yer almaktadır. Bu ülkelerin izlediği dış politika, Katar'ın savunma alanında Türkiye ile iş birliğine yönelmesinde etkili olmuştur. İkinci olarak, Türkiye-Katar bloğunun söylemleri analiz edilecektir. (Türkiye'nin Katar'a olan desteği hem bölgesel güvenlik açısından hem de Türkiye'nin kendi stratejik çıkarları doğrultusunda şekillenmiştir.) Üçüncü blok ise her iki bloğa da girmeyen çelişkili söylemleri olan ABD ve Kuveyt (arabuluculukta etkisiz kalan) olacaktır. Bu üç blok arasındaki söylemlerin analizi, sadece kriz sürecindeki ülkelerin rolünü değil aynı zamanda Katar-Türkiye savunma iş birliğinin boyutlarını da ortaya koyarak bölgede Türkiye'nin rolü hakkında da fikir verecektir.

2017 Katar Krizi sırasında Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye, bölgeye yönelik farklı yaklaşımlar sergilemiştir. Amerika, başlangıçta Başkan Donald Trump'ın açıklamalarıyla abluka yanlısı bir duruş sergilemiştir (BBC Türkçe, 2017b). Bununla birlikte, ABD'nin karar alma süreçlerini etkileyen faktörler arasında yer alan Katar'daki askerî üssü ve iki ülke arasındaki olumlu ilişkiler, Dışişleri Bakanı Rex Tillerson'ın ablukaya yönelik tutumunu şekillendirmiştir. Nitekim Tillerson, bu bağlamda Katar'a uygulanan yaptırımların hafifletilmesi gerektiğini ifade etmiştir (Ulrichsen, 2020: 211). Türkiye, krizin çözümünde hemen ön plana çıkarak arabuluculuk yapmıştır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Katar, Suudi Arabistan, Kuveyt ve Rusya liderleriyle iletişime geçerek, telefon diplomasisi yürütmüştür (Daily Sabah, 2017). Katar'ın gıda ihtiyacını sağlamak için İran ile birlikte gıda yardımı yapan ülkelere biri olmuştur (CNN Türk, 2017). Katar'a yönelik ambargonun başlamasından iki gün sonra, daha önce imzalanan savunma iş birliği anlaşmaları çerçevesinde, Türk askerinin Katar'da konuşlanmasını öngören yasa tasarısı TBMM Genel Kurulu'nda görüşülerek kabul edilmiştir (Kınık, 2022: 37). Kuveyt ise hem Suudi Arabistan hem de Katar ile güçlü ilişkileri sebebiyle krizde arabulucu olarak görülmüştür (Bakeer, 2021). Ancak 6

Haziran'da Trump'ın Suudi Arabistan liderliğindeki bloğu güçlendirdi paylaşımlarından sonra Kuveyt'in arabuluculuğu zorlaşmıştır (Bakeer, 2021). Kriz sırasında bu şekilde ortaya çıkan söz konusu üç blok içerisinde öne çıkan resmi söylemler ve analizleri yapılacak ve elde edilen bulgular tartışılarak Türkiye-Katar ilişkilerine ışık tutulmaya çalışılacaktır.

4.1.Katar Karşıtı Bloğun Söylemleri ve Analizleri (Suudi Arabistan, Bahreyn, BAE, Mısır, Yemen ve Libya)

Suudi Arabistan, BAE, Mısır, Bahreyn, Yemen ve Libya'dan oluşan bu blok 5 Haziran 2017 tarihinde Katar'ı terör örgütlerini desteklemekle suçlayarak ilişkilerini kestiklerini ilan etmişlerdir (Albasoos ve Hassan ve Al Zadjali, 2021: 159). Abluka uygulayan ülkelerin söylemlerini başlıktaki sırayla incelemek, Katar ve Türkiye'nin savunma ilişkilerinin gelişiminin arkasında yatan nedenleri analiz etmede faydalı olacaktır.

Suudi Arabistan: Krizin ortaya çıkmasında ve derinleşmesinde başat rol oynayan Suudi Arabistan dönem içinde ağırlıkla; “Doha'nın açık ve gizli gerçekleştirdiği ciddi ihlaller, terör örgütlerini barındırarak teröre destek vermesi, basın yayın organlarında terör örgütlerinin propagandasını yapması, İran bağlantılı terör eylemlerini desteklemesi, aşırıları barındırması, Yemen'deki Husi militanları desteklemesi sonrasında Suudi Arabistan'ın bu kararları almak durumunda kaldığı”, “Katar, aralarında Müslüman Kardeşler, IŞİD ve El Kaide'nin bulunduğu, bölgeyi istikrarsızlaştırmayı amaçlayan çeşitli terörist ve sekte grupları kucaklıyor; medyası üzerinden sürekli olarak, bu grupların mesajını ve komplolarını destekliyor” söylemlerinde bulunmuştur (Çetin, 2017). Suudi Arabistan'ın bu söylemlerinde; “teröre destek”, “propaganda yapmak”, “aşırıları barındırmak”, “kucaklamak” gibi kelime seçimleri ile Katar'ın terörle ilişkisi olduğunu suçlayıcı bir dille ileri sürmüştür. Bu kelime seçimlerine bakıldığında suçlamalara haklılık kazandırma ve dayanak oluşturma amacı taşındığı görülmektedir. Katar'a uygulanan ablukaya meşruiyet sağlamak için ablukayı “bu kararları almak durumunda kaldık” şeklinde ifade etmiştir. Katar'ı sadece terör örgütlerine destek vermesiyle sınırlamadan “terörist ve sekte gruplar” gibi ifadeler ile çeşitli gruplarla da irtibatlandırarak diğer ihtimalleri de açık bırakmaktadır. Bu bağlamda Suudi Arabistan, Katar'ın bölgesel gerilimi artıran ve uyumu zedeleyen bir strateji izlediğini ima etmektedir. Terör örgütlerinin isimlerini söylemlerinde bizzat kullanarak (IŞİD ve El Kaide gibi) küresel düzeyde yankı uyandırmayı hedeflemiştir.

Bahreyn: Gerilimin başlangıcından itibaren Suudi Arabistan ile uyumlu bir tutum sergileyen Bahreyn, Katar'ı çeşitli silahlı terör örgütlerine destek vermekle suçlamaktadır. Bahreyn yetkililerine göre, “Katar'ın İran bağlantılı gruplara finansal destek sağlayarak bu

yapıların Bahreyn'de eylemler gerçekleştirmesine zemin hazırladığı iddia edilmektedir” (Çetin, 2017). Bahreyn'in söylemlerindeki “silahlı terör örgütü” ve “İran ile bağlantılı silahlı terör örgütleri” gibi kelime seçimlerine bakıldığında Katar, terörü destekleyen bir devlet olarak görülmekte ve terör örgütlerinin İran bağlantılı olması öne çıkarılmaktadır. Katar, İran'ın yanında gösterilerek suçlanmakta ve İran, Bahreyn tarafından karşıt olarak görülmektedir.

Birleşik Arap Emirlikleri (BAE): Birleşik Arap Emirlikleri'nin söylemlerinde de Suudi Arabistan ve Bahreyn'in söylemleri ile yakın benzerlik ve paralellik görülmektedir. Cidde'de Kral Selman bin Abdulaziz başkanlığında düzenlenen kabine toplantısı sonrası Suudi Arabistan, Katar'a uygulanan ablukanın, Katar yönetiminin “Körfez İş birliği Konseyi (KİK) sistemini bölmeyi ve bölgedeki istikrarı bozma amacı taşıyan eylemlerini düzeltmesi” için uygulandığını belirtmiştir (Bloomberg HT, 2017). Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) Dışişleri Bakanlığı, Suudi Arabistan ve Bahreyn'in Katar ile diplomatik ilişkilerini kesme kararlarını desteklediğini açıklamış ve bu doğrultuda kendi ilişkilerini de sonlandırmıştır. BAE, ülkedeki Katarlı diplomatlara 48 saat, Katarlı vatandaşlara ise 14 gün içinde ülkeyi terk etme süresi tanımış; ayrıca BAE vatandaşlarının Katar'a seyahat etmeleri yasaklanmıştır (AA, 2017b). BAE'nin “destekleme” ifadesini tercih etmesi, ablukanın başını çeken bir aktör olmaktan ziyade müttefikleriyle uyum içinde hareket eden bir görüntü sergileme çabasına işaret etmektedir. Katarlı yetkililere ve sivillere verilen bu süreler, krizin ciddiyetine ve alınan kararların kararlılığına dair açık bir mesaj olarak değerlendirilmektedir.

Mısır: Kriz bölgesine coğrafi olarak nispeten daha uzak olan Mısır ise dönem içi söylemlerinde; Katar'ın, El Kaide ve DEAŞ ideolojilerini desteklediği, Sina Yarımadası'ndaki terörist gruplara yardım sağladığı ve bölgedeki diğer Arap ülkelerinin iç işlerine müdahale ettiği yönündeki iddialar dile getirilmiştir. Bu bağlamda, Mısır yönetimi, Katar'ın Müslüman Kardeşler Teşkilatı (İhvan) yöneticilerini topraklarında barındırmasını, düşmanca tutumunu ve Mısır'ın ulusal güvenliğini tehdit eden terör örgütlerine verdiği desteği gerekçe göstererek Katar ile diplomatik ilişkilerini sonlandırma kararı almıştır (Çetin, 2017). Mısır bu söylemlerinde Katar'ın terör örgütlerini desteklediğini belirtmesinin yanı sıra “El Kaide ve DEAŞ fikrini yaydığını” söyleyerek terör ideolojisinin yayılmasına zemin hazırladığını ima etmektedir. Söylemde, “Mısır milli güvenliği” bir değer olarak sunulmuş ve Katar'ın Müslüman Kardeşler'e olan desteğinin bu güvenliğe tehdit oluşturduğu iddia edilmektedir.

Yemen: Bu blokta yer alan bir diğer ülke olan Yemen ise söylemlerinde Katar, “darbeci milislerle ilişkisi olmakla” suçlanmış ve bu durum, Yemen'deki meşru hükümeti destekleyen ülkelerin ortak hedefleriyle çelişen bir yaklaşım olarak değerlendirilmiştir (Çetin, 2017).

Yemen bu söylemiyle Katar'ın Yemen'deki Husi milislerine destek verdiğini belirterek bunu kendi iç güvenliğini tehlikeye sokan bir davranış olarak gördüğünü ima etmektedir. Bu söylem aynı zamanda Katar'ın, Arap Baharı döneminde Yemen'de çıkan iç savaşta oynadığı rolü eleştiren bir söylemdir. Tehdit olarak görülen İran'ın Yemen'deki Husi isyancılar ile bağlantılarının bulunması iddiaları (Doha News, 2015) sebebiyle Katar'da darbeci milislere destek vermekle ilişkilendirilmiştir. Söylem, Suudi Arabistan önderliğindeki Katar'a abluka uygulayan bloğun söylemleriyle uyumludur. Bu sebeple Yemen'in ablukaya dahil olması koalisyon desteğini koruma çabası olarak yorumlanabilir. Çünkü söyleminde Katar'ın hedeflerinin Yemen'deki meşru hükümeti destekleyen, abluka uygulayan koalisyon ülkeleriyle çeliştğini belirtmiştir.

Libya: Kriz bölgesine coğrafi olarak en uzak ülke olan Libya ise söylemlerinde özellikle; “Katar, 2012 yılından bu yana Libya'daki Müslüman Kardeşler ve diğer silahlı İslamcı gruplara silah tedarik eden başlıca kaynaklardan biri” olarak belirtilmiştir (Çetin, 2017). Libya'nın bu söylemindeki kelime seçimlerine bakıldığında Katar'ı silahlı İslamcı gruplara silah göndermekle suçlarken bunun “ana kaynağı” olarak Katar'ı işaret etmesi, anlamı güçlendirmektedir. Söylemde Katar'ın Libya'daki iç savaşı körüklediği ima edilmektedir. Genel olarak bakıldığında bu blokta yer alan diğer devletlerin söylemleriyle metinlerarası tutarlılık (intertextuality) mevcuttur.

Katar'a abluka uygulayan bloğun söylemlerine bütün olarak bakıldığında; yüzeysel anlam bakımından ablukanın ana gerekçesi olarak Katar'ın terör örgütlerine destek vermesi iddia edilmiştir. Katar terör örgütlerine destek vermekle suçlanırken bu örgütlerin özellikle İran destekli olmasına vurgu yapılmıştır. Bu desteğin medya aracılığıyla ve silah gönderimi yapılarak gerçekleştiği iddia edilmiştir. Suçlama içeren bu söylemlerde “milli güvenlik” ve “terör örgütleri” gibi genelleştirilmiş ifadelerin kullanımı, söylemin objektiflikten uzak ve daha çok propagandaya yakın bir yapıda olduğunu göstermektedir. Suudi Arabistan, BAE, Bahreyn, Mısır, Libya ve Yemen ülkelerinin Katar'a yönelik suçlamaları paralellik göstermektedir. Bu bağlamda metinler arası bir tutarlılık (intertextuality) olduğu söylenebilir. Bu açıklamaların temelinde Arap Baharı döneminde bölgenin karışık olması sebebiyle oluşan farklı dış politikalarından kaynaklanan görüş ayrılıkları bulunmaktadır (BBC Türkçe, 2020). Katar, Arap Baharı'nda gerçekleşen değişim hareketlerine karşı çıkmamış aksine uyumlu bir duruş sergilemiştir. Özellikle Müslüman Kardeşler gibi hareketlere destek vererek diğer Körfez ülkelerinden farklı ve bağımsız bir şekilde hareket etmiştir. Bu sebeple kendisine abluka uygulayan ülkeler ile arasında dış politikalarından kaynaklanan ayrılıklar meydana gelmiştir.

Katar'ın bu süreçteki Ortadoğu politikası Türkiye'ye yakın bir konumda olmuştur (Akkaya ve Elrantisi, 2015).

Suudi Arabistan öncülüğünde, Katar ile diplomatik ilişkilerini sonlandıran Arap ülkeleri, Kuveyt aracılığıyla Katar'a ablukanın kaldırılması amacıyla 13 maddelik bir talepler listesi sunmuştur. Talep listesinde yer alan önemli maddeler: “İran ile ilişkilerin sınırlandırılması”, “Müslüman Kardeşler, DEAŞ, El Kaide ve Hizbullah gibi terör örgütleriyle bağların koparılması”, “El Cezire ve ona bağlı kanalların kapatılması”, “Katar'daki Türk askeri üssünün kapatılması”, “miktarı belirli olmayan tazminat ödenmesi”, “diğer Körfez ve Arap ülkeleriyle birlikte hareket etmesi” ve “bu taleplerin yerine getirilmesi hususunda 10 yıl boyunca denetlenmesi” (Khaleej Times, 2017). Taleplere yüzeysel olarak baktığımızda Katar'ın bağımsız dış politika uygulamasını engelleyici ve yeniden şekillendirici maddeler olduğu görülmektedir. Özellikle Türkiye ve İran ile iş birliği ve askeri varlıkların sonlandırılmasının talep edilmesi, Katar'ın diğer ülkelerle olan iş birliği ve ilişkilerine müdahale eden ve bağımsız bir dış politika izleme kapasitesini engelleme amacı taşıyan bir yaklaşım olarak yorumlanabilir. Katar'ın talep listesindeki maddelere uygunluğunun 10 yıl boyunca denetlenmek istenmesi Katar'ın bağımsız bir dış politika uygulamasını engelleyerek kontrol altında tutma çabaları olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda taleplerde vurgulanan “ablukanın terörizmle mücadele kapsamında uygulandığının” belirtilmesi ile Katar'a uygulanan abluka meşrulaştırılmak istenmektedir. Talep listesinde Suudi Arabistan başta olmak üzere ablukacı ülkeler Katar'ı sınırlarını kendi çizdikleri politikalar ile uyumlu hale getirmeyi amaçlayan koşullar öne sürmüştür.

4.2.Amerika Birleşik Devletleri- Kuveyt Bloğu Söylemleri ve Analizleri

ABD 2017 Katar Krizi'nde Donald Trump aracılığıyla krizin başlarında çelişkili açıklamalarda bulunmuştur. ABD Başkanı Donald Trump'ın X (Twitter) platformundan yaptığı paylaşımları ve sonrasında Dışişleri Bakanı Tillerson'ın söylemlerini incelemek bu çelişkileri ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir.

ABD Başkanı Donald Trump, "Bu belki de terörizmin sona ermesinin başlangıcı olabilir... Suudi Arabistan Kralı ve 50 ülkeyle yaptığım görüşmelerin olumlu sonuçlar verdiğini görmek sevindirici. Teröre mali destek sağlayanlara karşı sert önlemler alacaklarını belirttiler ve tüm göstergeler Katar'ı işaret ediyordu." şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. (DW, 2017c) Donald Trump'ın bu paylaşımı Katar'a yönelik baskıyı artırmaya çalışan bir söylemdir. Kelime seçimlerinde “sonun başlangıcı” gibi güçlü kelimeleri tercih ederek Katar'a uygulanan

ablukanın terör ile mücadelede dönüm noktası olduğunu ima etmektedir. Suudi Arabistan ve diğer görüştüğü 50 ülke ile görüşmelerin sonucunda alınan kararların etkili olduğunu vurgulayarak bu görüşmeleri referans vermektedir. “Tüm işaretlerin Katar’ı gösterdiğini” söyleyerek açık bir şekilde suçlama yapmadan dolaylı olarak Katar’ı hedef olarak belirtmektedir. Bu açıklamalar Katar’ı doğrudan suçlar niteliktedir. Fakat Katar, ABD’nin önemli bir müttefiki konumunda ve ABD’nin Ortadoğu daki en büyük askeri hava üssü Al Udeid burada bulunmaktadır. (Ulrichsen, 2020: 211) Trump’ın bu söylemindeki derin anlama bakıldığında Katar’a yönelik suçlamaları dolaylı bir şekilde kabul ederek Katar’ın üzerindeki diplomatik baskıyı artırmayı hedeflediği görülmektedir. Beyaz Saray’dan çıkan bir başka açıklamada Trump, Körfez liderleriyle gerçekleştirdiği görüşmelerde, ABD’nin Arap ortakları arasında birliğin, bölgesel istikrarın sürdürülmesi ve İran tehdidiyle mücadele açısından önemli olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca, terörizmin yenilmesi, aşırılıkçı ideolojilerle mücadele ve terörist grupların finansmanının engellenmesi konusunda Riyad Zirvesi’nde ilgili ülkelerin verdikleri taahhütlere sadık kalmaları gerektiğini ifade etmiştir (AA, 2017c). Donald Trump bu söyleminde İran tehdidiyle mücadele etmek için Arap ülkelerinin birlik içerisinde olması gerektiğinden bahsetmektedir. Burada “birlik” olgusunu ön plana çıkararak Arap ülkelerine çağrıda bulunmaktadır. Söylem terörle mücadelede Arap ülkelerinin sorumluluklarını yerine getirmelerini isteyen bir anlam içermektedir. Burada kullandığı kelime seçimleri ile Arap ülkelerine terörle mücadelede birliğin zorunlu kılındığını ima etmektedir. Böylelikle bu söylem, belirli bir dayatma içermektedir. Derin anlama bakıldığında ABD’nin Katar Krizi’nde yönlendirici ve denetleyici bir rol oynadığı anlaşılmaktadır.

Donald Trump daha önce Kuveyt Emiri ile ortak basın toplantısında “Katar krizinin çözümü noktasında arabuluculuk rolü oynamaya hazır olduğunu” dile getirmiştir (AA, 2017c). Trump bu söylemiyle kendisini “arabulucu” olarak konumlandırmıştır. ABD Başkanı Donald Trump’ın tüm bu söylemleri analiz edildiğinde bir yandan arabulucu ve tarafsız olarak öne çıkarken, diğer yandan Katar’ı suçlayan söylemlerde bulunması söylemlerinin bütünlüğünü zayıflatmaktadır. Aynı zamanda Arap ülkeleri arasında birliğe vurgu yaparken Katar’ı başta terörü finanse etmekle suçlaması bölgede ayrışmaya sebep olacak bir yaklaşım olarak ön plana çıkar. Katar’ı diğer Arap ülkelerinden ayırtıran bu söylem vurguladığı birlik çağrısıyla büyük ölçüde çelişmektedir. Donald Trump’ın Katar krizine ilişkin bu söylemleri arasında belirgin bir metinlerarası tutarsızlık bulunmaktadır.

Amerika Dışişleri Bakanı Tillerson’ın dönem içerisindeki söylemleri ise şu şekildedir: “Abluka, ABD’nin bölgedeki askeri eylemlerini ve IŞİD’e karşı kampanyayı engelliyor.

ABD'nin beklentisi, bu ülkelerin durumu çözmek için derhal adım atması", "Bölgedeki tarafların daha fazla tırmanmamasını istiyoruz." şeklinde olmuştur. Ayrıca Tillerson Katar'a "komşularının endişelerine karşı duyarlı olması" konusunda çağrı yapmıştır. Müslümanlar için önemli olan Ramazan ayında bu tarz sorunların hoş karşılanmadığına inandıklarını belirtmiştir (CNN Politics, 2017). Tillerson Katar Krizi karşısında tarafsız bir duruş sergilemiştir. Yüzeysel anlamda tarafsız bir konumda bulunarak arabulucu olarak gözükmektedir. Derin anlamda ise söylemlerinde krizden ABD'nin çıkarlarının zarar gördüğünü vurguladığı için ABD'nin kendi çıkarlarını gözettiği bir konumda olduğu anlaşılmaktadır. Katar ile abluka uygulayan ülkelerin arasını düzeltmek için Katar'ın suçlamalara karşı daha anlayışlı ve duyarlı yaklaşması gerektiğini belirterek ülkelerin tamamen birbirine düşmanlaşmasını önlemek istemektedir. Bu şekilde tarafların ve kendi çıkarlarının krizden daha az etkilenmesini amaçlamaktadır. Ayrıca krizi Ramazan ayına atıf yaparak dini ve insani değerler ile duygusal bir bağlama taşımaktadır. Trump'ın aksine Tillerson tarafsız ve yumuşak bir dil kullanmıştır.

ABD'nin genel tutumuna baktığımızda arabulucu olarak gözükse de kendi içerisinde çelişkili ifadeleri sebebiyle bölgede daha çok kendi çıkarlarını gözettiği görülmektedir. ABD'nin Katar ile askeri alanda önemli iş birliği bulunmakta ve Al Udeid Hava Üssü ABD'nin Ortadoğu'daki en büyük üssü konumundadır (Ulrichsen, 2020: 211). Bu sebeple Tillerson, Trump'ın açıklamalarını dengeleyerek Katar ile ilişkilerini korumaya çalışmıştır.

Kuveyt'in söylemleri de ABD'ye benzerdir. 2017 Katar Krizi'nde Kuveyt arabulucu olarak seçilerek devreye girmiştir. Kuveyt krizin çözümü için ülkeler arasında diplomasi faaliyetleri yürütmüş fakat etkili olamamıştır (Domazeti, 2019). Kuveyt krizin çözülememesi halinde Körfez İş birliği Konseyi'nin (KİK) dağılacağını belirtmiştir. Bununla ilgili yaptığı bir konuşmada Devlet Başkanı Şeyh Sabah "Körfez Krizi, bizim istek ve umutlarımızın aksine tırmanma potansiyeline sahip; bu nedenle hepimizin bunun olası sonuçlarının tamamen farkında olması gerekiyor" ifadesinde bulunmuştur (Al Jazeera, 2017). "Tırmanma potansiyeli" ifadesi ile krizin durumunun ciddiyeti vurgulanmış ve tarafların daha yapıcı olması için mesaj verilmiştir. Olası sonuçlara dikkat çekilerek tedbir alınması konusunda krizin çözümü için genelleme yapılmış ve herkesi kapsayan bir sorumluluğa işaret edildiği görülmektedir. Bu söylem incelendiğinde, Kuveyt dolaylı bir şekilde arabuluculuk rolünü sınırlandırarak diğer aktörlere de sorumluluk yüklemektedir. Bu bağlamda bu söylem Kuveyt'in arabuluculukta yetersiz kaldığını gösterebilir. Krizin başlangıcından üç yıl sonra Kuveyt Dışişleri Bakanı Ahmed Nasır es-Sabah, son dönemde tüm tarafların, Körfez ve Arap dayanışmasını pekiştirme, bölgesel istikrarı sağlama, ülkeler arasında kalıcı bir birlik ve halkları için faydalı çözümler

elde etme konusunda kararlı bir şekilde nihai bir anlaşmaya varma arzusunu ortaya koyduklarını belirten verimli görüşmelerin gerçekleştiğini ifade etmiştir (AA, 2020b). Söylem incelendiğinde, krizin çözümü için olumlu bir algı yaratılmaktadır. Arap ülkeleri arasındaki dayanışma üzerinden birlik vurgusu yapılarak çözüme yaklaşıldığı ima edilmektedir.

4.3.Katar- Türkiye Bloğu Söylemleri ve Analizleri

Araştırma sorusuna doğrudan cevap teşkil etmesinden dolayı bu bölümde daha detaylı bir analiz yürütülecek ve söylemler; 2014-2017 Dönemi ve 2017 Katar Krizi sonrası olmak üzere iki ana döneme ayrılarak analiz edilecektir. Böylece ilişkilerin gelişiminde Kriz'in getirdiği ivme de ortaya konulmaya çalışılacaktır.

4.3.1.2014 – 2017 Dönemi Söylemleri ve Analizleri

Türkiye ve Katar arasındaki savunma ilişkilerinin temellerini atan 2014 tarihli anlaşmanın ardından, 2017 Katar Krizi'ne kadar geçen süreçte devlet yetkililerinin söylemleri, bu iki ülke arasındaki savunma iş birliğinin nasıl şekillendiğini anlamak açısından önemli bir çerçeve sunmaktadır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan imzalanan anlaşmadan sonra yaptığı açıklamada bundan sonra Katar ile çoğu şeyi birlikte yapabileceklerini gösterdiklerini dile getirmiştir. Atılan adımların her iki ülke içinde tehditler karşısında güvence sağladığını vurgulamıştır (Al Jazeera Türk, 2014). Yani bu işbirliği hem Türkiye hem de Katar için bir “garanti” veya “teminat” olarak görülmektedir. Hiçbir konuda görüş ayrılıklarına düşmediklerini ve ticari ilişkilerden duyduğu memnuniyeti belirten Erdoğan, “her zaman dayanışma içinde olduk, mazlumların yanında olmayı ortak payda belirledik. Bundan sonra buna devam edeceğiz. Irak ve Suriye'deki gelişmelerle Filistin, Libya, Tunus ve Kıbrıs'ı ele alma imkânımız oldu. Çalışmalarımızı kararlılıkla sürdüreceğiz” diyerek konuşmasını sonlandırmıştır (Al Jazeera Türk, 2014). Erdoğan'ın kelime seçimlerine bakıldığında özellikle “hiçbir konuda” ifadesi, Katar ile Türkiye'nin mutlaka bir uzlaşi halinde olduklarını ifade eder. Bu söylemiyle birlik mesajı verme amacı taşımaktadır. “Mazlumlar” kelimesini kullanarak iki ülkenin iş birliği ile haksızlığa uğrayan insanlara karşı koruyucu bir liderlik algısı yarattığı söylenebilir. Çeşitli bölgelerdeki gelişmeleri birlikte ele aldığını söyleyerek bölgesel meselelerde ortak hareket ettiklerini ve iş birliğinin kapsayıcı olduğunu vurgulamaktadır. Erdoğan'ın sıraladığı bu ülkeler (Kıbrıs hariç) Arap Baharı sonrası dönemde ortaya çıkan karışıklıklardan etkilenen ülkelerdir.

Katar Emiri Al Tani de savunma iş birliğinin önemini vurgulayarak “Türk ordusunun tarihi ve deneyimi, katar ordusunun olanak ve yeteneklerini geliştirmeye yardımcı olacaktır.

Katar her ne kadar savunma alanında oldukça yol kat etse de bu konuda Türkiye’den destek beklemekteyiz” söyleminde bulunmuştur (Al Jazeera Türk, 2014). Ticari ilişkiler ile ilgili olarak Katar için “Türkiye’nin çok ayrıcalıklı dostu konumunda” söyleminde bulunmuştur. Al Tani’nin bu söylemi, Türkiye’nin geçmişteki başarıları nedeniyle askeri alandaki prestijini artıran ve yücelten bir söylemdir. Katar’ın savunma alanında Türkiye gibi bir ülkeden desteğe ihtiyacı olduğunu açıklamaktadır. Bu söylemden Katar’ın savunma alanında yardıma ihtiyacı olduğu sonucu çıkarılabilir. Bu ihtiyacı Türkiye’nin desteğiyle karşılamak istemekte ve “ayrıcalıklı dost” ifadesiyle Türkiye’ye özel bir güven duyulduğunu ima etmektedir. Al Tani konuşmasının devamında Filistin halkının özgürlüklerine kavuşması gerektiğini belirtirken Suriye ve Yemen ile ilgili çözüme odaklanmak gerektiğini söylemiştir (Al Jazeera Türk, 2014). Al Taninin söylemlerindeki derin anlama bakıldığında hem Türkiye ile iş birliğini ele alırken hemde bölgesel sorunlarda Türkiye ile birlikte etkin bir rol oynamaya odaklandıkları anlamı çıkarılmaktadır. Erdoğan ve Al Tani’nin söylemlerine bakıldığında, metinlerarasılık (intertextuality) açısından büyük ölçüde tutarlı olup, ortak değerler ve hedefler doğrultusunda bir bütünlük oluşturur. Her iki lider de Türkiye ve Katar arasındaki ilişkileri duygusal bir bağ ile nitelendirmektedir. Yaptıkları konuşmalarda bölgede yaşanan krizlere çözüm bulunması konusunda ortak bir fikir birliği bulunmaktadır. Fakat Erdoğan konuşmasında bölgedeki krizler ile ilgili daha geniş bir coğrafya sunarken (örneğin Libya, Tunus ve Kıbrıs), Al Tani’nin konuşmasında bu bölge Filistin, Suriye ve Yemen ile sınırlı kalmıştır. Bu durum, söylemler arasında tam bir paralellik olmasa da tamamlayıcı bir nitelikte olmuştur. Bu sebeple, bu farklılıklar metinlerarası tutarlılığı bozmamaktadır.

Ahmet Davutoğlu başbakanlık döneminde katıldığı Türkiye-Katar İş Forumu’nda iki ülkenin savunma ilişkileri ile ilgili atılan imza ile Türk Silahlı Kuvvetlerinin Katar’daki varlığı ve ortak üssün hayata geçirildiğini ve bu konuda Katar’ın güven duymasına müteşekkirdiklerini belirterek şu sözleri söylemiştir: “Türkiye kendisine güvenen hiçbir dostu yalnız bırakmamış ve kendisine güvenen hiçbir ülkenin yanında durmaktan geri kalmamıştır. Katar, Türkiye’ye güvendi ve Türkiye de Katar’a güvendi. Bugün dünya ölçeğinde bir iş birliği sergiliyoruz. Bu bağlamda savunma sanayi iş birliğimiz, bu askeri iş birliğimizi takviye eden, tahkim eden ana unsurlardan biri. Bunu da geliştireceğiz.” (AK Parti, 2016). Konuşmada; yüzeysel anlam bakımından karşılıklı güvenle oluşturulan savunma iş birliği bağlamında açılacak askeri üs ile ilgilidir. Davutoğlu, Türkiye’nin Katar’da ortak askeri üssünün açılması ile ilgili konuşmasında tarihsel geçmişe atıfta bulunarak daha önce olduğu gibi Katar’ın Türkiye’ye güvenmesi gerektiğini, bu güvenin boş olmadığını, çünkü Türkiye’nin Osmanlı’dan

bu yana olduğu gibi Katar’a zor durumlarında yardımcı olacağını ima etmektedir. Lokal ve evrensel tutarlılık sağlanmıştır. Semantik olarak; “güven” kelimesinin ardışık cümlelerde tekrarlanması; iki ülke arasında karşılıklı güvene dayalı ilişkilerin gelişeceğini işaret etmektedir. Bu hedefi gerçekleştirme motivasyonu olarak güven duygusuna çok sık vurgu yapmıştır. Savunma ilişkilerinin de bu güven bağı sayesinde gelişeceğini ima etmektedir. İş birliği ile ilgili olarak, “takviye ve tahkim” kelimelerinin kullanılması ise konuşmanın derin anlamının altını çizmektedir. Yani; ilişkiler takviye kavramının anlattığı gibi gelecek ve tahkim kelimesinin ifade ettiğı gibi sağlamlaştırılacaktır. Bu bağlamda iki ülke arasındaki iş birliğini destekleyen unsurun güven duygusu olduğunu belirtilmektedir.

2016 yılında Katar Dışışleri Bakanlığı’nın Suriye’deki durum ile ilgili açıklamasında, Türkiye Cumhuriyeti’nin Suriye halkına verdiğı destek ve önemli rolü takdir edilmiştir. Katar’ın, Türk hükümetinin dış tehditlere karşı sınır güvenliğini güçlendirmek amacıyla alınan tüm önlemler ve atılan adımların tam anlamıyla desteklendiğı ifade edilmiştir (MOFA, 2016a). Yüzeysel olarak Türkiye’nin Suriye’de oynadığı önemli rol övülmekte ve desteklenmekte olduğu anlaşılmaktadır. Bu takdir içeren söylem, Doha’nın hem insani yardımla hem de güvenlik iş birliğiyle Türkiye’yi bölgesel bir ortak olarak gördüğünü ortaya koyar. Semantik olarak “tam anlamıyla desteklenmek” ifadesi, Katar’ın yalnızca sözlü değıl, diplomatik veya farklı alanlarda da desteklediğini içermektedir. Derin anlamda, Katar’ın Türkiye ile iş birliğini güçlendirme niyetini taşımaktadır. Ayrıca, Türkiye’nin Suriye’deki rolüne verilen desteğin, iki ülkenin bölgesel tehditlere karşı ortak bir duruş sergileme kararlılığını yansıttığı ima edilmektedir.

Katar Dışışleri Bakanı Şeyh Muhammed bin Abdurrahman Al Tani 2016 yılında Riyad’da gerçekleşen KİK ve Türkiye arasındaki stratejik diyalog için beşinci ortak bakanlar toplantısına katılmıştır. Toplantıda KİK ile Türkiye arasındaki ilişkilerin artırılması için çalışma planı görüşülmüştür. Ayrıca toplantıda Arap halklarının refahı ve güvenliğini sağlamanın altı çizilmiştir (MOFA, 2016d). Bu toplantıdan iki taraf arasında uzun vadeli stratejik iş birliği için kararlılık gösterildiğı anlaşılmaktadır. Toplantıda Arap halklarının refahı ve güvenliğinin yükseltilmesi konularının konuşulması, Türkiye’den bu yönde bir rol üstlenmesi beklentisini de ima edebilir.

Katar Dışışleri Bakanlığı 26 Ağustos 2016 yılında Şırnak’ta gerçekleştirilen bombalama olayını kınamış ve şu açıklamada bulunmuştur: “Bu suç eylemlerini ele almak ve ülkede güvenlik ve istikrarı sağlamak için tüm eylem ve tedbirlerde kardeş Türkiye Cumhuriyeti ile tam dayanışma içindeyiz.” (MOFA, 2016b). Bakanlık, Türkiye ile Katar arasındaki

dayanışmayı ve iş birliğini vurgulamaktadır. “Tüm eylem ve tedbirler” ifadesi, dayanışmanın geniş kapsamlı olduğunu, sadece söylemde değil pratikte de eyleme dökülebileceğini ima eder. “Kardeş” kelimesi dostluk anlamı taşıırken, “güvenlik ve istikrar” kelimeleri daha resmi ilişkileri vurgular.

15 Temmuz 2016 yılında Türkiye’de gerçekleştirilen askeri darbe girişiminin ardından Dışişleri Bakanı Şeyh Muhammed bin Abdurrahman Al Tani “Katar’ın, askeri darbe girişiminin ardından meşru Türk hükümetinin Türkiye ve kardeş halkının güvenliğini ve istikrarını sağlamak için aldığı tüm yasal tedbirlerde kardeş Türkiye Cumhuriyeti ile dayanışma içerisinde olduğunu” söylemiştir (MOFA, 2016c). Yüzeysel olarak Katar, Türkiye’nin meşru hükümetine verdiği desteği açık bir şekilde ifade etmiştir. Semantik olarak “kardeş halk” ifadesi, iki ülke arasındaki kültürel, dini ve tarihi bağları vurgulayarak ilişkilerin duygusal boyutuna derinlik kazandırıldığını ima eder. Bu bağlamda “meşru hükümet”, “güvenlik”, “istikrar” ve “kardeş” gibi kelime seçimleri, dostluk ve dayanışma mesajını iletecek şekilde dikkatlice yapılmıştır. Katar bu şekilde dostluk ve dayanışmayı ifade ederek Türkiye’nin yanında olduğunu ve darbe girişimine karşı durduğunu net bir şekilde belirtmiştir. Türkiye’nin Katar Büyükelçisi Ahmet Demirok, Katar’a verdiği destekten dolayı teşekkürlerini ileterek devamında şu sözleri söylemiştir: “Katar’la çok güçlü bir ilişkimiz var. Tarihimizde Katar’la sorun bulunmuyor. Kültürel ve siyasi yakınlıklar var. İki ülke halkı birbirine çok yakın ve liderlerimiz arasındaki ilişkiler mükemmel.” Söylemde yüzeysel olarak Türkiye ile Katar arasındaki ilişkilerin güçlü ve samimi olduğuna vurgu yapmaktadır. Derin anlamda ise “Tarihimizde Katar’la sorun bulunmuyor” ifadesi, Türkiye-Katar ilişkilerinin güvenilir bir zeminde olduğunu ima etmektedir. Hem halkın birbirine yakın ilişkileri hem de liderler arasındaki iyi ilişkilerin olduğunu vurgulayan Demirok’un bu söylemi, iki ülkenin ortak sosyal değerler ve dayanışma duygusuyla hareket ettiğini vurgular. Halklar ve liderler arasındaki uyum, bölgesel ve uluslararası meselelerde Türkiye ile Katar ortaklığını daha etkili ve güçlü kılmaktadır. ABD’deki Rice Üniversitesi’nden Kristian Coates Ulrichsen, darbe girişiminin henüz ilk günlerinin başında, durumların belirsizliğini koruduğu bir süreçte, Katar’ın Türkiye ye destek vermesinin oldukça önemli olduğunun altını çizmiştir (BBC Türkçe News, 2016).

4.3.2. 2017 Katar Krizi ve Sonrası Dönem Söylemleri ve Analizleri

2014- 2017 dönemine ait söylemlerin analizinden sonra, bu bölümde 2017 Katar Krizi ve sonrasındaki süreçte Türkiye ile Katar arasında kurulan söylemler incelenecektir. Katar Krizi ile ilgili Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı yaptığı açıklamada, Katar’a abluka uygulanması kararından büyük üzüntü duyulduğu belirtmiş ve bölgenin “derin bir

istikrarsızlıktan” geçtiğini, böyle bir dönemde “bölgesel dayanışmaya” ihtiyaç duyulduğunu ve sorunun çözümünde Türkiye’nin üzerine düşeni yapacağı belirtilmiştir (TCDB, 2017a). Bu söylemde Türkiye kendisini “bölgesinin sorumlu bir aktörü ve İslam İş birliği Teşkilatı’nın Zirve Dönem Başkanı” olarak, krizi de “dost ve kardeş ülkeler arasında yaşanan anlaşmazlık” olarak nitelendirmiştir. Söylemde tarafsızlık vurgusu ön plana çıkmaktadır. Bu kapsamda bölgesel dayanışmaya dikkat çekilmiştir. Türkiye krizin çözümünün diplomatik yollar olduğunu savunarak taraflar ile ilişkilerini dengede tutmaya çalıştığı görülmektedir. Semantik açıdan “istikrarsızlık” kelimesinin kullanımı, bölgenin içinde bulunduğu durumu tanımlamak ve taraflar arasında bir uzlaşma gerçekleştirmek için stratejik bir anlam taşır. Aynı zamanda Türkiye kendisini “bölgenin sorumlu aktörü, İslam İş birliği Teşkilatı Başkanı” olarak nitelendirerek, İslam dünyası içerisinde liderlik imasında bulunarak etkili bir konuma sahip olduğunu göstermeyi amaçlamaktadır. Türkiye’nin bu söylemi lokal olarak tutarlılık göstermektedir. Kendisini “bölgenin sorumlu aktörü” olarak ifade ederek krizde arabuluculuk rolü üstlenmek istemiştir. Açıklamanın tamamına bakıldığında da evrensel tutarlılık mevcuttur.

Katar ise kendisine uygulanan ablukayı kabul etmeyerek suçlamalar ile ilgili, “başka ülkelerin egemenliğine saygı duyduğunu, uluslararası ilişkilerine müdahale etmediğini”, “terörizm ve radikal ideolojilere karşı görevini yerine getirdiğini”, Katar’a medya üzerinden uygulanan algılar Körfez ülkelerini inandırmakta başarısız olduğu için gerilimin tırmandığını söylemiştir (BBC Türkçe, 2017a). Katar böylelikle terörle mücadelede çaba sarf ettiğini ve dış politikalarının meşru olduğunu ima etmektedir. Bu söylem ablukacı ülkelerin Katar’ı bir kurban olarak gördüğünü ve medya kampanyaları üzerinden manipülasyona maruz kaldığını içermektedir. Katar suçlamaları reddederek politikalarının uluslararası hukuka uygun ve adaletli olduğunu savunmaktadır.

Katar’ın Kuveyt aracılığı ile kendisine iletilen 13 maddelik talep listesine “saldırganca bir eylem, bağımsız ve egemen bir ülkeye hakaret” şeklinde cevap vermiştir. İstenen maddelerin uluslararası hukukta bir karşılığı olmadığını ve aykırı olan bu taleplerin hiçbirinin geçerli olmadığını ifade etmiştir. Yaptırımların Katar’a uygulanan ayrımcılıktan kaynaklandığını belirterek çözümün sadece Katar’ı değil herkesi içermesi gerektiğini belirtmiştir. Müslüman Kardeşler gibi örgütlerin desteklenmesi ile ilgili her ülkenin terör kavramlarının farklılık içerdiğini ima ederek Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin “terörist” olarak kabul etmediği örgütleri, terör örgütü olarak kabul etmeyeceklerini dile getirerek Müslüman Kardeşler’i terör örgütü olarak kabul etmediklerini ve Katar’da bir varlıklarının olmadığını belirtmiştir (Sputnik Türkiye, 2017a). Katar bu söylemiyle uluslararası normlara uyduğunu ima

etmektedir. Al Jazeera'nin kapatılması talebi ile ilgili "Al Jazeera kanalının kapatılmasının tartışılmaz" olduğunu ifade etmiştir (Sputnik Türkiye, 2017a). Böyle bir talebin amacının ifade özgürlüğünü engellemek olduğunu savunmuştur (BBC Türkçe, 2017a). Abluka sürecinde finansal durumu kötüleşen Katar, Ağustos 2017 tarihinde, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Bahreyn'in kendisine uyguladığı ablukanın uluslararası ticaret kurallarını ihlal ettiğini belirterek Dünya Ticaret Örgütü'ne resmi şikayet dilekçesini sunmuştur (DEİK, 2017).

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Katar'a iletilen talep listesindeki Türk üssünün kapatılması maddesine ilişkin açıklamaları "Türkiye'ye karşı saygısızlık" sözleri olmuştur (NTV, 2017). Konuşmasında talep edilen maddelerin uluslararası hukuka uymadığını ve Katar'ın talep listesine verdiği ret cevabını desteklediklerini söylemiştir. Devamında "Türkiye'nin asker çekmesini talep etmek, bir defa Türkiye'ye karşı da maalesef saygısızlıktır. Biz herhangi bir ülkeyle savunma iş birliği anlaşmasını yaparken birilerinden izin mi alacağız?" sözlerini eklemiş ve Katar'a destek vermeye devam edeceklerini belirtmiştir (NTV, 2017). Konuşma; yüzeysel anlam bakımından Türkiye'nin Katar ile olan 2014 yılında yaptığı savunma iş birliği anlaşması ve bölgesel bağımsızlık vurgusuyla ilgilidir. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Katar'daki Türk askeri üssünün kapatılması talebine karşı bir savunma yapmaktadır. Savunma iş birliği anlaşmalarının sorgulanmasına tepki göstererek, Türkiye'nin bağımsız ve güçlü bir devlet olduğunu, Katar'a verdiği desteği ima eden stratejik bir mesaj taşımaktadır. Türkiye'nin Katar'la askeri bir dayanışma sergileyerek bu ilişkiyi stratejik düzeye taşıması söylemin derin anlamının altını çizmektedir. Türkiye'nin 2014 yılında imzaladığı savunma iş birliği anlaşması ve Katar'da kurulan Türk üssünün işlevi, bu stratejik ilişki düzeyinin göstergelerindendir. Cumhurbaşkanı Erdoğan söyleminde Türk üssünün kapatılması maddesinin, uluslararası anlaşmalarının ve ittifak ilişkilerinin sorgulanması açısından ele alarak "saygısızlık" olarak tanımlaması, Türkiye'nin uluslararası anlaşmalardaki ve ilişkilerindeki bağımsızlığına yönelik güçlü ve net bir duruş sergilediğini göstermektedir. Semantik açıdan, "saygısızlık" kelimesinin kullanımı, Türkiye'nin Türk üssünün kapatılması talebinde bulunulmasından duyduğu rahatsızlığı ifade etmektedir. Konuşmada diplomatik söylemin yanısıra "kusura bakmasınlar" ve "çok çok çirkin" gibi ifadeler ile duygusal vurgu yapılmıştır. Türkiye'nin talepleri uluslararası hukuka uygun bulmadığını söylemesi, Katar'a uygulanan ambargonun meşru ve doğru olmadığını savunduğunu göstermektedir. Bunu söylerken "uluslararası hukuk" kavramını kullanarak bireysel davranmadığını ve kendisinin uluslararası da haklı olduğunu belirtme isteği taşıdığını göstermektedir. Bu şekilde Katar'ı savunmanın doğru olduğunu ve uluslararası hukuka uygun olduğunu ima etmektedir. Cumhurbaşkanı Erdoğan "birilerinden

izin mi alacağız” şeklindeki ifadesi ile Türkiye’nin ilişkilerinde bağımsız olarak karar aldığı ve dışarıdan müdahalelerin söz konusu olmayacağını ima etmektedir. Son olarak konuşmasının devamında “Temennim odur ki Körfez’deki bu gelişmeleri Suudi Arabistan kendi büyüklüğüne yakışır şekilde çözsün”, “Katar’a yapılan bu yaklaşım, bizim Suudi Arabistan’a da teklifimizdir” sözlerini eklemiştir (NTV, 2017). Semantik olarak “büyüklüğüne yakışır” ifadesini kullanarak Suudi Arabistan’ın sorunun çözümündeki rolüne çağrışım yapmaktadır. Bu şekilde hem olumlu bir çağrışım ile yüceltme yaparken hem de sorumluluğa davet eder. Genel olarak söylemin tümüne baktığımızda Türkiye’nin Katar’a verilen desteği sürdüreceği anlaşılmaktadır. Ancak Suudi Arabistan için olumlu bir yüceltme yaparak sorumluluğuna işaret etmesiyle yapıcı bir yaklaşımda bulunmuş ve bu ifadeler ile konuşmayı sonlandırarak eleştiriyi yumuşatmıştır. Genel olarak Türkiye’nin arabulucu konumunda bölgesel barış yanlısı bir tutum sergilediği görülmektedir. Ancak derinlemesine bakıldığında, Türkiye’nin aslında bir tarafta arabuluculuk yaparken diğer tarafta Katar’a açık destek vermesi Ortadoğu’da önemli bir konuma geldiğini göstermektedir. Lokal olarak cümleler kendi içerisinde net ve tutarlıdır. Evrensel olarak, cümleler arasında konu bütünlüğü sağlanarak Türkiye’nin bağımsızlığı, Katar ile yapılan savunma anlaşması ve Katar’a olan destek temalarına yanıt vermektedir. Konuşma genel olarak hem lokal hem de evrensel tutarlılık açısından güçlüdür.

Cumhurbaşkanlığı sözcüsü İbrahim Kalın kriz devam ederken çözülememesi ile ilgili söylemlerde bulunmuştur. Körfez Bölgesi’ndeki mevcut düzenin hassas ve kırılgan olduğunu belirterek krizin çözülememesinin sebeplerinden birisi olduğunu belirtmiştir (AA, 2017d). Katar’a yöneltilen suçlamalar somut kanıtlarla ispatlanmadığı için suçlamaların kabul görmeyeceğini söylemiştir. Ablukanın kaldırılması için çağrıda bulunurken böyle bir durumun Müslüman ülkeler arasındaki dostluk ilişkilerine yakışmadığını belirtmiştir (AA, 2017d). Türkler ve Araplar arasında düşmanlık tohumları ekmek isteyenlerin bu krizden faydalanacağını altını çizmiş ve devamında şu sözleri eklemiştir: “Bu süreç yaşanırken krizden faydalanmak isteyenler, Türkler ve Araplar arasına fitne ve düşmanlık tohumları serpmeye çalışıyor. Kökleri eskiye dayanan bu oyuna hep birlikte dur demeliyiz. Yüz yıl önce Arapların Osmanlı’yı sırtından hançerlediği iddiası on yıllar boyunca Türklerle Arapların ayrı düşmesine sebep oldu. Aynı şekilde Türklerin Cumhuriyet kurulduktan sonra Araplara sırtını döndüğü iddiası Arap kamuoyunda Türkiye ile olan ilişkilere şüpheyi yaklaştırmaya sonucunu doğurdu” (AA, 2017d). İbrahim Kalın’ın tarihsel anlatıma dayanan bu söylemi Osmanlı Devleti’nin dağılmasından sonra Türk- Arap ilişkilerinin kopma noktasına geldiğini anlatan bir söylemdir. Söyleminde “fitne ve düşmanlık tohumları” kelime seçimleri ile ilişkilere olumsuz dış

müdahalelerin olduğunu vurgulamıştır. Burada bir düşman kimliği yaratıyor ve bunu Türk-Arap ilişkilerini bozmaya çalışan dış güçler olarak tasvir ediyor. Türkiye krizde Katar’a yakın duran tarafta olduğu için dış güçlerin Türkiye’nin Suudi Arabistan ve BAE gibi ülkelerle ilişkilerinin zayıflamasını fırsat olarak değerlendirdiğini ima etmektedir. Bu bağlamda İbrahim Kalın bu söyleminde Türk- Arap ilişkilerindeki tarihsel ortak geçmişe atıf yaparak dış güçlere karşı birlik içinde olmanın önemini vurgulamaktadır. Söylemde tarihsel olaylara yapılan atıflarla lokal ve evrensel tutarlılık sağlanmıştır. Söylemin devamında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın krizi çözüme kavuşturmak için girişimlerde bulunduğunu ifade etmiştir. Ablukadan olumsuz etkilenen Katarlı vatandaşlara yapılan gıda yardımı ile Katar’da Türk askeri üssünün kurulmasına ilişkin kanunun TBMM tarafından gündeme getirilerek onaylandığını belirtmiştir. Yapılan gıda yardımını, Katarlı vatandaşların ablukan olumsuz etkilendiğini söyleyerek insani olarak gerçekleştirildiğini belirtmiş ve krizde taraf olmadığı algısını yaratmak istemiştir. Bu söylem analizinde, İbrahim Kalın’ın temel amacının Türk-Arap ilişkilerinde birlik ve dayanışma mesajı verme isteği olduğu ve Türkiye’nin taraf olmayarak yapıcı bir rol oynadığı sonucu çıkmaktadır.

Katar Türk üssünün kapatılmasının mümkün olmayacağını belirterek, “iki egemen devlet arasında varılan bir savunma anlaşmasının parçası” olduğunu söylemiştir (DW, 2017b). Yüzeyel anlam bakımından Türk askeri üssünün, iki ülke arasındaki savunma iş birliği anlaşmasının bir parçası olduğu ve kapatılmasının kabul edilemeyeceğini belirtmesi ile ilgilidir. Katar’ın ve Türkiye’nin iki egemen devlet olarak bağımsızlığını ima etmektedir. Derin anlama bakıldığında Katar, Türkiye ile olan savunma iş birliği sayesinde abluka uygulayan Arap ülkelerine karşı bağımsız bir duruş sergiliyor. Türkiye ise üssün kapatılmaması ile Ortadoğu’daki etkisini artırarak bu durumu stratejik bir avantaja dönüştürüyor. Türkiye’nin Katar daki Türk askeri üssünün kapatılması talebine karşılık söylemi, savunma iş birliğini bağımsızlık çerçevesinde savunurken, Katar’ın söylemi ise krize karşı direncini ve bağımsızlığını koruma çabalarını öne çıkarır. Her iki ülkenin söylemleri, aralarında uzun vadeli bir stratejik ortaklık olduğunu göstermektedir. Hem Türkiye hem de Katar, savunma iş birliği sayesinde krizde güçlü bir konum elde etmiştir.

Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu 14 Temmuz 2017 tarihinde 3.Yüksek Stratejik Komite’nin hazırlık toplantısından sonra Katar ile yaptığı ortak basın açıklamasında, Katar Dışişleri Bakanı’na sevgili kardeşim diye hitap ederek Türkiye ve Katar’ın hassas günlerden geçtiğini söylemiştir. 15 Temmuz Darbe Girişimi’nde Katar’ın Türkiye’yi arayarak destek vermesini “biz Türkiye olarak ve Türk milleti olarak bunu hiçbir zaman unutmayacağız”

sözleriyle hatırlatmıştır (TCDB, 2017b). Komitede Suriye’deki gündem ve Katar Krizi’nin ele alındığını belirterek Kuveyt’in krizdeki arabuluculuğunun desteklendiğini ve Türkiye’nin de krizin çözümü için çaba sarf ettiğini belirtmiştir. Konuşmasının devamında Katar’a uygulanan ablukada diyalog için alınan kararların ve yaptırımların kaldırılması gerektiğini belirterek, talepler ile ilgili “ortada suçlama varsa delillerin de net bir şekilde ortaya konulması gerekir. Taleplerin uluslararası hukuku ve özellikle ülkelerin egemenlik hakkını ihlal etmemesi gerekiyor. Özellikle bizim Katar’daki Türk üssümüzü de içeren taleplerin bizim için de kabul edilemez olduğunu bir kere daha vurgulamak isterim.” söyleminde bulunmuştur (TCDB, 2017b). Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu bu söylemlerinde Türkiye’nin Katar’a verdiği desteğin yanı sıra Katar’dan alınan desteğide dile getirerek vurgulanmıştır. 15 Temmuz Darbe Girişimi’nde Katar’ın desteğinin unutulmayacağı ve hatırlanacağını belirtilmesi, karşılıklı bağıllık söylemini güçlendirir. Katar’a uygulanan ablukayı eleştiren söyleminde, hukukun üstünlüğü ve ulusal egemenlik kavramlarına atıf yaparak söylemin meşruluğunu güçlendirmeye çalışmaktadır. Türk üssünün kapatılması talebi ile ilgili “kabul edilemez” ifadesini kullanması Türkiye’nin savunma iş birliğini koruma kararlılığını yansıtmaktadır. Ablukanın gerekçeleri ile ilgili “Ortada suçlama varsa delillerin de net bir şekilde ortaya konulması gerekir” söyleminde bulunması Katar’a suçlama yapan taraflara karşı dolaylı yoldan bir meydan okuma olarak algılanabilir. Çünkü bu ifade ile suçlamaların yeterince güçlü ya da haklı olmadığını ima eder. Eğer karşı taraf bunu net bir şekilde ispatlayamazsa suçlamalarının güvenilirliği azalır ve suçlama yapan tarafı zor duruma sokabilir. Çavuşoğlu söylemlerinde hem dolaylı olarak meydan okuyarak hem de diplomatik çözüm için çağrı yapmaktadır. Dolaylı bir meydan okuma yaparak Türkiye’nin krizde zayıf bir taraf olarak görünmesini engeller ve güçlü bir imaj yaratır. Diyalog çağrısı ile barışçıl bir çözümü de desteklediğini göstererek çatışmadan kaçınılacak bir alan yaratmıştır. Joseph Nye, uluslararası krizlerde diyalog kurma isteği yumuşak gücün bir unsuru olarak değerlendirirken, meydan okumayı ise sert gücün bir unsuru olarak değerlendirmiştir (Nye, 2004). Çavuşoğlu’nun bu söylemi de yumuşak güç ile sert güç arasındaki dengenin kurulmasına benzetilebilir. Bu sebeple söylem hem lokal hem evrensel olarak tutarlıdır.

Katar Dışişleri Bakanı Al Tani ise basın toplantısında kanunlara uymayan şekilde Katar’ın ablukaya maruz kaldığını belirterek, Türkiye’nin Katar’a vermiş olduğu desteğe teşekkürlerini sunmuştur. Abluka ile ilgili “Bu öne sürülmüş olan suçlamalar gerçeklere dayanmamaktadır” (TCDB, 2017a) söyleminde bulunmuştur. Toplantıda Kuveyt’in arabuluculuk çabalarının ele alındığını söylemiştir. Al Tani Kuveyt ile ilgili “arabuluculuk

abalarının ele alınması” (TCDB, 2017a) ifadesi ile bu söylemi Kuveyt’in arabuluculuğunun başarılı olabilmesi için gereken çabayı gösterip göstermediğini eleştiren bir ifade olarak yorumlanabilir. Bu söylemde, Kuveyt liderinin diplomatik çabaları vurgulanırken, aynı zamanda eleştiriye de açık bir alan yaratılmaktadır. Ablukayı uygulayan ülkelerin “şikayetlerin sağlam temeller üzerinde tarafımıza iletilmesini diliyoruz” diyerek, ablukanın üzerinden zaman geçmesine rağmen suçlamaları kanıtlayacak delillerin sunulmadığını söylemiştir. Bu söylemi Mevlüt Çavuşoğlu’nun söylemlerini destekler niteliktedir. Suçlayıcı tarafa dolaylı bir meydan okuma ve suçlamaların ciddiyetine dair bir eleştiri de içerebilir. Konuşmasını bitirirken Türkiye’ye, “hiçbir zaman çıkarlarını ilkeleriyle pazarlık konusu etmedi” sözleriyle teşekkür etmiştir. Bu söylemi, Türkiye’nin güvenilir bir ortak olarak görüldüğünü gösteren bir söylemdir. Çavuşoğlu ve Al Tani’nin basın toplantısındaki bu söylemlerinde birbirlerine yapılan dolaylı veya doğrudan referanslar bulunmakta ve bu sebeple metinlerarası tutarlılık bulunmaktadır.

Katar ABD Büyükelçisi Meşal Hamad Al Tani X hesabından ABD’nin krizdeki tutumu ile ilgili “Katar’ın ilkeleri ve dış politikası terörizmin yanlış ideolojisini reddediyor” ve “ABD yönetimine, siyasi ajandaları olan ülkelere değil, kendi kaynaklarına güvenmeleri çağrısında bulunuyoruz” paylaşımlarında bulunmuştur (CNN Politics, 2017). Bu söylem, Katar’ı savunmakta ve ABD ye karşı eleştirel bir tutum içermektedir. ABD Büyükelçisi söyleminde yüzeysel anlam bakımından ABD’ye tarafsızlık çağrısı yaparak ve doğru kaynakları kullanması gerektiğini ifade etmektedir. Derin anlamda ise “siyasi ajandaları olan ülkelere güvenmeyin” gibi ifadeler ile abluka uygulayan ülkelerin Katar’ı manipölasyona maruz bıraktığını ima etmektedir. Söylemin amacı ABD’nin tarafsız olarak krizde rol üstlenmesi gerektiğini vurgulamaktır.

Türkiye ve Katar arasında 2014 yılında başlayan askeri ilişkiler, 2017 Katar Krizi ile büyük bir ivme yakalamıştır. Kriz patlak verdiğinde 28 Nisan 2016 tarihinde “Katar Topraklarında Türk Kuvvetlerinin Konuşlandırılmasına İlişkin” imzalanan anlaşmanın 2017 yılında mecliste gündeme getirilerek uygulamaya konulması (Ulrichsen, 2020, s. 4) Türkiye’nin Katar’la olan stratejik ortaklığına verdiği önemi yansıtmaktadır. İki ülke arasındaki üst düzey askeri yetkililer, iş birliğini geliştirmek için birçok kez bir araya gelmiştir. Askeri iş birliği ve deniz güvenliği hususundaki ortaklığı artırmak için ortak tatbikatlar yapılmıştır (AA, 2017e). İki ülkenin savunma kapasitelerinin artırılması ve olası krizlere karşı hazırlıklı olması amaçlanmıştır.

Kriz sırasında yapılan diğer söylemler, savunma ilişkilerinin gelişimine ışık tutan önemli veriler sunmaktadır. Bu kapsamda Tuğgeneral Hadi Raşid eş-Şehvani, Katar Kara

Kuvvetleri ile Türkiye arasında yapılan Demir Kalkanı askeri tatbikatı esnasında tatbikat ile ilgili söylemde bulunarak “kardeş Türk birlikleri ve Katar Emirliği Kara Kuvvetleri arasındaki tatbikat, sızma ve ihlal girişimlerini engelleme, hayati öneme sahip bölgelerde yeniden kontrolü sağlama, koordinasyon, planlama ve durum değerlendirme eğitimlerini kapsıyor” demiştir (AA, 2017f). Tuğgeneral Hadi Raşid eş-Şehvani’nin söylemi yüzeysel olarak, tatbikatın kapsamını ve hedeflerini açık bir şekilde ifade etmektedir. Söylemde, “sızma ve ihlal girişimleri” gibi ifadelerin kullanılması ile olası dış tehditlere karşı hazırlıklı olunması gerektiğini ima etmektedir. Ayrıca “kardeş Türk birlikleri” ifadesi, iş birliğini duygusal bir bağlamda da güçlendirmektedir. Lokal olarak söylem içindeki ifadeler, tatbikatın hedefleri ve kapsamıyla açık bir şekilde bağdaşmaktadır. Evrensel olarak Katar ve Türkiye arasındaki genel savunma iş birliği çerçevesiyle tutarlılık göstermektedir.

2017 yılında Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanı Nurettin Canikli, Katar’da açılışı yapılan AW-139 helikopter simülasyon uçuş eğitim merkezi açılış törenine katılmıştır. Milli Savunma Bakanı Nurettin Canikli, törendeki konuşmasında, Katar’da bulunmaktan memnuniyet duyduğunu dile getirerek, misafirperverliklerinden dolayı Katar’a teşekkür etmiştir. Konuşmasının devamında Türkiye ve Katar’ı iki dost, kardeş, stratejik ülke olarak nitelendirmiştir (MSB, 2018). Bu söylem, Türkiye ve Katar arasındaki güçlü dostluk ilişkileri ve stratejik iş birliğini vurgulamaktadır. Yüzeysel anlamda, Bakan Canikli’nin Katar’da bulunmaktan memnuniyet duyduğunu belirtmesi, iki ülkenin güçlü diplomatik bağlarını ve karşılıklı saygıyı gösterir. Derin anlamda ise “dost, kardeş, stratejik” kelimelerinin kullanımı iki ülkenin güçlü bir bağa sahip olduğunu ima eder. Dostluk ve kardeşlik ile stratejik ortaklık temaları ele alınmıştır. Semantik açıdan, kullanılan kelimeler dostluk ve güveni pekiştirirken, lokal ve evrensel tutarlılık açısından da iki ülkenin arasındaki iş birliğine olan bağlılıkları ile uyumaktadır.

Cumhurbaşkanı Erdoğan krizin gerçekleştiği yıl 15 Kasım’da, Katar’daki Türk askeri üssünü ziyaret etmiştir. Ziyaretinde Türk askerlerine, “Katar halkının gönlünü fethedin” diyerek hitap etmiştir. “Burada bulunmanızın tek sebebi dostluk, barış ve güvenidir. Kardeşlerimizin, dostlarımızın zor zamanlarında yanlarında olmak, ecdadımızın bize bıraktığı en büyük miraslardan biridir... Üstelik tarihimiz boyunca bedeli ne olursa olsun bu desteği vermekten çekinmedik” demiştir (Hürriyet Daily News, 2017). Yüzeysel anlam bakımından söylem, Katar’daki Türk askerlerinin varlığının dostluk ve güven duyguları sonucunda olduğu belirtilmiştir. Katar’daki Türk askerlerinin varlığı dostluk temasıyla ilişkilendirilmiştir. Katar’ın Osmanlı tarafından bırakılan bir miras olduğunu vurgulayarak Türkiye’nin sadece

askeri değil, tarihsel mirasa dayalı olarak Katar’a destek verdiği sonucu çıkmaktadır. Lokal olarak söylemler birbirini desteklemektedir. Söylemin tamamı birbiriyle bağlantılı dostluk ve tarihsel bağlar gibi temaları işler ve evrensel olarak tutarlıdır.

2018 yılında Milli Savunma Bakanı Hulusi Akar, Katar Milli Günü kutlama törenlerine katılmıştır. Törenlerde Katar’ın Türk savunma sanayi firmalarından temin ettiği zırhlı araç ve silah sistemleri yer almıştır (AA, 2018). Katar Krizi’nden sonra askeri ve savunma sanayi alanındaki ilişkiler artarak devam etmiştir.

Türkiye’nin savunma sanayisinde önde gelen şirketlerinden Nurol Makina, yaklaşık 400 Ejder Yalçın 4x4 zırhlı muharebe aracı ve 100 NMS 4x4 aracının satışı için Katar ile bir anlaşma imzalamıştır. BMC, 85 adet zırhlı araç siparişı almış, bunlar arasında 50 adet Kirpi 4x4 MRAP ve 35 adet Amazon 4x4 araç bulunmaktadır (Başkan & Pala, 2020, s. 9-10). Baykar, Katar’a altı adet silahlı insansız hava aracı satışı yaparak, askeri personel eğitimi ve veri depolama için bir anlaşma gerçekleştirmiştir (Başkan & Pala, 2020, s. 9-10).

Milli Savunma Bakanlığına ait tank palet fabrikasının işletme hakkı devredilerek, %49’u Katar’a ait olan BMC’ye kiralanmıştır (Euronews, 2019). Milli Savunma Bakanı Hulusi Akar konu ile ilgili “Amacımız fabrikanın verimliliğini artırmak, teknolojisini geliştirmek, stratejik ürünler üretilip dost ve müttefik ülkelere ihraç etmek” demiştir (The New Arab, 2019). Yüzeysel olarak fabrikanın üretim verimliliğinin artırılması ve teknolojisinin geliştirilmesinin hedeflenmesi üzerine bir konuşmadır. Derin anlama bakıldığında savunma sanayisinin ekonomik büyüme için stratejik bir sektör olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Söylem lokal olarak tutarlıdır çünkü farklı hedeflerin arasında bir bütünlük vardır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan BMC Üretim ve Teknoloji Üssü töreninde, “Bu tesisin ülkemize yıllık 5 milyar ABD doları katma değer sağlamasını bekliyoruz. Kendi ihtiyaçlarımızın dışında, özellikle Katar olmak üzere farklı ülkelere yaklaşık 1 milyar ABD doları yeni fabrikadan çıkan ürünler ihraç etmeyi planlıyoruz” demiştir. Söylemde Katar’ın, ihracat yapılacak ülkeler arasında öncelikli bir konuma sahip olduğu ima edilmektedir. Aynı zamanda savunma sanayisinin, ekonomik kalkınma için önemli ve kritik olduğuna dair bir mesaj taşır. Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Savunma Bakanı Akar’ın bu söylemleri BMC’nin Türkiye’nin ekonomik kalkınması ve savunma sanayisinin gelişimi açısından önemini vurgulamaktadır. Cumhurbaşkanı Erdoğan söyleminde Katar’ı özel bir ihracat hedefi olarak özellikle belirterek Katar ile savunma iş birliğine ve ekonomik bağlara özel bir vurgu yapmaktadır. Savunma Bakanı Akar ise Katar’dan bahsetmeden “dost ve müttefik ülkeler” ifadesini kullanarak daha geniş bir çerçeveye sunmaktadır.

27 Mart 2019’da Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay, Katar Ulusal Müzesi’nin açılış törenine katılmak için gittiği Katar’da, Türk Silahlı Kuvvetleri Kara Unsur Komutanlığı’nı ziyaret etmiştir (AA, 2019b). Fuat Oktay Türk askerlerine, herhangi bir yerde haksızlık varsa, onun karşısında yılmadan dururuz mesajı vererek, “Askeri alandaki bu dik duruşumuzu Katar’da Türk milleti adına sergiliyorsunuz. Katarlı dostlarımıza dost yaklaşanlarla biz de dostuz, ama dostlarımıza yan bakan olursa hiç kusura bakmasınlar onlara müsaade etmeyiz.” demiştir (AA, 2019). Yüzeysel anlamda, Katar’daki Türk askerine moral ve motivasyon veren bir konuşmadır. Derin anlamda ise Türk milleti adına güç gösterisi iması taşımaktadır. Semantik olarak, “dindik durmak” zorluklar karşısında sarsılmazlık iması taşır. “Yan bakanlara müsaade etmeyiz” ifadesi, pasif anlatım yerine net bir eylem engelleme iradesi göstererek, söyleme caydırıcılık katar. Yani “dostlarımıza karşı küçümseyici veya zarar verme niyetini açığa vuran herkese izin veremeyiz” anlamına gelmektedir. “Herhangi bir yerde haksızlık varsa” ifadesi ise adaletli olmayı ve haksızlığa göz yummamayı politik bir ilke olarak benimsendiğini ima ederek politik duruşu simgeler.

2019 yılının Nisan ayında Türkiye Dışışleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ile Katar Başbakan Yardımcısı ve Dışışleri Bakanı Şeyh Muhammed bin Abdurrahman bin Casim Al Tani Ankara’da görüşme gerçekleştirmiştir (TCDB, 2019a). Mevlüt Çavuşoğlu, Katar ile yapılan yatırımların artarak devam edeceğini ve iki ülkenin ticaret hacminin büyüyeceğini vurgulamıştır. Ardından Katar ile sadece Körfez anlaşmazlığında değil birden fazla bölgesel sorunda ortak görüşlere sahip olduğunu söylemiştir. Bu söylem, yüzeysel olarak iki ülke arasındaki iş birliğini pekiştiren bir anlatıma dayanmaktadır. Derin anlama bakıldığında spesifik örneklerle bölgesel meselelerde benzer görüşlere sahip olduğunu ima etmektedir. Mevlüt Çavuşoğlu, Katar ile yapılan yatırımların artarak devam edeceğini ve iki ülkenin ticaret hacminin büyüyeceğini vurgulayarak ekonomik ortaklığa dikkat çekmiştir.

3 Kasım 2019’da Dışışleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, İslam İş birliği Teşkilatı Somali Temas Grubu Toplantısı ve Türkiye ile Katar arasında gerçekleştirilen Beşinci Yüksek Stratejik Komite hazırlık toplantısına katılmak üzere Katar’a gitmiştir (TCDB, 2019b). Katar Emiri Şeyh Temim bin Hamed Al Tani ile yaptığı görüşmede Katar’ın Barış Pınarı Harekatı’na desteklerinden dolayı teşekkür etmiştir (TCDB, 2019c). Katar’ın harekate verdiği destek, iki ülke arasındaki stratejik iş birliğinin bir göstergesi olarak savunma iş birliğini ve stratejik ortaklığı pekiştirmektedir. Yüzeysel düzeyde teşekkür eylemi ise güç ve destek ilişkisini pekiştirmektedir. Derin anlamda ise Katar’ın Barış Pınarı Harekatı’na desteğine teşekkür

edilmesi, Türkiye'nin güvenlik önceliklerine katılımı bir müttefiklik göstergesi olarak sunar ve siyasi bir moral vererek dayanışmayı sembolleştirir.

14 Aralık 2019'da Doha'da yapım aşaması tamamlanan Türk Birleşik Müşterek Kuvvet Komutanlığı Karargahı'nın açılış töreni yapılmıştır. Törene Milli Savunma Bakanı Hulusi Akar ve Genelkurmay Başkanı Orgeneral Yaşar Güler katılmıştır (MSB, 2019b). Hulusi Akar törendeki konuşmasında “Biz kara gün dostuyuz” diyerek çalışmalarından dolayı personellere teşekkürlerini dile getirmiştir (MSB, 2019b). “Kara gün dostu” söylemi, yüzeysel olarak ikili ilişkilerdeki güven ve dayanışmayı simgeler. “Kara gün” ifadesi, olağanüstü kriz anlarını simgelerken, “dostuz” yüklemi bu krizlerin üstesinden birlikte gelme iradesini kodlar. Derin anlamda bu söylem, zor şartlar altında olsa bile birbirini destekleyen, sadece stratejik değil duygusal bir temele dayanan güvene dayalı dostluk ilişkisini ima eder. Söylemin özne-yüklem ilişkisi birbirini tamamlamakta ve lokal tutarlılık sağlanmaktadır.

11 Şubat 2021'de Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu Katar'ı ziyaret ederek Katar'ın Körfez ihtilafından güçlenerek çıktığına dikkat çekmiş ve Katar'ı liderliğinden dolayı tebrik etmiştir (TCDB, 2021). Krizin çözülmesinden dolayı memnuniyet ve desteklerini sunan Çavuşoğlu, Katar ile ilişkilerin krizin çözümüyle başlayan yeni dönemde daha da güçleneceğini belirtmiştir (TCDB, 2021). Yüzeysel olarak Katar'ın süreçteki başarısı övülmüştür. Derin anlama bakıldığında Katar'ın “güçlenerek çıkması” Türkiye'nin Katar'ı güçlü bir ortak olarak gördüğünü ima etmektedir. Bu, bölgedeki yeni dengelerin Türkiye ve Katar ilişkilerine olumlu yansıtacağını düşündüğünü göstermekte ve Katar'ın durumu başarıyla yönettiği ve güçlü çıktığı mesajını vermektedir. “Yeni dönem” ifadesi ise semantik açıdan geleceğe yönelik bölgede bir dönüşüm olacağını düşündürmektedir. Bu ifade ile ilişkiyi sadece bugüne değil geleceğe de taşımak, iş birliğinin genişletilmek istendiğini ima etmektedir. Krizin çözülmesine memnuniyetle başlanıp, Katar'ın başarısının övülmesiyle bitirilen bu söylem lokal ve evrensel olarak tutarlıdır.

22 Haziran 2021 Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan videokonferans ile Katar Ekonomik Forumu'na katılmıştır. Videomesajında, Katar'a uygulanan haksız ablukanın kaldırılmasından memnuniyet duyduklarını belirterek “kardeş halklarının yeniden kucaklaşmasına imkân tanındığını” söylemiştir (TCCB, 2021a). Bu söylemde körfez ülkeleri arasındaki barış sürecinin desteklendiği anlaşılmaktadır. Kardeş Körfez halklarının yeniden kucaklaşması ifadesi, Körfez ülkeleri arasındaki ablukayı sona erdiren diplomatik başarıya ve bölgedeki birlik ve dayanışmaya yönelik bir mesaj niteliği taşımaktadır. “Kucaklaşma” kelimesinin kullanımı, sadece siyasi uzlaşmayı değil, toplumsal birlikteliği ve duygusal

yakınlığı da çağırıştırır. Söz konusu söylem lokal düzeyde kendi içinde açık ve anlamlı bir bütün oluşturmaktadır. Evrensel düzeyde ise söylemin barış ve birlik gibi genel temasına uyumlu bir çerçeve yaratmaktadır.

Katar ve Türkiye arasında düzenli aralıklarla gerçekleştirilen Yüksek Stratejik Komite'nin 7. Toplantısından önce Türkiye Cumhuriyeti Doha Büyükelçisi Mustafa Göksu, Katar ile Türkiye'nin dostluk ve kardeşlik ilişkileri olduğunu vurgulamıştır. Karşılıklı görüşmeler ile ikili ilişkilerin alanının genişlediğini belirtmiş ve şu açıklamalarda bulunmuştur: “Özellikle bölgede yaşanan yeni açılımların ve atılan uzlaşi adımlarının ışığında, yapılacak yeni anlaşmaların ortak bağlarımızı daha da güçlendireceğine inancımız tamdır. Dolayısıyla, Doha ile Ankara arasındaki ikili gelişmeler mutlaka Körfez ve Ortadoğu'daki büyüme, huzur ve istikrara yansıyacaktır. Türkiye ve Katar, her zorlu koşulda birbirine sahip çıkan iki kardeş ülkedir ve her düzeyde güçlü ilişkilere sahiptir.” (AA, 2022). Söylemde yüzeysel anlamda iki ülkenin güçlü ilişkileri olduğu ve bu ilişkinin bölgesel gelişime katkıda bulunacağı inancı taşındığı anlaşılmaktadır. “Her zorlu koşulda birbirine sahip çıkan iki kardeş ülke” ifadesi, Katar Krizi'nde Türkiye'nin Katar'a verdiği desteği ima etmektedir. Derin anlamına bakıldığında Katar ve Türkiye'nin ikili ilişkilerindeki gelişmelerin yalnızca özerk ikili ilişkilerle sınırla kalmayarak Körfez ve Ortadoğu bölgelerinde de rol sahibi olma amacı taşıdığı anlaşılmaktadır. Söylemde yapılan kardeşlik vurgusu ve ikili ilişkilerin bölgeye olumlu yansımalarının olacağının beklentisi, dostluk ve bölgesel iş birliği temalarını öne çıkarmaktadır. Söylem lokal olarak tutarlıdır. Konuşmasının devamında Türkiye ve Katar'ın tarihi ve kültürel yakın bağlara sahip olduğunu vurgularken iş birliğinin uluslararası meselelerde örnek alınmasını ve daha fazla alana yayılacağını belirtiyor. Ekonomik ve ticari ilişkiler ile ilgili, “İki ülke arasındaki ticaret hacminin yaklaşık 2 milyar dolara ulaşmasıyla, ilişkiler eşi görülmemiş bir gelişmeye tanık oldu.” demiştir (AA, 2022). Büyükelçi Göksu, iki ülke arasındaki ihracat ve ithalatın başlıca elektronik eşya, inşaat malzemeleri, LNG ve plastik ürünlerinden oluştuğunu belirtmiştir. Ayrıca, karşılıklı yatırımlarda büyük bir artış yaşandığını ve Türk müteahhitlik sektörünün, Katar'da önemli projeler üstlendiğini dile getirmiştir (AA, 2022). Söylemde yüzeysel olarak ekonomik ilişkilerdeki artıştan bahsedilmektedir. Derin anlamda ise iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin güçlü olmasının siyasi ve diplomatik ilişkilerin sağlamlığına işaret ettiğini ima etmektedir. İki ülke arasındaki birbirini destekleyen yakın bir iş birliği içinde oldukları düşüncesi, daha önceki açıklamalarla paralellik göstermektedir. Bu bağlamda söylemler evrensel ve lokal olarak tutarlıdır.

Komite sonrası Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Katar-Türk Müsterek Kuvvet Komutanlığı'nı da ziyaret ederek bir konuşma gerçekleştirmiştir (MSB, 2021). Konuşmanın başlangıcında kahramanlık ve ülke savunması vurguları ile Türk askerlerini tebrik ederek iyi niyetlerde bulunmuştur. “Kahraman ordunun asırlardır olduğu gibi bugün de üç kıta, yedi iklimde kendisine verilen görevleri gerektiğinde canı pahasına yerine getiriyor, Türk Silahlı Kuvvetleri “Ölürsem şehit, kalırsam gazi şiarıyla ülke ve dünyanın dört bir yanında barışa, istikrara ve güvenliğe hizmet ediyor.” demiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan bu söylemde yüzeysel olarak Türk ordusuna olan minnetini onu yücelterek dile getirmiştir. Derin anlamda ise “üç kıta” ifadesi, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin tarihsel olarak, Osmanlı İmparatorluğu'nun geniş sınırlarından itibaren günümüze kadar sürdürülen askeri varlığını anlatmaktadır. “Yedi iklim” ise, Türk milletinin farklı coğrafyalarda yer alan halklarla olan kültürel ve tarihsel bağlarını ifade eder. Bu ifadeler, Türk ordusunun tarihsel sürekliliğini ve küresel etkisini vurgular. Türkiye'nin Katar ile birlikte Körfez Bölgesi'ndeki güvenliğe önem verdiklerini belirterek “Bu topraklarda asla gerilim, çatışma ve husumet görmek istemiyoruz. Hangi kökene, mezhebe, meşrebe sahip olursa olsun Körfez halklarının tamamı bizim özbeöz kardeşimizdir. Körfez ülkeleriyle iş birliğimizi bu anlayışla karşılıklı çıkar ve saygı temelinde ilerletmeye çalışıyoruz” ifadelerini kullanmıştır (MSB, 2021). Bu söylemde yüzeysel olarak Türkiye'nin Katar ile birlikte Körfez Bölgesi'ndeki ülkelere barışçıl ve iş birlikçi yaklaşımı görülmektedir. Derin anlamda ise mezhep ve etnik köken ayrımını reddederek Türkiye'nin bölgede birleştirici konumda olduğunu ima eder. Semantik açıdan “öz” kelimesinden türemiş iki kez tekrarlanarak kökensel bağların güçlü bir şekilde vurgulandığı “özbeöz” ifadesi, tarihsel bir geçmişle ilişki kurma çağrışımları taşır. Katar ile dini, tarihi, kültürel ve köklü beşerî bağların olduğunu vurgulayan Cumhurbaşkanı Erdoğan, Katar'ın milletin gönlünde farklı bir konumda olduğunu söylemiştir. Konuşmanın devamında: “Başta 15 Temmuz kanlı darbe girişimi olmak üzere Katarlı kardeşlerimizin milletimizle sergilediği dayanışmayı asla unutamayız. Ayrıca Katar, Türk ekonomisine yönelik spekülatif ataklarda da daima bizlerin yanında olmuş, ülkemize duyduğu güveni göstermiştir.” açıklamalarında bulunarak Katar'ın başta savunma sanayi olmak üzere pek çok farklı alanda yatırımları olduğunu belirtmiş ve Türkiye'nin de Katar'a gereken desteği verdiğini söylemiştir (MSB, 2021). Söylem yüzeysel olarak güçlü ilişkilere dikkat çekmekte ve ikili ilişkilerdeki dayanışmayı anlatmaktadır. Geçmişten gelen bağlar sebebiyle Katar'ın diğer ülkelerden farklı bir konumda olduğu vurgulanmıştır. Katar'ın 15 Temmuz darbe girişiminde Türkiye'ye destek vermesi sebebiyle Türk halkının gözünde özel bir konumda olduğu ima edilmiştir. Derin anlamda bu ifade Türkiye'nin dış politikasında Katar'ın oynadığı özel rolünü vurgulamaktır. Semantik açıdan “farklı bir konum” ifadesiyle Katar'ın diğer

lkelerden ayrıştırılması buna örnek olarak gösterilebilir. Cumhurbaşkanı Erdoğan konuşmasının son bölümünde, Katar’da bulunan Türk askerine duyulan güveni vurgulamış, savunmadan güvenliğe her alanda ilişkilerin genişletileceğini belirtmiş ve ‘‘Katar’ın güvenlik ve istikrarını kendi lkemizinkinden ayrı tutmuyoruz. Dost kara günde belli olur düsturuyla Katarlı kardeşlerimizin uğradığı haksızlıklar karşısında tepkimizi ortaya koymaktan ekinmedik’’ sözlerini söylemiştir. Bu söylemde ise Katar’ın güvenliğine de en az Türkiye’nin ki kadar önem verdiklerini anlatmaya çalışmıştır. Derin anlamda ise Türkiye’nin Katar’a stratejik bağlılığını ve Türkiye’nin sadık ve destekleyici bir tavır sergilediğini ima eder. Bu söylemlerdeki ana temalar, iki ülke arasındaki dostluk, tarihsel geçmişe ve güvene dayalı ilişkiler, stratejik ortaklık.

Yüksek Stratejik Komitesi 8. Toplantısından önce konuşan Dışışleri Bakanı Mevlüt avuşoğlu, toplantının başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi için Katar ile birlikte hazırlık yaptıklarını belirtmiştir. Türkiye’nin geçirdiği orman yangınlarında Katar’a desteklerinden dolayı teşekkürlerini sunan avuşoğlu, ticari ilişkilerin ve yatırımların artması için çalışmaya devam ettiklerini söylemiştir (TCDB, 2022). Bunun yanısıra Türkiye’nin Katar ile bölgesel ve uluslararası meselelerde yakın bir duruşa sahip olduğunu belirtmiş ve iş birliğini buna bağlamıştır. Filistin, Suriye, Libya, Afganistan meseleleri ve Ukrayna savaşı gibi konularda iş birliği içinde hareket ettiklerini ifade etmiştir (TCDB, 2022). Söylemde yzeyssel olarak iki ülke arasındaki iş birliği anlatılmıştır. Derin anlamda iki ülkenin bölgesel meselelerde birbirine bağlı olduğu görülmektedir. avuşoğlu konuşmasına şu sözler ile devam etmiştir: ‘‘Biz Doğu Akdeniz’de ve Kıbrıs’ta hakça paylaşım diyoruz. Dolayısıyla bu konuda da her zaman olumlu adımlar atmaya hazırız, ama karşı tarafın da bu yönde aynı fikirde olması gerekiyor. Ama son zamanlarda gördüğümüz eğilim bu yönde değil. Ama şunu da söylemek isterim: Biz her zaman Türkiye’nin ve KKTC’nin de Kıbrıs Türk halkının da haklarını savunmaya devam edeceğiz.’’ (TCDB, 2022). avuşoğlu bu söylemin öncesinde Filistin, Libya, Ukrayna gibi konularda Katar’la iş birliğine odaklanmış ancak Kıbrıs meselesine gelindiğinde iş birliği bağlamından çıkılarak Türkiye’nin tek taraflı duruşunu dile getirmiştir. Kıbrıs meselesi ile ilgili olarak Türkiye’nin pozisyonunun katı ve değişmeyen bir çizgide olduğunu ifade etmiştir. Bu söylemde, Kıbrıs Türk halkının haklarının her koşulda savunulacağı vurgulanırken, Türkiye’nin bu konudaki tutumunun değişmeyeceği ima edilmektedir. Kıbrıs meselesinin bu şekilde ele alınması bir bağlam kopukluğu yaratabilir. Söylem bu açıdan evrensel tutarlılığı tam anlamıyla sağlamayı engellemektedir. Bu durum, Katar’ın Kıbrıs meselesi bağlamında Türkiye ile iş birliği içerisinde olmadığı algısı yaratabilir. Nitekim 5 Nisan 2017’de Exxon Mobil ve Katar

Petrolleri Konsorsiyumu, doğal gaz aramak için Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) ile anlaşmıştır (Muriç, 2020). Türkiye, Katar'ın bu anlaşmaya dahil olmasını beklenmedik bir durum olarak görmüş ancak ilişkilerin yüksek seviyede sürmesinin etkisiyle bu durumu eleştirmemiştir. İki ülke arasındaki ilişkilerin zarar görmemesi adına bu durumun olumsuz yönleri dile getirilmemiştir (Muriç, 2020). Katar, uluslararası ilişkilerdeki çıkarlarını göz önünde bulundurarak Kıbrıs meselesinde Türkiye'nin yanında yer alırken, aynı zamanda GKRY ile enerji alanında ilişkiler kurma gerekliliğini de göz önünde bulundurmıştır. Dolayısıyla bu gelişmeler, söylemin yarattığı Katar'ın Kıbrıs meselesi bağlamında Türkiye ile iş birliği içerisinde olmadığı algısını güçlendirmektedir.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 21 Kasım 2023 tarihinde Cezayir Cumhurbaşkanı ile düzenlediği basın toplantısında, Gazze'deki rehinelere serbest bırakılması için Katar ile birlikte bir çalışma yürütüldüğünü açıklamıştır (Sabah, 2023). Söylemin devamında, bu çalışmanın başarıya ulaşacağına dair umut bildirerek, moral verici bir beklenti yaratmaktadır. Bu söylemde, Cumhurbaşkanı Erdoğan, rehinelere iadesi sürecini Katar ile birlikte yürüttüğü bir operasyon gibi sunuyor. Sürekli görüşme halinde oldukları belirtilerek süreklilik inşası yapılıyor ve sürecin istikrarlı bir şekilde ilerlediği izlenimi veriliyor. Derin anlamda, rehine konusundaki hareketliliğin, Türkiye'yi ve Katar'ı insani arabuluculukta önemli aktörler olarak konumlandırmaktadır. Türkiye ve Katar'ın bölgedeki istikrarı sağlama yönündeki çabaları öne çıkarılmıştır.

5 Aralık 2023 tarihinde Katar'da düzenlenen Körfez İş birliği Konseyi 44. Zirvesi'nde konuşan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Körfez ülkeleri ile ilişkilerinden duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir (CİB, 2023b). Konuşmanın devamında, "Savunma sanayi alanında Körfez'deki kardeşlerimizle çok farklı bir ivme yakaladık. Ortak üretim ve finansman dahil savunma sanayindeki iş birliğimizi çeşitlendirmemizde fayda görüyorum." demiştir (CİB, 2023b). Söylem yüzeysel anlam bakımından Türkiye'nin Körfez ülkeleriyle savunma sanayindeki iş birliğini güçlendirme arzusunu anlatmaktadır. "Çok farklı bir ivme" ifadesi, süreçteki başarının abartılı bir söylemle pekiştirilmesini sağlar. "Fayda görüyorum" kalıbı, Erdoğan'ın bu iş birliğini yönlendiren bir özne olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda semantik açıdan Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın yönlendirici rolü vurgulanmıştır. "Finansman dahil" vurgusu, savunma projelerinin para ve kredi imkanları aracılığıyla yürütülmesi gerektiğini ima eder. Derin anlamda Türkiye'nin ilişkileri sadece savunma sanayisi ile sınırlı tutmak istemediğini ve iş birliği alanını genişletme isteğini gösterir. Bu söylem ile Türkiye'nin

güçlü bir askeri endüstri hedeflediği ve ortaklıklarını savunma dışındaki ekonomik ve teknolojik sahalara genişletme amacının olduğu düşünülebilir.

Savunma iş birliğinde dönüm noktası teşkil eden 2014 yılındaki anlaşma sonrasında ortaya çıkan 2017 Katar Krizi sırasında ve sonrasında savunma iş birliği artarak devam etmiştir. Suudi Arabistan liderliğindeki abluka uygulayan ülkelerin söylemleri analiz edildiğinde, bu ülkelerin Suudi Arabistan'ın etkisi altında hareket ettikleri görülmektedir. Ayrıca suçlamalarını somut delillerle destekleyemedikleri için söylemlerinde samimi bir duruş sergileyememişlerdir. ABD ise çelişkili söylemleri ile krizde etkili bir çözüm mercii olamamış ve krizin çözümünde geri planda kalmıştır. ABD yetkililerinin söylemlerine bakıldığında krizin çözümünden daha çok kendi çıkarlarını gözettiği görülmektedir. Arabulucu olarak seçilen Kuveyt ise daha çok “aracı” rolü üstlenmiş ve arabulucu gibi hareket edememiştir. Türkiye söylemlerinde tarafsızlık vurgusu yaparak krizin “dost ve kardeş ülkeler arasındaki anlaşmazlık” olduğunu belirtmiş ve bölgesel dayanışmaya dikkat çekmiştir. Böylelikle krize dahil olan tüm ülkeler ile ilişkilerini dengelemeye ve krizin çözümüne çalışmıştır. Ancak Katar'ın bağımsızlığını önemli ölçüde savunmuş ve askeri destek sağlayarak açıkça desteklediği görülmüştür. Bu sayede Katar'ın krizdeki direncini artırmada önemli bir rol üstlenmiştir. Krizin çözümü için ABD yerine Türkiye'nin ön plana çıkması Ortadoğu'daki alışılmış güç dengelerinin sorgulanmasına sebep olmuştur. Böylelikle 2017 Katar Krizi, Katar ile Türkiye arasındaki savunma ilişkilerini önemli ölçüde güçlendirmiştir. Türkiye ve Katar'ın söylemleri incelendiğinde, Katar'ın bağımsızlığının korunmasına yönelik ortak bir vurgu dikkat çekmektedir. Bu süreçte Katar'ın bağımsızlığının korunması ve haklarının savunulması, Türkiye ile Katar arasındaki savunma iş birliğini güçlendiren ve derinleştiren önemli unsurlardan biri olmuştur.

5.SONUÇ

Bu çalışmada, Türkiye-Katar ilişkilerinin özellikle 2014 yılında imzalanan Savunma İş Birliği Anlaşması'yla yeni ve güçlü bir aşamaya geçtiğini, tarafların dönem içindeki söylemleri eleştirel söylem analizi metodu kullanılarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. 2017 Katar Krizi dönemi; söylemlerin yoğunlaştığı bir dönem olması ve ilişkilerin gerçek boyutunu ortaya koyacağı düşünülmesinden dolayı örnek olay incelemesi için seçilmiş ve detaylı olarak analiz edilmiştir. Bu dönem gerçekten de iki ülke ilişkilerinin bir test dönemi olmuş ve karşılıklı güvenin gözle görülür bir şekilde arttığı tespit edilmiştir. Bu bakımdan Katar Krizi ilişkilerin yoğunlaşarak artmasında önemli bir kilometre taşı olmuştur. Kriz sonrası dönemde de yakalanan bu ivmenin artarak devam ettiği yapılan analizlerle ortaya konulmuştur.

Özellikle 2014 anlaşmasının, ilerleyen yıllarda savunma ilişkilerinin artmasının temelini oluşturduğu açıkça ortaya konmuştur. Türkiye ile Katar arasında savunma alanındaki yakınlaşmanın temelleri olan bu anlaşmanın, AK Parti'nin iktidara gelmesiyle şekillenen Osmanlı mirasına ve muhafazakar kimliğe dayalı bir yaklaşıma dayandığı tespit edilmiştir. Osmanlı'nın tarihsel mirasına yapılan vurgu, muhafazakar ve İslamcı yönelimlerin ön plana çıkması, Türkiye'nin dış politikasını da etkileyerek Katar ile olan ilişkilerinde belirleyici olmuştur. Bu ortak yönelimlerin 2010 yılında başlayan Arap Baharı sürecinde belirgin hale geldiği tespit edilmiştir. Bu süreçte iki ülke, bölgesel meselelerde benzer dış politika yaklaşımları benimseyerek ortak hareket etmeye başlamış, bu da 2014 yılında savunma iş birliği anlaşmasının hayata geçirilmesine zemin hazırlamıştır. Türkiye'nin çok boyutlu dış politika ilkesi ile uluslararası bir güç olma hedefi, Katar'ın Ortadoğu'daki karışıklıklar karşısında güvenlik arayışlarıyla örtüşmüştür. Ancak, Türkiye'de farklı bir ideolojiye sahip bir hükümet iktidarda olsaydı ilişkilerdeki derinlik farklı bir seyir izleyebilirdi. Böylelikle ilişkilerdeki yakınlaşmanın ve derinliğin, özellikle AK Parti'nin iktidara gelmesiyle şekillenen bir durum olduğu ve Katar ile ilişkilerde belirleyici bir faktör oluşturduğu vurgulanabilir.

Söylemler incelendiğinde ortak çıkarlar ve benzer dış politikalar, iki ülkenin savunma alanında iş birliği yapmasını sağlamış ve her iki taraf da bu iş birliğini kendi hedefleri doğrultusunda geliştirmiştir. Bunların yanı sıra savunma iş birliğinin artmasına katkı sağlayan ortak tarihi ve kültürel bağların olduğu da net bir şekilde görülmektedir. Yapılan analizlerde; tarihi ve kültürel bağların savunma iş birliğinin temelini oluşturan ana faktör olmasa da mevcut bağları güçlendiren, hızlandıran ve devamlılığını sağlayan önemli bir unsur olduğu tespit

edilmiştir. Söylemlerde iki ülkenin birbirine özel bir güven duyduğu görülmektedir. Zaman zaman yapılan söylemlerde tarihsel geçmişe atıfta bulunulmuş ve güven olgusu buna dayandırılmıştır. Yani bu özel güvenin arkasında tarihsel ortak geçmiş ve bağların olduğu görülmektedir. Halkların ve liderlerin arasındaki bu güven ve iyi ilişkilerin Türkiye ve Katar'ın savunma ilişkilerinin sağlamlığını etkili kıldığı tespit edilmiştir.

Bu süreçte kullanılan söylemler, yalnızca diplomatik tutumları değil, aynı zamanda iki ülke arasındaki savunma iş birliğinin güçlenmesinde etkili olmuştur. Türkiye ve Katar'ın söylemleri; “kardeşlik”, “dayanışma”, “meşru savunma iş birliği”, “egemenlik hakkı”, “güven”, “istikrar”, “bağımsızlık”, “ortak değerler”, “karşılıklı sadakat”, “tarihi bağlar”, “dostluk”, “bölgesel sorumluluk” ve “barışçıl çözüm” gibi kavramlar etrafında şekillenmiş, böylece karşılıklı güvene ve ortak vizyona dayalı bir ilişki kurulmuştur. Kriz ortamında Katar'a karşı kullanılan dışlayıcı ve suçlayıcı dil, Katar'ın Türkiye ile olan savunma iş birliğini artırmasına neden olmuştur. Türkiye'nin taraflara çağrıda bulunan ancak aynı zamanda Katar'a açık destek veren söylemleri, bölgedeki konumunu güçlendirmiştir. Bu nedenle söylemler, sadece dış politikayı yansıtmamış, aynı zamanda Türkiye ile Katar arasındaki savunma iş birliğini güçlendiren önemli bir araç olmuştur.

Çalışmada analiz edilen söylemler, Türkiye ile Katar arasındaki ilişkilerin çok önceye dayanan ortak değerlere, ortak çıkarlara, benzer dış politika yaklaşımlarına, karşılıklı güvene ve stratejik hedeflere dayalı olarak geliştiğini; kriz döneminde bu bağların pekiştiğini ve sonrasında da artan iş birlikleriyle sürdürüldüğünü göstermektedir.

İlişkilerin hızlı bir şekilde gelişmesinde Türkiye'nin savunma sanayi alanında gerçekleştirdiği önemli atılımlar ve Katar'ın bu konuda dışarıya bağımlı olması ve güvenlik ihtiyaçlarını tek başına karşılamaktan mahrum olması da savunma iş birliğinin artışıdaki diğer önemli unsurlardan biri olmuştur. Bu bağlamda savunma ilişkilerinin artışı; Arap Baharı'nın etkileri ve Katar'ın bu dönemde artan güvenlik endişeleri ile iki ülkenin ortak tarihi bağları önemli rol oynamıştır. Bu sebeple Türkiye ve Katar'ın savunma iş birliğini Arap Baharı sürecinde inşa ettiği ve 2014 yılında imzalanan savunma iş birliği anlaşmasıyla kurumsal bir çerçeveye oturarak derinleştirdiği görülmüştür. Bu anlaşma gelişen savunma ilişkilerinin artışıda önemli bir dönüm noktası olmuştur. Hatta Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan 2014 yılında yapılan anlaşma için atılan adımların her iki ülke içinde tehditler karşısında “güvence” sağladığını belirtmiş ve nitekim öyle de olmuştur. 2017 Katar Krizi'nde, Türkiye'nin Katar'a özellikle savunma alanındaki desteği ablukacı ülkeler karşısında caydırıcı bir unsur olmuştur. Katar'ın, Türkiye'nin anlaşmazlık yaşadığı Yunanistan'ın Ege'de üstünlüğü

sağlamak amacıyla edindiği Fransız yapımı Rafael uçaklarına karşı, elinde bulunan Rafael uçaklarını Türkiye’de konuşlandırmayı kabul etmesi de karşılıklı ilişkilerin her iki ülkenin bölgedeki caydırıcılığı açısından önemini ortaya koyan bir gelişmedir.

Analizler genel olarak; Türkiye ve Katar’ın kriz süreçlerinde ve bölgesel sorunlarda birbirlerini desteklediğini, savunma iş birliğinin kriz süreçlerine ve bölgesel sorunlara paralel olarak arttığını ve güçlendirdiğini göstermektedir. Söylemlerde zaman zaman farklı önceliklere vurgu yapılmasına rağmen bu durumun ilişkileri bozmadığı görülmüştür. Örneğin, Türkiye bölgesel meseleler konusunda Kıbrıs sorununu gündeme getirirken, Katar’ın bu konuda herhangi bir söylemde bulunmadığı gözlemlenmiştir. Buna rağmen Türkiye ve Katar ilişkilerinde herhangi bir sorun yaşanmamış ve savunma iş birliği bir aksamaya meydan vermeden sürdürülmüştür. Bu durum iki ülke arasındaki dayanışma, anlayış ve güven duygusunun güçlü ve devamlı olduğunu göstermektedir. Söylemlerde ekonomik ilişkilere yapılan vurgular gelişen ilişkilerin ekonomik boyutuna da teyit etmektedir. Ayrıca bu söylemler zamanla somut adımlara dönüşmüştür. Örneğin, Katar’ın Türkiye’deki yatırımları artmış, BMC gibi savunma sanayi şirketlerine ortak olmuş, ayrıca QNB Finansbank gibi büyük bankaların hisselerini satın almıştır. Bu durum, savunma iş birliğinin artışında ekonomik ilişkilerinde destekleyici olduğunu ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak; 2014 Savunma İş birliği Anlaşması’nın Türkiye ile Katar arasında anlaşma sonrası dönemde her konudaki iş birliğinin artışının temel nedeni olduğu, söz konusu anlaşmanın sadece savunmayla sınırlı kalmadığı ekonomik alanda da gelişmelere yol açtığı, her iki ülkenin de bölgede etkinlik, güvenlik ve caydırıcılığının sağlanmasında önemli rol oynadığı, sürecin her iki ülkenin menfaatlerine uygun olduğu için de artarak devam edeceği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

Abdulmevla, İ., Takiyye, H., İshak, A., el-Geylânî, A., Bakır, A., Bianco, C., Fakude, T., Theros, P., Hâtır, H., et-Temimi, N., DesRoches, D., Devrani, M., et-Temimi, N., el-Şerkavi, M., Miller, R., (2022). *Katar'ın Direnişi Küçük Devletlerin Gücü ve Ambargoya Direniş Örneği* (Çev. H. Afacan). Kültür Bakanlığı Çeviri Yayınlar Müdürlüğü/Çeviri Departmanı

AK Parti. (2016). *Basbakan Davutoglu, Türkiye-Katar Is Forumu'nda konustu.* [Erişim: 20 Şubat 2024, <https://www.akparti.org.tr/haberler/basbakan-davutoglu-turkiye-katar-is-forumu-nda-konustu/>]

Akkaya, G. N. & Elrantisi, M. (2015). Arap Baharı Sonrası Katar Dış Politikası ve Körfez Siyaseti. *Seta Analiz*. Kasım, Sayı 138.

Albasoos, Hani & Hassan, Gubara & Al Zadjali, Sara. (2021). The Qatar crisis: Challenges and opportunities. *International Journal of Research in Business and Social Science* (2147-4478). 10. 158-167. <https://doi.org/10.20525/ijrbs.v10i1.1013>

Akyıldız, A., & Kurşun, Z. (2015). Osmanlı Arap Coğrafyası ve Avrupa Emperyalizmi. İstanbul: *Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları*.

Al Jazeera. (2017). *Qatar commits to Kuwait's mediation on Gulf crisis.* [Erişim: 30 Aralık 2024, <https://www.aljazeera.com/news/2017/10/25/qatar-commits-to-kuwaits-mediation-on-gulf-crisis>]

Al Jazeera Türk. (2014). *Katar ve Türkiye'den askeri işbirliği.* [Erişim: 4 Kasım 2024, <https://www.aljazeera.com.tr/haber/katar-ve-turkiyeden-askeri-isbirligi>]

Altu, B. (2023). *Türkiye-Katar ilişkilerine genel bir bakış.* Türk Dış Politikası Araştırma Merkezi (TÜDPAM). [Erişim: 30 Aralık 2024, <https://tudpam.org/analizler/turkiye-katar-iliskilerine-genel-bir-bakis>]

Anadolu Ajansı (AA). (2016a). *Cumhurbaşkanı Erdoğan, Atiye'yi kabul etti.* [Erişim: 12 Haziran 2024, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogan-atiyeyi-kabul-etti/680608>]

Anadolu Ajansı (AA). (2016b). *Türkiye-Katar Yüksek Stratejik Komite İkinci Toplantısı.* [Erişim: 12 Haziran 2024, <https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/katar-ile-anlasmalar-imzalandi>]

Anadolu Ajansı (AA). (2017a). *Cumhurbaşkanı Erdoğan Katar'da imza törenine katıldı.* [Erişim: 12 Haziran 2024, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cumhurbaskani-erdogan-katarda-imza-torenine-katildi/966156>]

Anadolu Ajansı (AA). (2017b). *Suudi Arabistan, Bahreyn, BAE, Mısır ve Yemen Katar ile diplomatik ilişkilerini kesti.* [Erişim: 1 Kasım 2024, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suudi-arabistan-bahreyn-bae-misir-ve-yemen-katar-ile-diplomatik-iliskilerini-kesti/834510>]

Anadolu Ajansı (AA). (2017c). *ABD Başkanı Trump'tan Katar Krizi Diplomasi.* *Anadolu Ajansı.* [Erişim: 30 Aralık 2024, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-baskani-trumptan-katar-krizi-diplomasisi/905043>]

Anadolu Ajansı (AA). (2017d). *Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü Kalın: Katar'a yaptırımlar krizin çözümüne katkı sağlamıyor.* [Erişim: 5 Kasım 2024, <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/cumhurbaskanligi-sozcusu-kalin-katara-yaptirimlar-krizin-cozumune-katki-saglamiyor/846065>]

Anadolu Ajansı (AA). (2017e). *Türkiye ile Katar arasındaki deniz tatbikatı tamamlandı.* [Erişim: 5 Kasım 2024, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiye-ile-katar-arasindaki-deniz-tatbikati-tamamlandi/878321>]

Anadolu Ajansı (AA). (2017f). *Türkiye ile Katar arasındaki askeri tatbikat sona erdi.* [Erişim: 5 Kasım 2024, <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/turkiye-ile-katar-arasindaki-askeri-tatbikat-sona-erdi/877520>]

Anadolu Ajansı (AA). (2018). *Millî Savunma Bakanı Akar Katar'da.* [Erişim: 24 Ağustos 2024, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/milli-savunma-bakani-akar-katarda/1342350>]

Anadolu Ajansı (AA). (2019a). *Katar savunmayı ihracat şampiyonu yaptı.* [Erişim: 12 Haziran 2024, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/katar-savunmayi-ihracat-sampiyonu-yapti/1443028>]

Anadolu Ajansı (AA). (2019b). *Oktay'dan Katar'daki Mehmetçiğe ziyaret.* [Erişim: 1 Kasım 2024, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/oktaydan-katardaki-mehmetcike-ziyaret/1431608b>]

Anadolu Ajansı (AA). (2020a). *Türkiye ile Katar arasında 6. Yüksek Stratejik Komite Toplantısı düzenlendi.* [Erişim: 1 Eylül 2024, <https://www.aa.com.tr/tr/politika/turkiye-ile-katar-arasinda-6-yuksek-stratejik-komitesi-toplantisi-duzenlendi/2056892>]

Anadolu Ajansı (AA). (2020b). *Kuveyt, Körfez krizinin çözümü konusunda son dönemde verimli görüşmeler olduğunu açıkladı.* [Erişim: 30 Aralık 2024,

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kuveyt-korfez-krizinin-cozumu-konusunda-son-donemde-verimli-gorusmeler-oldugunu-acikladi/2066074>]

Anadolu Ajansı (AA). (2021). Türkiye-Katar ilişkileri son 20 yılda büyük gelişme gösterdi. *Anadolu Ajansı*. [Erişim: 12 Ağustos 2024, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiye-katar-iliskileri-son-20-yilda-buyuk-gelisme-gosterdi/2439884>]

Anadolu Ajansı (AA). (2022). *Doha ile Ankara arasındaki gelişmelerin Orta Doğu'daki istikrara yansiyacağını söyledi.* [Erişim: 1 Kasım 2024, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/buyukelci-goksu-doha-ile-ankara-arasindaki-gelismelerin-orta-dogudaki-istikrara-yansiyacagini-soyledi/2439590>]

Anadolu Ajansı (AA). (2023). *Türkiye ile Katar arasında ortak bildiri ve 12 anlaşma imzalandı.* [Erişim: 1 Eylül 2024, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/turkiye-ile-katar-arasinda-ortak-bildiri-ve-12-anlasma-imzalandi/3072968>]

Anadolu Ajansı (AA). (2024). *Yunus Emre Enstitüsü, Katar'da Türk dili ve kültürünü tanıtmaya devam ediyor.* [Erişim tarihi: 1 Mart 2025, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yunus-emre-enstitusu-katarda-turk-dili-ve-kulturunu-tanitmaya-devam-ediyor/3331821>]

Atatürk Araştırma Merkezi. *Cumhuriyetin İlânı.* [Erişim: 17 Temmuz 2024, <https://atam.gov.tr/cumhuriyetin-ilani/>]

Şafak, B. C. (2025). *KATAR-TÜRKİYE DOĞALGAZ BORU HATTI PROJESİNİN CANLANDIRILMASI.* Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2024 / 26. Aralık 25. [Erişim tarihi: 1 Mart 2025, <https://avim.org.tr/tr/Analiz/KATAR-TURKIYE-DOGALGAZ-BORU-HATTI-PROJESININCANLANDIRILMASI>]

Bakeer, A. (2021). *GCC crisis: Why is Kuwaiti mediation not working?* [Erişim: 30 Aralık 2024, https://www.researchgate.net/publication/350043175_GCC_crisis_Why_is_Kuwaiti_mediation_not_working]

Başkan, B., & Pala, Ö. (2020). Making sense of Turkey's reaction to the Qatar crisis. *The International Spectator*, 55(2), 104-121. <https://doi.org/10.1080/03932729.2020.1739846>

Bekdil, B. E. (2015, Eylül 19). Türk firmaları, Katar fuarının Körfez ihracatı için bir kapı olmasını umuyor. *Defense News*. [Erişim: 10 Mayıs 2025, <https://www.defensenews.com/industry/2015/09/19/turkish-firms-hope-qatar-show-will-be>

[gateway-for-gulf-exports/](#)]

BBC Türkçe. (2016). *Türkiye'nin Katar'daki askeri üssü açılıyor.* [Erişim: 7 Ekim 2024, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-37217022>]

BBC Türkçe. (2017a). *Katar krizinin 4 nedeni.* [Erişim: 7 Ekim 2024, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40176025>]

BBC Türkçe. (2017b). *Trump: Terörizmin finansmanında tüm oklar Katar'ı işaret ediyordu.* [Erişim: 4 Kasım 2024, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40169986>]

BBC Türkçe. (2018). *Pastör Andrew Brunson kimdir: Türkiye-ABD ilişkilerinde kriz yaratan davada hüküm ve tahliye.* [Erişim: 1 Kasım 2024, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-43782841>]

BBC Türkçe. (2020). *Arap Baharı'nın 10 yılında 10 ülkenin hikâyesi: Ekmek, özgürlük ve onur kavgasından geriye ne kaldı?.* [Erişim: 1 Kasım 2024, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-55331196>]

Bingöl, D. (2019). Katar'da Osmanlı Hâkimiyetine Tarihsel Bir Bakış. *Vakanüvis - Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 79-100. <https://doi.org/10.24186/vakanuvis.535361>

Bloomberg HT. (2017). *Suudi Arabistan'dan Katar krizi açıklaması.* [Erişim: 1 Kasım 2024, <https://www.bloomberght.com/suudi-arabistan-dan-katar-krizi-aciklamasi-2029194>]

Bölme, S.M. & Çavuşoğlu, E. (2019). “Yeni İngiliz Kolonyalizmi: Çekilme Sonrası İngiltere'nin Basra Körfezi'ndeki Nüfuz Politikası (1971-1991)”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 17, Sayı 65, 2020, s. 47-61, DOI: 10.33458/uidergisi.660656

CNN Politics. (2017). *Trump accuses Qatar of funding terror as Tillerson urges calm.* CNN. [Erişim: 30 Aralık 2024, <https://edition.cnn.com/2017/06/09/politics/trump-qatar-saudi-gulf-crisis/index.html>]

CNN Türk. (2017). *Türkiye Katar'a Yardım Yolluyor.* [Erişim: 1 Kasım 2024, <https://www.cnnturk.com/video/turkiye/turkiye-katara-yardim-yolluyor-646299>]

Çetin, A. (2017). *Katar Ablukası.* TASAM Yayınları.

Daily Sabah. (2017). *Turkey Plays a Mediating Role to Solve Gulf Crisis Through Dialogue,* (Çevrimiçi). [Erişim: 4 Kasım 2024, <https://www.dailysabah.com/diplomacy/2017/06/07/turkey-plays-a-mediating-role-to-solve->

[gulfcrisis-through-dialogue-1496793029 \]](#)

Davutoğlu, A. (2012). *Stratejik Derinlik – Türkiye'nin Uluslararası Konumu*. (79. Baskı) Küre Yayınları. İstanbul.

Deutsche Welle (DW). (2017a). Katar, yanıtını Kuveyt'e teslim etti. [Erişim: 1 Kasım 2024, <https://www.dw.com/tr/katar-yan%C4%B1t%C4%B1n%C4%B1-kuveyte-teslim-etti/a-39529297>]

Deutsche Welle (DW). (2017b). *Katar'dan Türk Üssü Yanıtı*. [Erişim: 1 Kasım 2024, <https://www.dw.com/tr/katardan-t%C3%BCrk-%C3%BCss%C3%BC-yan%C4%B1t%C4%B1/a-39508534>]

Deutsche Welle (DW). (2017c). *Trump'tan Katar açıklaması: Terörizm için sonun başlangıcı*. Deutsche Welle. [Erişim: 30 Aralık 2024, <https://www.dw.com/tr/trumpan-katar-a%C3%A7%C4%B1klamas%C4%B1-ter%C3%B6rizm-i%C3%A7in-sonun-ba%C5%9Flang%C4%B1c%C4%B1/a-39134945>]

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK). (2017). *Katar Ülke Bülteni*. [Erişim: 7 Ekim 2024, <https://www.deik.org.tr/uploads/katar-ulke-bulteni-ekim-2017.pdf>]

Doha News. (2015). *Qatar joins Saudi-led bombing campaign of Houthi targets in Yemen*. [Erişim: 24 Ağustos 2024, <https://dohanews.co/qatar-joins-saudi-led-bombing-campaign-of-houthi-targets-in-yemen/>]

Domazeti, Riad. “Kuveyt’in Denge Diplomasisi: Körfez Denkleminde Arabuluculuk Arayışları”, İNSAMER, 24.04.2019.

Dudley, D. (2018). *Qatar repays debt: Turkey gets \$15B support*. Forbes. <https://www.forbes.com/sites/dominicdudley/2018/08/16/qatar-repays-debt-turkey-15b-support/>

Erboğa, A. (2020). *AK Parti döneminde Türkiye'nin Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri politikaları* (Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü). YÖK Tez Merkezi.

Erdogan, R. (@RTErdogan). (2020). “Türkiye ile Katar arasında imzalanan iş birliği anlaşmaları” [Tweet]. Twitter. <https://x.com/RTErdogan/status/1332006786388402178>

Euronews. (2018). *ABD Krizinde Sessiz Kalmakla Eleştirilen Katar'la Türkiye'nin İlişkileri Ne Durumda?* [Erişim: 24 Ağustos 2024, <https://tr.euronews.com/2018/08/15/abd-krizinde-sessiz-kalmakla-elestirilen-katar-la-turkiye-nin-iliskileri-ne-durumda->]

Euronews. (2019). *Erdoğan: Tank Palet Fabrikası'nı alan firmanın Katar ve Türk ortaklığı var.* [Erişim: 4 Aralık 2024, <https://tr.euronews.com/2019/02/09/erdogan-tank-palet-fabrikasini-alan-firmanin-katar-ve-turk-ortakligi-var>]

Fairclough, N. (2003). *Analysing Discourse: Textual analysis for social research.* London: Routledge.

Fanack. (2021). *Blockade of Qatar 2017-2021.* [Erişim: 21 Eylül 2024, <https://fanack.com/gulf-cooperation-council/blockade-of-qatar-2017-2021/>]

Graham, P., & Luke, A. (2011). Critical Discourse Analysis and the Political Economy of Communication: Understanding the New Corporate Order. *Cultural Politics An International Journal*, 7(1), 103–132. <https://doi.org/10.1215/17432197-1188315>

Gül, S.S., & Nizam, K.Ö. (2021). Sosyal Bilimlerde İçerik ve Söylem Analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (42), 181-198. <https://doi.org/10.30794/pausbed.803182>

Hasbani, N. (2006). The geopolitics of weapons procurement in the Gulf States. *Defense & Security Analysis*, 22(1), 73-88. Routledge. Taylor & Francis Group.

Hürriyet Daily News. (2017). *President Erdoğan Visits Turkey Military Base in Qatar.* [Erişim: 24 Ağustos 2024, <http://www.hurriyetdailynews.com/president-erdogan-visits-turkey-military-base-in-qatar -122498>]

IISS (International Institute for Strategic Studies). (2015). *The Military Balance 2015.* Routledge.

Independent Türkçe. (2019). *Milli tank üreticisi fabrikanın, BMC'ye geçişinde çift bilinmeyen: Özelleştirme mi, işletme hakkı devri mi?.* [Erişim: 1 Mart 2025, <https://www.indyturk.com/node/8191/ekonomiIndyTürk>]

İhlas Haber Ajansı (İHA). (2019). *Türkiye ile Katar arasında 7 anlaşma imzalandı.* [Erişim: 2 Eylül 2024, <https://www.ihacom.tr/video-turkiye-ile-katar-arasinda-7-anlasma-imzalandi?p=3>]

Kaya, M. ve Kaya, E. (2019). Türkiye'nin 2000'li Yıllarda Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) Ülkeleri ile Ekonomik ve Siyasi İlişkileri. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1). 505-520.

Kaya Kılıç, S. (2014). 19. yüzyılda Osmanlı idaresi altında Basra Vilayeti ve Körfezine ilişkin bazı tespitler. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 54(2), 319- 336.

Kayaoğlu, B. (2020). Ortadoğu politikası doğrultusunda Türkiye ve Katar ilişkileri: Ekonomik ve ticari temaslar. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*.

Kızılkaya, O. (2013). XIX. Yüzyılın Sonu XX. Yüzyılın Başlarında Basra Körfezi'nde Uluslararası Hâkimiyet Mücadelesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(7), 293-306. ANKARA-TURKEY.

Kınık, H. (2022). Türkiye'nin Çok Boyutlu Dış Politikasına Bir Örnek: Türkiye Katar İlişkilerinin Gelişimi. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 10(2), 27-46.

Kibaroglu, M. (Haziran, 2017). *Katar Ablukası Kime Ne Katar?*. *Stratejist*, No. 3, s. 36-43
[Erişim: 24 Ağustos 2024,

[http://www.mustafakibaroglu.com/sitebuildercontent/sitebuilderfiles/mustafakibaroglu-](http://www.mustafakibaroglu.com/sitebuildercontent/sitebuilderfiles/mustafakibaroglu-stratejist-)
[stratejist-](http://www.mustafakibaroglu.com/sitebuildercontent/sitebuilderfiles/mustafakibaroglu-stratejist-)

[katarkrizi-agustos2017.pdf](http://www.mustafakibaroglu.com/sitebuildercontent/sitebuilderfiles/mustafakibaroglu-stratejist-katarkrizi-agustos2017.pdf)]

Khaleej Times. (2017). *Complete list of 13 demands on Qatar by Arab nations*. [Erişim: 4 Kasım 2024, <https://www.khaleejtimes.com/world/complete-list-of-13-demands-on-qatar-by-arab-nations>]

Korkmaz, A. (2012). MİDHAT PAŞA'NIN BAĞDAT VALİLİĞİ (1869-1872). *Tarih Dergisi*(49), 113-178.

Kurşun, Z. (2004). Basra Körfezi'nde Osmanlı İngiliz Çekişmesi, Katar'da Osmanlılar (1871-1916), Ankara.

Kurt, V., & Yiğit, M. (2024). *Türk savunma sanayisinin gelişimi: Siyasal ve bürokratik arka plan*. Türkiye Araştırmaları Vakfı Yayınları.

Milliyet. (2016). Başbakan Davutoğlu'ndan önemli açıklamalar. [Erişim: 4 Kasım 2024, <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/basbakan-davutoglundan-onemli-aciklamalar-2235566>]

Muriç, K. (2020). "Türkiye-Katar İlişkileri ve Bölgesel Dengeler". *İNSAMER Araştırma* 122.

NTV. (2017). *Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan Katar Açıklaması*. [Erişim: 3 Kasım 2024, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogandan-katar-aciklamasi,PSVc-PrBg0yaA5TGMz0h5w>]

Nye, J. S. (2004). *Soft power: The means to success in world politics*. Public Affairs.

Orton, K. (2017). *Qatar and the Gulf Crisis*. The Henry Jackson Society.

Pala, Ö., Aras, B. (2015). Practical geopolitical reasoning in the Turkish and Qatari foreign

policy on the Arab Spring. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 17(3), 298-

312. <https://doi.org/10.1080/19448953.2015.1063275>

Pala, Ö., Cabir, H. (2023). *TÜRKİYE-KATAR İLİŞKİLER: Geçmişten Günümüze Jeopolitik Hedefler ve Dış Politika*. İstanbul: *Holistence Publications*.

Sabah. (2023). *Başkan Erdoğan'dan Cezayir Cumhurbaşkanı Abdülmecid Tebbun ile ortak basın toplantısı*. [Erişim: 31 Aralık 2024, <https://www.sabah.com.tr/gundem/2023/11/21/son-dakika-baskan-erdogandan-cezayir-cumhurbaskani-abdulgadir-tebbun-ile-ortak-basin-toplantisi?paging=3>]

Seyam, B. A. B. (2019). *The military dimension of Turkey-Qatar relations and its security impacts*.

Sputnik Türkiye. (2017a). *Katar: Ambargo, Saldırganca Bir Eylem*. [Erişim: 7 Ekim 2024, <https://anlatilaninotesi.com.tr/20170706/katar-ambargo-saldirganca-bir-eylem-1029166239.html>]

Sputnik Türkiye. (2017b). *Zeybekçi: Katar'a 71 Uçakla 5 Bin Ton Gıda Yardımı Gönderildi*. [Erişim: 11 Aralık 2024, <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201706171028933113-zeybekci-katar-ucak-5-bin-ton-gidayardimi/> , 17 Haziran 2017]

Sputnik Türkiye. (2021). *Yunan gazetesi, Türkiye'nin Rafale uçaklarının 'sırlarını çaldığını' yazdı: Peki, bu mümkün mü?* [Erişim: 11 Aralık 2024, <https://anlatilaninotesi.com.tr/20210706/yunan-gazetesi-turkiyenin-rafale-ucaklarinin-sirlarini-caldigini-yazdi-peki-bu-mumkun-mu-1044897747.html>]

State of Qatar Ministry of Foreign Affairs (MOFA). (2016a). *"Qatar Welcomes Successful Control of Towns of Dabiq and Sawran in Syria's Northern Province of Aleppo."* [Erişim: 4 Kasım 2024, <https://mofa.gov.qa/en/qatar/latest-articles/latest-news/details/2016/10/16/qatar-welcomes-successful-control-of-towns-of-dabiq-and-sawran-in-syria's-northern-province-of-aleppo>]

State of Qatar Ministry of Foreign Affairs (MOFA). (2016b). *Qatar Condemns Bombing in Turkish Province of Sirnak*. [Erişim: 4 Kasım 2024, <https://mofa.gov.qa/en/qatar/latest-articles/latest-news/details/2016/08/26/qatar-condemns-bombing-in-turkish-province-of-sirnak>]

State of Qatar Ministry of Foreign Affairs (MOFA). (2016c). *HE Foreign Minister Calls*

Turkish Counterpart. [Erişim: 4 Kasım 2024, <https://mofa.gov.qa/en/qatar/latest-articles/latest-news/details/2016/07/16/he-foreign-minister-calls-turkish-counterpart>]

State of Qatar Ministry of Foreign Affairs (MOFA). (2016d). *HE FM participates in ministerial meeting for GCC-Turkey strategic dialogue*. [Erişim: 4 Kasım 2024, <https://mofa.gov.qa/en/qatar/latest-articles/latest-news/details/2016/10/13/he-fm-participates-in-ministerial-meeting-for-gcc-turkey-strategic-dialogue>]

şahin, M., & Sarı, B. (2017). 1960-1980 dönemi Türkiye'nin üçüncü dünya ve İşlam ülkeleriyle ilişkileri. *Akademik Ortadoğu*, 11(2).

şarkul Awşat. (2024). *Katar-Türkiye Yüksek Stratejik Komite Toplantısı ikili ilişkileri geliştirme*. [Erişim: 7 Eylül 2024, <https://turkish.aawsat.com/k%C3%B6rfez/4708771-katar-t%C3%BCrkiye-katar-y%C3%BCksek-stratejik-komite-toplant%C4%B1s%C4%B1-ikili-ili%C5%9Fkileri-geli%C5%9Ftirme>]

Tannen, D., Hamilton, H. E., & Schiffrin, D. (Ed). (1995). *The handbook of discourse analysis, 2nd Edition*. Blackwell.

Tarcan, B. H., Akgöller, H., & Işık, K. (2018). Ahmet Davutoğlu Dönemi Türk Dış Politikası. *Econder International Academic Journal*, 2(2), 255-256. <https://doi.org/10.35342/econder.451590>.

The New Arab. (2019). *Testing Turkey-Qatar military partnership*. [Erişim: 04 Aralık 2024, <https://www.newarab.com/opinion/testing-turkey-qatar-military-partnership>]

The Peninsula. (2017). *“Qatar’s Investment in Turkey Crosses \$20bn”*. [Erişim: 2 Mart 2025, [https://thepeninsulaqatar.com/article/12/05/2017/Qatar%E2%80%99s-investments-in-Turkey-reaches-over-\\$20bn#:~:text=Qatar's%20investment%20to%20Turkey%20is,at%20%24662.1m%20in%202016](https://thepeninsulaqatar.com/article/12/05/2017/Qatar%E2%80%99s-investments-in-Turkey-reaches-over-$20bn#:~:text=Qatar's%20investment%20to%20Turkey%20is,at%20%24662.1m%20in%202016)]

TRT Haber. (2017). *Katar Emiri, Twitter hesabı açan ikinci Körfez lideri oldu*. [Erişim: 26 Haziran 2024, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/katar-emiri-twitter-hesabi-acan-ikinci-korfez-lideri-oldu-343796.html>]

TRT Haber. (2018). *Türkiye-Katar Yüksek Stratejik Komite 4. Toplantısı Gerçekleştirildi*. [Erişim: 22 Ağustos 2024, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/turkiye-katar-yuksek-stratejik-komite-4-toplantisi-gerceklestirildi-395373.html>]

TRT Haber. (2022). *Katar ile Türkiye arasında kritik anlaşma.* [Erişim: 30 Aralık 2024, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/katar-ile-turkiye-arasinda-kritik-anlasma-710578.html>]

TRT Haber. (2024). *Türkiye ile Katar arasındaki ticaret hacmi son 10 yılda beş kat arttı.* [Erişim: 10 Mayıs 2025, <https://www.trthaber.com/haber/ekonomi/buyukelci-goksu-turkiye-ile-katar-arasindaki-ticaret-hacmi-son-10-yilda-bes-kat-artti-888142.html>]

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2025). *Dış Ticaret İstatistikleri Veri Tabanı.* [Erişim: 10 Mayıs 2025, <https://biruni.tuik.gov.tr/disticaretapp/disticaret.zul?param1=4¶m2=0&sitcrev=0&isicrev=0&sayac=5808>]

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü (T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü). (2010). *Osmanlı Belgelerinde Katar.* İstanbul, Türkiye: STEP Ajans Matbaacılık.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (TCCB). (2014a). *Cumhurbaşkanı Erdoğan, Katar Savunma Bakanı Ali El-Attiyeyi Kabul Etti.* [Erişim: 26 Ağustos 2024, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/1445/cumhurbaskani-erdogan-katar-savunma-bakani-ali-el-attiyyeyi-kabul-etti>]

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (TCCB). (2014b). *Katar.* [Erişim: 17 Temmuz 2024, <https://www.tccb.gov.tr/konuk/356/2120/katar>]

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (TCCB). (2015). *Türkiye ile Katar Arasında 15 Anlaşma İmzalandı.* [Erişim: 24 Ağustos 2024, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/36169/turkiye-ile-katar-arasinda-15-anlasma-imzalandi>]

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (TCCB). (2019). *Katar.* [Erişim: 26 Ağustos 2024, <https://www.tccb.gov.tr/yurt-disi-ziyaretler/355/113665/katar>]

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (TCCB). (2020a). *Katar Emiri'nin Türkiye'ye Ziyareti.* [Erişim: 7 Eylül 2024, <https://www.tccb.gov.tr/konuklar/356/122972/katar>]

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (TCCB). (2020b). *Katar Emiri Şeyh Temim Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde.* [Erişim: 2 Eylül 2024, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/122965/katar-emiri-seyh-temim-cumhurbaskanligi-kulliyesinde>]

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (TCCB). (2021a). *Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Katar Ekonomi Forumu'na mesajı* [Video]. YouTube. [Erişim: 1 Kasım 2024, <https://www.youtube.com/watch?v=mEaiUaJJdnA>]

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (TCCB). (2021b). *Katar* [Erişim: 1 Eylül 2024, <https://www.tccb.gov.tr/yurt-disi-ziyaretler/355/133814/katar>]

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (TCCB). (2022). *Dışışleri Bakanı Sayın Mevlüt Çavuşoğlu'nun Katar Dışışleri Bakanı Sayın Şeyh Muhammed Bin Abdulrahman Al-Thani ile Ortak Basın Toplantısı, 14 Ekim 2022, İstanbul.* [Erişim: 7 Eylül 2024, <https://www.disisleri.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-mevlut-cavusoglu-nun-katar-disisleri-bakani-sayin-seyh-muhammed-bin-abdulrahman-al-thani-ile-ortak-basin-toplantisi--14-ekim-2022.tr.mfa>]

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı (CİB). (2023a). “*Dünya beşten büyüktür*”: Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan, Hindistan'ın BMGK'da daimi sandalye talebini destekliyor”. [Erişim: 12 Ağustos 2024, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/dis_basinda_turkiye/detay/dunya-besten-buyuktur-turkiye-cumhurbaskani-erdogan-hindistanin-bmgkda-daimi-sandalye-talebini-destekliyor]

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı (CİB). (2023b). *Cumhurbaşkanı Erdoğan 44. Körfez İş Birliği Konseyi Zirvesi'nde konuştu.* [Erişim: 31 Aralık 2024, <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-44-korfez-is-birligi-konseyi-zirvesinde-konustu>]

Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı (TCDB). (2017a). No:175, *Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn ve Mısır ile Katar Arasında Yaşanan Gelişmeler Hk.* [Erişim: 7 Ekim 2024, https://www.mfa.gov.tr/no_-175_-suudi-arabistan_-birlesik-arap-emirlikleri_-bahreyn-ve-misir-ile-katar-arasinda-yasanan-gelismeler-hk_.tr.mfa]

Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı (TCDB). (2017b). *Dışışleri Bakanı Sayın Mevlüt Çavuşoğlu'nun Katar Dışışleri Bakanı ile Ortak Basın Toplantısı.* [Erişim: 1 Kasım 2024, https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-mevlut-cavusoglu_nun-katar-disisleri-bakaniyla-ortak-basin-toplantisi.tr.mfa]

Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı (TCDB). (2019a). *Sayın Bakanımızın Katar Başbakan Yardımcısı ile ortak toplantısı.* [Erişim: 1 Kasım 2024, <https://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-katar-basbakan-yardimcisi-ile-ortak-toplantisi.tr.mfa>]

Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı (TCDB). (2019b). *Sayın Bakanımızın Katar'ı Ziyareti*. [Erişim: 1 Kasım 2024, <https://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-katar-i-ziyareti-3-11-19.tr.mfa>]

Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı (TCDB). (2021). *Sayın Bakanımızın Katar'ı Ziyareti*. [Erişim: 1 Kasım 2024, <https://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-katar-i-ziyareti-11-2-2021.tr.mfa>]

Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı (TCDB). (2022). *Dışışleri Bakanı Sayın Mevlüt Çavuşoğlu'nun Katar Dışışleri Bakanı Sayın Şeyh Muhammed Bin Abdurrahman Al Thani ile ortak basın toplantısı*. [Erişim: 1 Kasım 2024, <https://www.disisleri.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-mevlut-cavusoglu-nun-katar-disisleri-bakani-sayin-seyh-muhammed-bin-abdulrahman-al-thani-ile-ortak-basin-toplantisi--14-ekim-2022.tr.mfa>]

Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı (TCDB). *Türkiye - Katar Siyasi İlişkileri*. [Erişim tarihi: 26 Haziran 2024, <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-katar-siyasi-iliskileri.tr.mfa>]

Türkiye Cumhuriyeti Doha Büyükelçiliği (T.C. Doha Büyükelçiliği). *Türkiye Cumhuriyeti Doha Büyükelçiliği*. [Erişim tarihi: 26 Haziran 2024, <https://doha-be.mfa.gov.tr/Mission/About#:~:text=Doha%20B%C3%BCy%C3%BCkel%C3%A7ili%C4%9F i%201980%20y%C4%B1%C4%B1nda%20faaliyete,yeni%20ve%20modern%20yerle%C5%9F kelerinden%20birisidir>]

Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı (MSB). (2018). *Milli Savunma Bakanı Nurettin Canikli, Katarda gerçekleşen AW 139 Helikopter Simülatör Uçuş Eğitim Merkezi açılış törenine katıldı*. [Erişim tarihi: 24.08.2024, <https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/milli-savunma-bakani-nurettin-canikli-katarda-gerceklesen-aw-139-helikopter-simulator-ucus-egitim-merkezi-acilis-torenine-katildi>]

Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı (MSB). (2019a). *Cumhurbaşkanımızdan Katar'daki Türk-Katar Birleşik Müsterek Kuvvet Komutanlığıımıza Ziyaret*. [Erişim tarihi: 22 Ağustos 2024, <https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/25112019-38516>]

Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı (MSB). (2019b). *Katar Ziyareti Hakkında Duyuru*. [Erişim: 1 Kasım 2024, <https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/14122019-25545>]

Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı (MSB). (2021). *Cumhurbaşkanımız Sn.*

Erdoğan, Katar'da Görevli Mehmetçiklerimize Seslendi: "Cumhurbaşkanı ve Başkomutan Olarak Her Birinizle Bir Kez Daha İftihar Ettim". [Erişim: 01.11.2024, <https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/7122021-82427>]

Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı (MSB). (2023). *Millî Savunma Bakanı Yaşar Güler, Katarlı Mevkidaşı ile Askerî Çerçeve Anlaşması İmzaladı.* [Erişim: 7 Eylül 2024, <https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/4fd04dbab5194b5aaece5731862092a0>]

Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete (RG). (2008). *2008/13605 Sayılı Karar.* [Erişim: 1 Kasım 2024, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/05/20080508-2.htm>]

Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete (RG). (2012). *2012/3654 Sayılı Karar.* [Erişim: 1 Kasım 2024, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/11/20121107-2.htm>]

Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete (RG). (2013). "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Katar Devleti Hükümeti Arasında Savunma Sanayi İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun," Resmi Gazete, No: 28539. [Erişim: 1 Kasım 2024, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/01/20130126-1-1.pdf>]

Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete (RG). (2022). Kanun No. 7386: Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Katar Devleti Hükümeti arasında Katar Askerî Hava Aracı ve Destek Personelinin Türkiye Cumhuriyeti Topraklarında Geçici Konuşlanması Konusunda Teknik Düzenlemenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun. Resmî Gazete, sayı 31796.

Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı (T.C. Ticaret Bakanlığı). (2016). *Türkiye- Katar Yüksek Stratejik İkinci Toplantısı Yapıldı.* [Erişim: 26 Ağustos 2024, <https://ticaret.gov.tr/haberler/turkiyekatar-yuksekkstratejik-ikinci-toplantisi-yapildi>]

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (TDV İslam Ansiklopedisi). *Basra Körfezinde Bir Arap Emirliği.* [Erişim tarihi: 26 Haziran 2024, <https://islamansiklopedisi.org.tr/katar>]

T24 Bağımsız İnternet Gazetesi (T24). (2017) *Katar Savunma Bakanı Türkiye'ye Geliyor.* [Erişim: 24 Ağustos 2024 <https://t24.com.tr/haber/katar-savunma-bakani-turkiyeye-geliyor,411621>]

Ulrichsen, K.C. (2014). *Qatar and the Arab Spring: Policy drivers and regional implications.* Carnegie Endowment for International Peace.

Ulrichsen, K.C. (2020). *Qatar and the Gulf Crisis.* Oxford University Press.

Üstündağ, G. M. (2018). *Elite Political Culture in Turkey: The Case of Justice and Development*

Party. Nobel Bilimsel Eserler.

Van Dijk, T. A. (1993). Principles of Critical Discourse Analysis. *Discourse and Society*, 4, 249-283. <https://doi.org/10.1177/0957926593004002006>

Van Dijk, T. A. (1995). *Discourse analysis as ideology analysis*, Schaffner, C., & Wenden, A. L. (Ed.), *Language and peace*, Routledge, s. 17-33. <https://doi.org/10.4324/9780203984994>

Van Dijk, T. A. vd. (2003). Söylem ve İdeoloji. Su Yayınları.

Van Dijk, T. A. (2006). Discourse, Context and Cognition. *Discourse Studies*, 8(1), 159-177. <https://doi.org/10.1177/1461445606059565>

Yıldırım, F. (2021). Osmanlı'dan günümüze Katar-Türkiye ilişkileri. *İslam Medeniyeti Journal of Islamic Civilization*, 7(47), Ocak-Haziran.

Yom, S. L., & Gause, F. G. (2012). Resilient Royals: How Arab Monarchies Hang On. *Journal of Democracy*, 23(4), 74–88.

Wodak, R., & Meyer, M. (2016). *Methods of Critical Discourse Studies (3rd ed., pp. 24–31)*. SAGE Publications.

Wright, R. B. (Ed.). (2010). *The Iran primer: Power, politics, and US policy*. US Institute of Peace Press. ISBN 1601270844, 9781601270849.

QNB Group. (2016). *QNB Completes Acquisition of Finansbank*. [Basın Duyurusu]. [Erişim: 4 Mart 2025, https://www.qnb.com/sites/qnb/qnbglobal/en/copy-of-en15june2016_97306news